પ્રસ્તાવના.

મારા સુજ્ઞ જૈન બંધુઓ! જૈનધર્મસંબંધિ પ્રાચીન ઐતિહાસિક શોધ ખોળ કરવાનો મને જે શોખ થએલો છે, તે આપને વિદિતજ છે; કેમકે, તેના પરિણામ રૂપમાં મેં આપની હજુર મારો "જૈનધર્મનો પ્રાચીન ઇતિહાસ ભાગ પહેલો" રજુ કરેલો છે. ખુશીની વાત છે કે, આજ કાલ આપણા જૈનબંધુઓનું લક્ષ આપણા ધર્મની પ્રાચીન ઐતિહાસિક બાબતોને જાણવામાટે ઉત્સુક થએલું છે, એમ મને મારા પહેલા ભાગ માટે મળેલી તેઓ તરફની મદદથી જણાએલું છે; અને તે મદદેજ મને આ બીજો ભાગ તૈયાર કરવા માટે ઉત્સુક બનાવ્યો છે. મારા પહેલા ભાગ સંબંધિ પ્રયાસમાટે સાક્ષરવર્ગ તરફથી જો કે મને કેટલાંક સર્ટીફીકેટો મળેલાં છે, તોપણ થોડા ઉછરતી વયના, અને પોતાને ઐતિહાસિક બાબતોથી જાણકાર કહેવરાવવાનું ફોકટ ડોળ ધરાવનારા દુર્જનોએ તો તેમાંથી દુષણોજ શોધી કહાડવાને માંડ્યું છે, તો પણ તેવા દુર્જનોની ઉપેક્ષા કરીનેજ મેં મારૂં આ સાહસિક કાર્ય તો સાક્ષરોનો ઉપકાર માની જારીજ રાખ્યું છે. દરેક સુજ્ઞ માણસ વિચારશે કે, જરીઆનવાળીના એક તાકામાંથી ખજુરો શોધી કહાડવાનું કામ જેટલું સહેલું છે, તેટલુંજ સહેલું કાર્ય કંઇ જરીઆનવાળીનો તાકો બનાવવાનું નથી. તેટલા માટે કેવળ દુષણ-તરફજ દૃષ્ટિ રાખનારા તેવા દુર્જનોને પણ હું નમ્રતા પૂર્વક વિનંતિ કરૂં છું કે, તમો પણ ઉપર બતાવેલા એક જરીઆનવાળીના તાકાનો દૃષ્ટાંત તરફ જો લક્ષ રાખશો તો, તમારી મુર્ખાઇમાટે સાક્ષરોમાં થતી હાંસીના પાત્ર થઇ પડવાનો તમોને અવસર આવશે નહીં. આજકાલ જાણકારનું ડોળ ધરાવનારા કેટલાક મુર્ખ જાતીઆઓમાં એવો પવન ફેલાયો છે કે; કોઇએ કરેલાં સારાંએ કાર્યોને ગમે તેમ કરી તોડી પાડવું; અને તેમ કરી પોતાને દુનીઆની નજરે એક જાણકાર તરિકે બહાર પડવું. પણ તેમના આવા મહાપદથી કાર્યથી સાક્ષરોમાં તેમની પોતાનીજ હાંસી થાય છે, તેનું તેમને બિલકુલ ભાન રહેતું નથી એ શોચનીય છે.

પ્રાચીન કાળથી જૈન લેખકોએ બીજી ધાર્મિક બાબતો માટે જેટલું લખ્યું છે, તેટલું બલ્કે પોતાના ધર્મના ઇતિહાસ માટે લખ્યું નથી; એમ માનવું જો કે કેટલેક અંશે સત્ય છે, તોપણ જૈન લેખકોએ કેવળ પોતાનો ઇતિહાસ લખ્યો નથી તેમ નથી. આપણા મહાન્ આચાર્ય કલિકાલ સર્વજ્ઞ શ્રીહેમચંદ્રજીએ ત્રિષષ્ટિશલાકા પુરૂષચરિત્ર નામનો મોટો ઇ-

તિહાસિક ગ્રંથ રચ્યો છે; તે શિવાય રાજશેખરસૂરિજીએ ચતુર્વિંશતિપ્રબંધ, પ્રભાચંદ્રસૂરિએ પ્રભાવિકચરિત્ર, મેરૂતુંગસૂરિએ પ્રબંધચિંતામણિ વિગેરે જૈનધર્મસંબંધિ ઇતિહાસિક ગ્રંથો જૈન લેખકોએ સંસ્કૃતભાષામાં રચ્યા છે. તે ગ્રંથોના આધારે તથા હાલના શોધક વિદ્વાનો મી. ભાંડારકર, પીટર્સન, બુહ્લર, કનિંગહામ વિગેરેના પ્રાચીન શોધખોળ સંબંધિ લેખોને આધારે મેં આ જૈનધર્મનો પ્રાચીન ઇતિહાસ ભાગ બીજો રચેલો છે, અને તે રચનામાં મેં મારાથી બનતો પ્રયાસ લીધેલો છે. જૈનધર્મના ઇતિહાસિક બનાવો માટેની સાલો સંબંધિ જૂદા જૂદા જૈનગ્રંથોમાં જો કે કેટલોક મતફેર દેખાય છે, તોપણ અત્રે મેં પ્રયાસ લેઇ બનતી ગોઠવણ બહુ મતથી કરી છે. છતાં તે સંબંધિ કોઇ વિશેષ ખુલાસો કરશે તો તે આ પુસ્તકની બીજી આવૃત્તિમાં દાખલ કરવામાં આવશે.

આ પુસ્તકનાં સઘળાં મળી તેર પ્રકરણો કરવામાં આવ્યાં છે; અને તેમાં કયા કયા વિષયો વર્ણવવામાં આવ્યા છે? તેને લગતું વૃત્તાંત અનુક્રમણિકા ઉપરથી માલુમ પડશે.

આ પુસ્તકના છઠ્ઠા પ્રકરણમાં મહાન્ અશોકરાજાના ઇતિહાસમાં એમ સૂચવવામાં આવ્યું છે કે, અશોક રાજા માટેનો વિશેષ ઇતિહાસ જૈનગ્રંથોમાં જોવામાં આવતો નથી; પણ પાછળથી ભાંડારકરના રિપોર્ટપરથી એમ જણાયું છે કે, અશોકચરિત્ર અને અશોકરાસ નામના બે ગ્રંથો જૈનોના હાથથી લખાએલા છે, કે જેની પ્રતો અમદાવાદના ડેલાના ઉપાસરાના ભંડારમાં મોજુદ છે. તે ગ્રંથો મેળવી હવે પછી થોડાજ મુદતમાં મારા તરફથી બહાર પડનારા ત્રીજા ભાગમાં તે વૃત્તાંત દાખલ કરીશ; અને સંભવ છે કે, તે ગ્રંથોમાંથી મહાન અશોકના જૈનધર્મીપણા વિષે કંઇક નવુંજ અજવાળું પડશે.

આ પુસ્તક રચવામાટે મને પડેલા પ્રયાસનો વિચાર મારા સાક્ષર વાંચનારાઓ પોતાની મેળેજ સમજી શકે તેમ છે, માટે અહીં તે વિષે વધારે વિવેચન કરી હું તેમનો અમૂલ્ય વખત રોકવા માગતો નથી.

આ પુસ્તક રચવામાટે અને તે જલદી સંપૂર્ણ કરવા માટે ભાવનગરવાળા શેઠ કુંવરજીભાઇ આણંદજીએ મને વારંવાર પ્રેરણા કરેલી છે, તેથી આ જગોએ હું તેમનો પણ ઉપકાર માનુંછું.

ગ્રંથકર્તા.

અનુક્રમણિકા.

પ્રકરણ પેહેલું.

પ્રકરણ બીજું.

પ્રકરણ ત્રીજું.

પ્રકરણ ચોથું.

પ્રકરણ પાંચમું.

પ્રકરણ છઠું.

પ્રકરણ સાતમું.

પ્રકરણ આઠમું.

પ્રકરણ નવમું.

પ્રકરણ દશમું.

પ્રકરણ અગીયારમું.

પ્રકરણ બારમું.

પ્રકરણ તેરમું.

શ્રી જિનાય નમઃ

જૈન ધર્મનો પ્રાચીન ઇતિહાસ

ભાગ બીજો.

રચનાર શ્રાવક હીરાલાલ હંસરાજ જામનગરવાળા.

પ્રકરણ પેહેલું.

વેદ ધર્મથી પણ જૈન ધર્મ પ્રાચીન છે, તે જણાવનારા પુરાવા.

શાકટાયનાચાર્ય—આ પ્રસિદ્ધ જૈન ગ્રંથકારે "શાકટાયન" નામનું વ્યાકરણ રચેલું છે. તે આચાર્ય મહારાજ કઇ સાલમાં થયા? તે ખાટેની નક્કી સાલ તો જણાયેલી નથી; તોપણ તે વ્યાકરણકર્તા શાકટાયનાચાર્ય પ્રસિદ્ધ વ્યાકરણકર્તા પાણિનિ નામના ઋષિથી પણ પ્રાચીન છે, એમ કહેવું નિર્વિવાદ છે. કેમકે, પાણિનિઋષિએ પોતાના વ્યાકરણમાં "વ્યોર્લઘુપ્રયત્નતરઃ શાકટાયનસ્ય" ઇત્યાદિક શાકટાયનનાં સૂત્રો, ગ્રહણ કરીને શાકટાયનાચાર્યની પોતાથી પણ પ્રાચીનતા સૂચવેલી છે. હવે તે પાણિનિ ઋષિ ક્યા સમયમાં વિદ્યમાન હતા? તે તરફ દૃષ્ટિ કરતાં વિદ્વાનોની અને પ્રાચીન શોધખોળ કર્તાઓની સમ્મતિ પ્રમાણે પાણિનિ ઋષિ ઇસ્વીસન પૂર્વે બે હજાર અને આસરે પાંચસે પેહેલાં વિદ્યમાન હતા, એમ નિર્ણીત થએલું છે. સમાલોચક નામના ચોપાનીઆના બીજા પુસ્તકના ત્રીજા અંકના નેવાસીમા પત્રપર લખ્યું

છે કે, "પાણિનિ મુનિનું ચરિત્ર શ્રી કથાસરિત્સાગરમાં પ્રથમ લંબકના ચોથા તરંગમાં છે. તેમની માતા દાક્ષીના નામ ઉપરથી તે "દાક્ષેય" પણ કહેવાય છે. તેમનો જન્મ ગાંધાર દેશના શાલાતુર નામે સ્થળમાં થવાથી તે "શાલાતુરીય" નામથી પણ ઓળખાય છે. તેમનો સમય ઇસ્વીસન પૂર્વે બે હજાર ચારસો વર્ષનો નિશ્ચિત થયો છે. "ઇત્યાદિક બીજા વિદ્વાનોના લેખોથી પણ પાણિનિ ઋષિ માટે ઉપર લખેલો સમય નિશ્ચિત થયો છે." આ ઉપરથી સાબીત થયું કે, પાણિનિ ઋષિ આજથી લગભગ ચાર હજાર ને ત્રણસો વર્ષ પહેલાં વિદ્યમાન હતા. અને જ્યારે પાણિનિ ઋષિએ શાકટાયનાચાર્યનું નામ પોતાના સૂત્રમાં દાખલ કર્યું છે, ત્યારે સહજ રીતે સમજાય છે કે, શાકટાયનાચાર્ય પાણિનિ ઋષિ કરતાં પણ પ્રાચીન છે. મદ્રાસ ઇલાકાની કોલેજના પ્રોફેસર મી. ગુસ્તાવ ઓપર્ટ પણ લખે છે કે, "પાણિનિ ઋષિએ શાકટાયનાચાર્યને પોતાથી પ્રાચીન વ્યાકરણકર્તા તરિકે સૂચવેલા છે. તેમ તેમનું (શાકટાયનાચાર્યનું) નામ ઋગ્વેદ અને શુકલયજુર્વેદની પ્રતિશાખાઓમાં, અને યાસ્કના નિરૂક્તમાં પણ આવે છે." બોપદેવ નામનો ગ્રંથકાર પોતાના કવિકલ્પદ્રુમ નામના ગ્રંથમાં વ્યાકરણકર્તાઓના નામોનો જે શ્લોક આપે છે, તે શ્લોકનો અનુક્રમ જોતાં પણ શાકટાયનાચાર્ય પાણિનિ ઋષિ કરતાં પૂર્વે હતા, એમ સાબીત થાય છે. તે શ્લોક નીચે પ્રમાણે છે.

इंद्रश्चंद्रः काशकृत्स्नापिशली शाकटायनः ॥
पाणिन्यमरजैनेंद्रा, जयंत्यष्टादिशाब्दिकाः ॥ १ ॥

એવી રીતે શાકટાયનાચાર્ય પાણિનિ ઋષિથી પણ પ્રાચીન હતા, એટલે ઇસ્વીસન પૂર્વે ચાર હજાર અને ત્રણસો વર્ષની પણ પૂર્વે હતા એમ નિર્ણય થયો.

હવે તે શાકટાયનાચાર્ય જૈન ધર્મના એક આચાર્ય હતા એમ મારે સાબિત કરવું જોઇએ, અને તેના ટેકામાં નીચે લખેલા ખુલ્લા પુરાવાઓ વિદ્યમાન છે.

શાકટાયનાચાર્ય પોતાના વ્યાકરણના દરેક પાદને છેડે "महाश्रमणसंघाधिपतेः श्रुतकेवलिदेशीयाचार्यस्य शाकटायनस्यकृतौ" એવી રીતનું લખાણ કરે છે. આ લખાણની અંદર રહેલા "महाश्रमणसंघाधिप-

For publishing the Prakriyasangraha I had at first at my disposal only two MSS; one from the Government Oriental Manuscripts' Library and one from Sravanabalagola; but afterwards I obtained an incomplete copy from the Jaina Math at Cittamur near Tindivanam.

Panini refers to Sakatayana as a previous grammarian, and this supplies a reason why the latter makes no mention of the former. Sakatayana's name occurs also in the Pratisakhyas of the Rgveda and Sukla-Yajurveda, and in Yaska's Nirukta.

The Colophon at the end of each Pada of the Sabdanusasana names this grammar as the work of *Sakatayana Srutakevalidesiyacaryo*, the president of the great Jaina assembly: महाश्रमणसंघाधिपतेः श्रुतकेवलिदेशीयाचार्यस्य शाकटायनस्य.

Panini repeatedly mentions Sakatayana, and the places thus alluded to are also found in the Sabdanusasana. Panini III. 4, 111; VIII. 3, 18; and VIII. 4, 50 correspond respectively to Sakatayana's अनुद्विषो मिद्धेर्वा (pp. 35, 9 and 220, 200), लघुप्रयत्न (pp. 5, 12 and 14, 65), and न संयोगे (pp. 6, 18 and 9, 31).

Patanjali in his Mahabhasya refers also to Sakatayana, when he comments on Panini III. 4, 111 and III. 3, 1 (उणादयो बहुलम्) In the latter place he remarks.

नाम च धातुजमाह निरुक्ते व्याकरणे शकटस्य च तोकम् ।
वैयाकरणानां च शाकटायन आह धातुजं नामेति ॥

सङ्ख्यातं नोपसंख्यानं यस्य शब्दानुशासने
तस्यातिमहतीं वृत्तिं संहृत्येयं लघीयसी ।
संपूर्णलक्षणा वृत्तिर्वक्ष्यते यक्षवर्मणा ॥....
इन्द्रचन्द्रादिभिश्शाब्दैर्यदुक्तं शब्दलक्षणम् ।
तदिहास्ति समस्तं च यन्नेहास्ति न तत् क्वचित् ॥
गणधातुपाठयोगेण धातून् लिङ्गानुशासने लिङ्गगतम् ।
औणादिकानुणादौ शेषं निश्शेषमत्र वृत्तौ विद्यात् "

The Sutrapatha, with which I begin this edition, consists as the verse on page 160 declares, of 3236 Sutras, a number which coincides with that contained in this book, if the seven Sutras which are supplied in the Corrigenda et Addenda are added.* When I commenced printing the Sutrapatha I possessed only one defective MS, but M.R. Ry. Brahmasuri Sastri of Sravana-balagola provided me later on with two other copies.

* The first Pada of the first Adhyaya contains 180 Sutras.

The second	,,	,,	,, 223	,,
The third	,,	,,	,, 195	,,
The fourth	,,	,,	,, 123	,,
The first	,,	second	,, 229	,,
The second	,,	,,	,, 172	,,
The third	,,	,,	,, 113	,,
The fourth	,,	,,	,, 239	,,
The first	,,	third	,, 201	,,
The second	,,	,,	,, 227	,,
The third	,,	,,	,, 181	,,
The fourth	,,	,,	,, 146	,,
The first	,,	fourth	,, 271	,,
The second	,,	,,	,, 261	,,
The third	,,	,,	,, 289	,,
The fourth	,,	,,	,, 186	,,
		Total...	3,236	

The Corrigenda contain four more sutras in the first pada and one respectively in the 2nd, 3rd and 4th padas of the first Adhyaya.

For publishing the Prakriyasangraha I had at first at my disposal only two MSS; one from the Government Oriental Manuscripts' Library and one from Sravanabalagola, but afterwards I obtained an incomplete copy from the Jaina Math at Cittamur near Tindivanam.

Panini refers to Sakatayana as a previous grammarian, and this supplies a reason why the latter makes no mention of the former. Sakatayana's name occurs also in the Pratisakhyas of the Rgveda and Sukla-Yajurveda, and in Yaska's Nirukta.

The Colophon at the end of each Pada of the Sabdanusasana names this grammar as the work of *Sakatayana Srutakevalidesiyacarya*, the president of the great Jaina assembly: महाश्रमणसङ्घाधिपतेः श्रुतकेवलिदेशीयाचार्यस्य शाकटायनस्य.

Panini repeatedly mentions Sakatayana, and the places thus alluded to are also found in the Sabdanusasana. Panini III. 4. 111; VIII. 3, 18; and VIII. 4, 50 correspond respectively to Sakatayana's आङ्द्विषो मेर्दुस्या (pp. 35, 5 and 220, 290), मद्रुस्यात् (pp. 8, 12 and 14, 65), and न संयोगे (pp. 6, 18 and 9, 31).

Patanjali in his Mahabhasya refers also to Sakatayana, when he comments on Panini III. 4, 111 and III. 3, 1 (उणादयो बहुलम्) In the latter place he remarks:

नाम च धातुजमाह निरुक्ते व्याकरणे शकटस्य च तोकम् ।—
वैयाकरणानां च शाकटायन आह धातुजं नामेति ।

In fact the Unadisutras of Sakatayana have foun[illegible] general admission among grammarians and have bee[illegible] annotated by various commentators, such as Ujjvala datta, Madhava and others.

Sakatayana is mentioned as one of the eight prin cipal grammarians in the well-known sloka found i[illegible] the Kavikalpadruma of Bopadeva and elsewhere These eight grammarians thus named are:

Indra, Candra, Kasakrtsna, Apisali, Sakatayana, Panini, Amara and Jainendra. The Sloka runs as follows:

इन्द्रश्चन्द्रः काशकृत्स्नापिशली शाकटायनः ।
पाणिन्यमरजैनेन्द्रा जयन्त्यष्टादिशाब्दिकाः ॥

Sakatayana mentions in his Sutras only Indra, pp. 11, 14 and 34, 92, Siddhanandin, pp. 47, 15 and 87, 34 and Aryavajra pp. 10, 11 and 12, 13 as previous grammarians.

The grammatical works of Sakatayana are commented upon:

i. in the *Amoghavrtti*, an extensive treatise on the Sutrapatha resembling the Kasikavrtti, which commentary I intend publishing in the second volum[illegible];

ii. in the *Nyasa* by Prabhacandra, a commentary on the Amoghavrtti;

iii. in the *Cintamani* or *Laghuvrtti* by Yaksavarman;

iv. in the *Maniprakasi*[illegible] [illegible]itasena a commentary on the Ci[illegible]

v. in the *Prakriyasangraha* by Abhayacandrasuri, which in its arrangement resembles the Siddhantakaumudi, and which I have printed in this volume on account of its usefulness to Sanskrit students; and

vi. in the *Rupasiddhi* which in its turn is an abridgment of the Prakriyasangraha, and resembles the Laghukaumudi.

According to the Amoghavrtti the Sabdanusasana consists of four chapters or adhyayas, Kasakrtsna's grammatical treatise of three, and the works of Apisali and Panini respectively of eight chapters (अष्टका आपिशलपाणिनीयाः त्रिकाः काशकृत्स्नाः चतुष्काः शाकटायनीयाः.) The Sabdanusasana includes the whole of grammar in its range, and is in this respect even more complete than Panini's work.

A striking feature of the Sabdanusasana is that it does not treat of the Svaravaidika while Panini pays particular attention to it. Vedic words, however, are otherwise much noticed by Sakatayana, and in this respect his work is not deficient to Panini.

The omission of the Svaravaidika accounts perhaps for the neglect Sakatayana has suffered at the hands of the Brahmanas while it explains the favour with which he is regarded by the Jainas. If Sakatayana was a Jaina, this omission must be regarded as intentional.

Though I have formed my own opinion as to the high merits and the originality of the hitherto no-

published works of Sakatayana. I shall reserve a fuller expression of my opinion for the second volume of this work, which I hope to publish before very long. In the mean time I may state as my confident belief that the merits of Sakatayana will be acknowledged by all competent scholars.

This first edition may contain some mistakes which I am sorry to have overlooked, and the spelling of words, though correct, is not always uniform, but these defects I trust will be judged with indulgence, and not be allowed to detract from the general usefulness of the work.

I cannot finish this preface without expressing my regard and high esteem for M.R.Ry. T. N. Narasimhacharyar, one of the best grammarians I have met with in South India, and without acknowledging gratefully the valuable assistance he has rendered me in the publication of this volume

GUSTAV OPPERT.

Madras, 28*th March*, 1893.

બીજા પુરાવા.

શ્રી ભાગવતમાં —

नित्यानुभूतनिजलाभनिवृत्ततृष्णा ।
श्रेयस्य तद्रचनयाचिरसुप्तबुद्धेः ॥
लोकस्य यो करुणयोभयमात्मलोक ।
माख्यान्नमो भगवते ऋषभाय तस्मै ॥ १ ॥

અર્થ—તે ઋષભદેવને અમારો નમસ્કાર થાઓ, કે જેની તૃષ્ણા સદા પ્રાપ્ત થનારા, ભોગભોગથી દૂર થઇ ગઇ છે, અને જેઓએ કલ્યાણના માર્ગનું ઝાડી રચના કરીને યુગલિયા જગતની દયા કરીને જનને લોક માટે ઉપદેશ્યો છે. (એ ઋષભદેવ જૈનોના પહેલા તીર્થંકર છે.)

શ્રી બ્રહ્માંડ પુરાણમાં—

नाभिस्तु जनयेत्पुत्रं मेरुदेव्यां मनोहरम्।
ऋषभं क्षत्रियश्रेष्ठं सर्वक्षत्रस्य पूर्वकम्॥
ऋषभाद्भारतो जज्ञे वीरपुत्रशताग्रजः।
अभिषिच्य भरतं राज्ये महाप्राव्रज्यमाश्रितः॥

અર્થ—નાભિ રાજાને ત્યાં મેરૂદેવીથી ઋષભદેવ ઉત્પન્ન થયા, જેનું ઘણું સુંદર રૂપ છે, જે ક્ષત્રીઓમાં શ્રેષ્ઠ અને બધા ક્ષત્રીનો આદિ છે (મૂળ છે) અને ઋષભના પુત્ર ભરત પેદા થયા જે વીર છે, અને પોતાના સો ભાઇઓમાં મોટા છે. ઋષભદેવ ભરતને રાજ્ય સોંપી મહાદીક્ષાને પ્રાપ્ત થયા એટલે તપસ્વી થઇ ગયા (જૈનોમાં આ વર્ણન એજ પ્રકારે છે)

મહાભારતમાં—

युगे युगे महापुण्यं दृश्यते द्वारिकापुरी।
[illegible]
[illegible] ॥

અર્થ—યુગયુગમાં દ્વારિકાપુરી મહાક્ષેત્ર છે, જેમાં હરિનો (કૃષ્ણનો) અવતાર થયો છે, જે પ્રભાસક્ષેત્રમાં ચંદ્રમાની પેઠે શોભે છે, અને ગિરનાર પર્વતપર નેમિનાથ (જૈનોના બાવીસમા તીર્થંકર) અને કૈલાસ પર્વતપર શ્રી આદિનાથ (પહેલા તીર્થંકર ઋષભદેવ) છે. આ ક્ષેત્ર ઋષિઓના આશ્રમ હોવાથી મુક્તિમાર્ગના કારણ છે. (નેમ, ઋષભ, જૈનોના બે તીર્થંકર વિખ્યાત છે)

નાગપુરાણમાં—

दर्शयन् वर्त्म वीराणां सुरासुरनमस्कृतः।
नीतित्रयस्य कर्ता यो युगादौ प्रथमो जिनः॥

પુનગીઆ (૨) ખરતર અથવા ઔષ્ટ્રિક (૩) પલ્લવિકો અથવા આંચલિકો (૪) સાર્ધપોર્ણુમીયક (૫) આગમિક અથવા ત્રણ થુઇવાળા (૬) મૂર્તિના શત્રુઓ અથવા લુંપકો (૭) મુનિઓના શત્રુ અથવા કતુકો (૮) વીજ અથવા વેષધરો (૯) અને પાશ્ચંદ્ર (૧૦) એ દશે જૈનધર્મની શાખાઓ ક્યારે અને કેવા સંયોગોમાં નીકળી ? તે સંબંધિ જાણવા લાયક વૃત્તાંત આપેલું છે. (તેઓમાંથી પ્રથમ દિગંબરીઓની ઉત્પત્તિનું વર્ણન કરે છે.)

શિવભૂતિ અથવા સહસ્ત્રમલ્લ નામનો એક માણસ રથવીર નામના નગરમાં રહેતો હતો, અને તે ત્યાંના રાજાની નોકરી કરતો હતો. એક દહાડો રાત્રિએ કંઇ કારણસર તેની માતાએ કંઇક ઠપકો દેવાથી તે ગુસ્સે થઇ ઘરમાંથી ચાલ્યો ગયો અને જૈનસાધુઓને રહેવાના ઉપાશ્રયમાં જઇ તેણે ત્યાં રહેલા આર્યકૃષ્ણ નામના આચાર્યજી પાસે દીક્ષા લીધી. એક દહાડો ત્યાંના રાજાએ તે સહસ્ત્રમલ્લને એક કિંમતી રત્નકંબલ આપી, અને તે રત્નકંબલપર તેને અત્યંત મોહ લાગ્યો. ત્યારે ગુરૂમહારાજે તેને ઠપકો આપ્યો કે, એવી કિંમતી રત્નકંબલ મોહનું કારણ હોવાથી જૈન સાધુએ રાખવી લાયક નહિ. એવી રીતે ગુરૂએ કહ્યા છતાં પણ તેણે તે રત્નકંબલનો ત્યાગ કર્યો નહિ. આથી ગુરૂમહારાજે એક દહાડો તેની ગેરહાજરીમાં તે રત્નકંબલ ફડાવી નાખીને ફેંકી દીધી. આથી કરીને સહસ્ત્રમલ્લને ઘણોજ ક્રોધ ચડયો, અને તે ગુરૂને કહેવા લાગ્યો કે, જો એમ છે તો સાધુએ બિલકુલ વસ્ત્રો રાખવાં જોઇએ નહીં. એવી રીતે ગુરૂ સાથે ક્લેશ કરીને ત્યાંથી તે ચાલ્યો ગયો. તે વખતે તેની બેહેન ઉત્તરા પણ તેની સાથે ગઇ, અને તેણીએ પણ જ્યારે નગ્ન રહેવાનો વિચાર પોતાના ભાઇને જણાવ્યો, ત્યારે સહસ્ત્રમલ્લે વિચાર્યું કે સ્ત્રીજાતિને નગ્ન રહેવું લાયક નહીં, એમ વિચારિ તેણે પોતાની બેહેનને કહ્યું કે, સ્ત્રીજાતિને મોક્ષ મળતો નથી.

એવી રીતે આ દિગંબર મતની ઉત્પત્તિ[1] શ્રી મહાવીર પ્રભુના મોક્ષ પછી ૬૦૯ વર્ષે એટલે વિક્રમ સંવત ૧૩૯ માં થએલી છે.

ગુજરાતના રાજા સિદ્ધરાજ જયસિંહના સમયમાં પાટણમાં દિગંબરો અને શ્વેતાંબરો વચ્ચે પોતપોતાના મત માટે શાસ્ત્રવિવાદ થયો હતો; અને

---

૧ આગમમાં પણ કહ્યું છે કે, "छच्चा सयाइं नवुत्तराइं, अइआ सिद्धिगयस्स वीरस्स ॥ तो बोडिआणदिट्ठी, रहवीरपुरे समुप्पण्णा ॥१॥

તેમાં અને દિગંબરોપર શ્વેતાંબરોએ જય મેળવ્યો હતો. (આ વિવાદ સંબંધિ સવિસ્તર વૃત્તાંત આજ પુસ્તકના એટલે જૈન ધર્મના પ્રાચીન ઇતિહાસ ભાગ બીજાના પકમા પાનાપર શ્રી દેવસૂરિજીના વૃત્તાંતમાં આપેલું છે, તે ત્યાંથી વાંચી લેવું.) દિગંબર અને શ્વેતાંબર મત વચ્ચે સઘળી મળી ચોરાસી બાબતો માટે ફેરફાર છે. દિગંબર મતના સાધુઓ નગ્ન રહે છે, તેમ દિગંબરો જિનપ્રતિમાને આભૂષણ આદિક ચડાવતા નથી. દિગંબરોમાં પણ ઘણી શાખાઓ છે. ઉમાસ્વાતિ, સિદ્ધસેનદિવાકર આદિક કેટલાક જૈન આચાર્યોના સંબંધમાં દિગંબરો અને શ્વેતાંબરો બન્નેને માન છે. કેમકે, દિગંબરો કહે છે કે, તેઓ અમારા સંપ્રદાયમાં થએલા છે, અને શ્વેતાંબરો કહે છે કે, તેઓ અમારા સંપ્રદાયમાં થએલા છે.

શ્વેતાંબર ગણધરોએ રચેલાં સૂત્રોને દિગંબરો માનતા નથી, પણ તેઓએ પોતના નવીનજ શાસ્ત્રો રચેલાં છે, તેઓમાં જયધવલ મહાધવલ વિગેરે મુખ્ય શાસ્ત્રો છે, તેમ આદિપુરાણ આદિક અનેક પુરાણો છે.

તેમના સંપ્રદાયમાં અમિતગતિ, આસડ દેવ, કુંદકુંદાચાર્ય આદિક આચાર્યો ઘણા વિદ્વાન થએલા છે, તેમ ધનંજય, હરિચંદ્ર, દેવનંદિ, વીરનંદિ, વાદિરાજ, સોમદેવ આદિક મહાકવિઓ થએલા છે. જયપુર આદિક શહેરોમાં તેમના ઘણાં જિનમંદિરો છે, તથા તે મતને અનુસરનારા લોકોની મુખ્ય વસતિ મારવાડ, વાગડપ્રાંત તથા કર્ણાટકમાં છે. જૈનબદ્રી તથા મૂળબદ્રી આદિક તેઓના મોટાં તીર્થસ્થાનકો છે. હાલના સમયમાં તેઓના સાધુઓ ક્વચિતજ દ્રષ્ટિએ પડે છે. અને તેથી ઉપદેશ દેવા આદિકનું કાર્ય ભટ્ટારકો ચલાવે છે. શ્વેતાંબરી જૈનો કરતાં દિગંબરી જૈનોની વસ્તી થોડી છે. ગૃહસ્થોના સંસાર વ્યવહારની બાબતમાં પણ કેટલીક બાબતોથી દિગંબરો, શ્વેતાંબર જૈનોથી જુદા પડે છે. તેઓ જ્યારે યજ્ઞોપવીત (જનોઇ) ધારણ કરે છે, ત્યારે શ્વેતાંબરીઓ યજ્ઞોપવીતને ધારણ કરતા નથી.

પુનમીઆ ગચ્છની ઉત્પત્તિ.

ચંદ્રપ્રભસૂરિ, મુનિચંદ્રસૂરિ માનદેવસૂરિ અને શાંતિસૂરિ એમ ચાર ગુરૂભાઇઓ હતા. વિક્રમ સંવત ૧૧૪૯માં એક શ્રીધર નામના શ્રાવકને મોટો ખરચ કરી એક જિનમૂર્તિ બેસાડવાની ઇચ્છા થઇ, અને તેથી તેણે તેઓમાં વડા ચંદ્રપ્રભસૂરિજીને કહ્યું કે, હે ભગવન્! આ મૂર્તિની પ્રતિષ્ઠા માટેનો વિધિ

કરવા માટે આપ આપના ગુરૂ ભાઇ મુનિચંદ્રસૂરિજીને આજ્ઞા આપો? (કેમકે, તે સમયે મુનિચંદ્રસૂરિજી જૈન ક્રિયાઓમાં વધારે પ્રવીણ ગણાતા હતા.) તે શ્રીધર શ્રાવકની એવી માગણીથી ચંદ્રપ્રભસૂરિને ઇર્ષા આવી અને તેથી તેણે તે શ્રાવકને કહ્યું કે, તેવાં પ્રતિષ્ઠાદિક કાર્યોમાં સાધુએ ભાગ લેવો લાયક નથી; અને તેથી શ્રાવક મારફતે પ્રતિષ્ઠા કરવી. ત્યારબાદ વિક્રમ સંવત ૧૧૫૯માં એક દહાડો ચંદ્રપ્રભસૂરિજીએ કહ્યું કે, આજ રાત્રિએ પદ્માવતી દેવીએ મને સ્વપ્નમાં કહ્યું છે કે, તમારે તમારા શિષ્યોને કહેવું કે; શ્રાવકે પ્રતિષ્ઠા કરાવવી, તથા પુર્ણિમાની પાખિ કરવી. એવી રીતે પુનમીઆ ગચ્છની ઉત્પત્તિ વિક્રમ સંવત ૧૧૫૯માં (એટલે મહાવીર પ્રભુના મોક્ષ પછી ૧૬૨૯ વર્ષે શ્રીચંદ્રપ્રભાચાર્યથી થએલી છે.)

પુનમીઆ ગચ્છના આચાર્યે રચેલી ક્ષેત્ર સમાસની સંસ્કૃત ટીકાની પ્રશસ્તિમાં પણ કહ્યું છે કે,

> दुर्वादिद्विरदांकुशः समयवित् श्रेणिशिरोमंडनं ।
> श्रीचंद्रप्रभसूरिराट् स भगवान् प्राचीकशत् पूर्णिमाम् ॥
> तस्माज्जैनवचोऽमृतं भृशमपुः श्री धर्मघोषादयः ॥
> श्रीभद्रेश्वरसूरितस्त्वचलकत् शाखा द्वितीया प्रथाम्. ॥१॥

અર્થ—દુષ્ટ વાદિઓ રૂપી હાથીઓને વશ કરવામાં અંકુશ સરખા તથા સિદ્ધાંતોને જાણનારાઓમાં શિરોમણિ સરખા એવા શ્રીચંદ્રપ્રભ નામના આચાર્ય મહારાજે પૂર્ણિમાપક્ષ પ્રગટ કરેલો છે. વળી તેમની પાસેથી શ્રી ધર્મઘોષ આદિક આચાર્યોએ જિનવચન રૂપી ઘણું અમૃત પીધેલું છે; તેમ બીજી શાખા શ્રી ભદ્રેશ્વરસૂરિથી ચાલેલી છે. વળી કહ્યું છે કે,

> चंद्गच्छाओ पुणिम, पुण्णिमउ सड्ढपुण्णिमंचलया
> दोहि वि आगमनामा, कुच्चयरा खरयरो चान. ॥ १ ॥

પુનમીઆ ગચ્છવાળા મહાનીશિથ સૂત્ર, તથા ઉપધાનવિધિને માનતા નથી.

ખરતર ગચ્છની ઉત્પત્તિ.

ધર્મસાગર ઉપાધ્યાયજી પોતાના પ્રવચનપરીક્ષા નામના ગ્રંથમાં લખે છે કે, કેટલાકો તરફથી એમ કહેવામાં આવે છે કે વિક્રમ સંવત ૧૦૨૪માં થએલા

શ્રી વર્ધમાનસૂરિજીના શિષ્ય શ્રી જિનેશ્વરસૂરિજીથી ખરતર ગચ્છની ઉત્પત્તિ થઇ છે, પણ તેમ કહેવું સત્ય નથી. ખરતર ગચ્છની ઉત્પત્તિ તો વિક્રમ સંવત ૧૨૦૪માં થએલા શ્રી જિનદત્તસૂરિજીથી થએલી છે[1].

ધર્મસાગર મહારાજ જિનપતિસૂરિજીના શિષ્ય સુમતિગણિજીએ રચેલા ગણધર સાર્ધશતકબૃહદ્વૃત્તિ નામના ગ્રંથના બે પરિશિષ્ટો ટાંકી બતાવે છે. તેમાં પહેલા પરિશિષ્ટમાં જિનવલ્લભસૂરિનો વૃત્તાંત આપે છે, અને બીજા પરિશિષ્ટમાં જિનદત્તસૂરિનો વૃત્તાંત આપે છે. પહેલા પરિશિષ્ટમાં આપેલ જિનવલ્લભસૂરિજીને લગતું વૃત્તાંત એવું છે કે, અભયદેવસૂરિજીએ પોતેજ જિનવલ્લભસૂરિજીને કંઇ પોતાની ગાદીપર બેસાડ્યા નહોતા, કેમકે જિનવલ્લભસૂરિ પહેલાં ચૈત્યવાસીના શિષ્ય હતા અને તેથી અભયદેવસૂરિજીએ તેમને પોતાની પાટ માટે યોગ્ય જાણ્યા નહોતા; તેમણે તો પોતાના શિષ્ય પ્રસન્નચંદ્રસૂરિજીને કહી ગયા હતા કે, અવસર આવે ત્યારે તમારે જિનવલ્લભસૂરિને પાટે બેસાડવા. એક વખતે જિનવલ્લભસૂરિએ કેટલાક જિનસિદ્ધાંતોને આધારે એવું ઠરાવ્યું કે, મહાવીર પ્રભુના ગર્ભાપહરણને પણ છઠ્ઠા કલ્યાણક તરીકે લેખવું. ખરતર ગચ્છની ખરેખરી ઉત્પત્તિ તો જિનદત્તસૂરિથી વિક્રમ સંવત્ ૧૨૦૪માં થએલી છે. તેને માટે સુમતિગણિજીએ પોતાની રચેલી ગણધરસાર્ધશતકબૃહદ્વૃત્તિમાં કહેલું છે કે, જિનદત્તસૂરિ ઘણા ભયંકર સ્વભાવના હતા અને તેમને પૂછવામાં આવતા પ્રશ્નોનો તે મગરૂરીથી ઘણો તીક્ષ્ણ રીતે ઉત્તર આપતા હતા. અને તેથી લોકો તેને ખરતર કહીને બોલાવતા હતા અને તેમણે પણ તે પોતાનું ખરતર બિરુદ ચાલુ રાખ્યું તેને માટે ડાક્ટર બુલર પણ ઉપલી હકીકતને મંજુર રાખી પોતાના રિપોર્ટના ૧૪૯મા પાનાપર લખે છે કે,

"The Kharatara sect then arose according to an old Gâthâ in Samvat 1204. Jinadatta was a proud man, and even in his pert answers to others mentioned by

---

૧ એશિઆટિક સોસાઇટીના રિપોર્ટના એકસોઓગણતાલીસમા પત્રપર લખ્યું છે કે,—In this Dharamasâgar tries to prove that it owed its rise not to Jineshwera the pupil of Vardhmâna in Samvat 1021 as is commonly believed, but to Jinadatta in Samvat 1201.

Sumatigani pride can be clearly detected. He was therefore, called Kharatara by the people; but he gloried in the new appellation and willingly accepted it."

કેટલાકો એમ કહે છે કે, જિનેશ્વરસૂરિજીથી એટલે વિક્રમ સંવત ૧૦૨૪ માં ખરતર ગચ્છની ઉત્પત્તિ થઇ છે, પણ ધર્મસાગરજી મહારાજના લખવા પ્રમાણે તે વાત જૂઠી છે. તે લખે છે કે, જો ખરતર ગચ્છની ઉત્પત્તિ જિનેશ્વરસૂરિથી થએલી હોય, તો તે જિનેશ્વરસૂરિ તથા નવાંગી ટીકાકાર એવા તેમના જિનેશ્વરસૂરિના શિષ્ય અભયદેવસૂરિ પોતાના કોઇ પણ ગ્રંથની પ્રશસ્તિમાં પોતાના ખરતર ગચ્છનું નામ આપે; પણ તેઓએ પોતાના રચેલા કોઇ પણ ગ્રંથમાં ખરતર ગચ્છ માટે કંઇ પણ ઇસારો કર્યો નથી. આથી સાબિત થાય છે કે, ખરતર ગચ્છની ઉત્પત્તિ જિનેશ્વરસૂરિજીથી થએલી નથી.

અંચલ ગચ્છની ઉત્પત્તિ.

ધર્મસાગર મહારાજ લખે છે કે, અંચલ ગચ્છની ઉત્પત્તિ વિક્રમ સંવત ૧૨૧૩માં થએલી છે. તે ગચ્છને સ્થાપનાર પૂર્ણિમીય પક્ષના નરસિંહ નામે આચાર્ય હતા. તે નરસિંહ આચાર્યની એક આંખ જેણમાએલી હતી. એક વખતે તે નરસિંહ આચાર્ય જ્યારે બેનુના નામના ગામમાં રહેલા હતા, ત્યારે નાઢી નામની એક આંધળી અને ઘણીજ પૈસાદાર સ્ત્રી તેમને વંદન કરવાને આવી, પણ તે વખતે તે પોતાની મુહપત્તિ લાવવી વીસરી ગઇ હતી, તે જોઇ નરસિંહ આચાર્યે તેણીને કહ્યું કે, જો તમો મુહપત્તિ લાવવી વીસરી ગયાં હો તો, તે મુહપત્તિને બદલે તમારાં વસ્ત્રનો છેડો ચાલી શકશે. તેણીએ પણ તે વાત કબુલ રાખી, અને એવી રીતે તેણીના પૈસાની મદદથી તેઓ બન્નેએ ત્યાં અંચલિક મતની સ્થાપના કરી, અને નરસિંહ આચાર્યે પોતાનું નામ આર્યરક્ષિતસૂરિ રાખીને આચાર્ય પદવી ગ્રહણ કરી, અને ત્યારથી પ્રતિક્રમણ વિગેરેમાં તેઓ મુહપત્તિને બદલે વસ્ત્રના છેડાનો (અંચલનો) ઉપયોગ કરવા લાગ્યા. એવી રીતે આર્યરક્ષિતસૂરિથી અંચલિક ગચ્છની ઉત્પત્તિ થએલી છે.

સાર્ધપૂર્ણિમીયક ગચ્છની ઉત્પત્તિ.

આ ગચ્છની ઉત્પત્તિ વિક્રમ સંવત [illegible] માં થએલી છે. તેને [illegible]

હકીકત નીચે પ્રમાણે છે. એક દહાડો કુમારપાલ રાજાએ હેમચંદ્રાચાર્યજીને પૂછ્યું કે, પુર્ણિમીયક ગચ્છવાળાઓ જૈનોના આગમ પ્રમાણે ચાલે છે કે નહીં? તે માટે આપણે તેની પાસેથી ખુલાસો માગવો છે; માટે તે ગચ્છના આચાર્યને મારી પાસે બોલાવી લાવો! તે સાંભળી હેમચંદ્રાચાર્ય તે ગચ્છના આચાર્યને તેમની પાસે લાવ્યા; અને તેમને રાજાએ પૂછવાથી તેમણે આડા અવળા જવાબો આપ્યા. તે સાંભળી કુમારપાળ રાજાએ તે પુનમીઆ ગચ્છવાળાઓને પોતાના અઢારે દેશોમાંથી કાંઢી કહાડ્યા. પછી કુમારપાળ અને હેમચંદ્રાચાર્યના મૃત્યુ બાદ પુનમીઆ ગચ્છના સુમતિસિંહ નામના આચાર્ય પાટણમાં આવ્યા. તેમને ત્યાં કોઇએ પૂછ્યું કે, તમો કયા ગચ્છના છો? ત્યારે તેમણે કહ્યું કે, અમો સાર્ધપુર્ણિમીયક નામના ગચ્છના આચાર્ય છીએ. સુમતિસિંહાચાર્યના કેટલાક અનુયાયિઓ કહે છે કે, તે અમારા ગચ્છનું નામ સાધુપુર્ણિમીયક હતું. સાર્ધપુર્ણિમીયક ગચ્છવાળા કહે છે કે, જિનમૂર્તિની ફૂલોથી પૂજા કરવી નહીં.

આગમિકોની ઉત્પત્તિ.

આગમિકો અથવા ત્રણ થુઈવાળાઓની ઉત્પત્તિ વિક્રમ સંવત ૧૨૫૦ માં થએલી છે. સિલગણસુરિ અને દેવભદ્રસુરિ પૌર્ણિમીયક ગચ્છ છોડીને અંચલિક ગચ્છમાં દાખલ થયા, પાછળથી તે અંચલિક ગચ્છને પણ છોડીને તેઓએ એક એવો નવો પંથ ચલાવ્યો કે, આપણે ક્ષેત્રદેવતાની સ્તુતિ કરવી નહીં. અને એવી રીતે આગમિકો અથવા ત્રણ થુઇવાળાઓની ઉત્પત્તિ થઇ.

લુંપકોની ઉત્પત્તિ.

આ લુંપક ગચ્છ લુંપક નામના લહીઆએ વિક્રમ સંવત ૧૫૦૮ માં સ્થાપેલો છે. તેને લગતી હકીકત એવી છે કે, તે લુંપક લહીઆએ એક વખતે આગમો લખતાં લખતાં તેમાના કેટલાક આલાપકો તથા ઉદ્દેશાઓને છોડી આપ્યા, અને તેથી એક મુનિએ તે માટે તેને ઠપકો આપ્યો. આથી ગુસ્સે થઇને તેણે પોતાનો લુંપક મત ચલાવ્યો. લુંપક મતને માનનારાઓ મૂર્તિપૂજન કરતા નથી.

વેષધરોની ઉત્પત્તિ.

વેષધરો, એ એક લુંપક ગચ્છની શાખા છે. તેઓની ઉત્પત્તિ વિક્રમ

હવે ગુજરાત દેશમાં આવેલા વઢીયાર નામના પ્રાંતમાં આવેલા પંચાસર નામના નગરમાં શીલાંગસૂરિ નામના આચાર્ય પોતાના પરિવારે સહીત એક દહાડો પધાર્યા. હમેશાં મધુર ધ્વનિથી ધર્મોપદેશ આપી તે આચાર્ય લોકોનાં મનને રંજન કરતા હતા. એક દહાડો તે આચાર્ય જ્યારે દેહચિંતા માટે વનમાં ગયા, ત્યારે ત્યાં તેમણે એક વૃક્ષની ડાળે એક ઝોળીને લટકતી જોઇ. તે ઝોળીમાં નજર કરતાં તેમણે એક મહા સ્વરૂપવાન તથા ઉત્તમ લક્ષણોવાળા દેવકુમાર સરખા એક બાળકને જોયો. જે વૃક્ષની ડાળે તે ઝોળી લટકાવેલી હતી, તે વૃક્ષની છાયા બીલકુલ ત્યાંથી ખસી નહોતી. તે જોઇ આચાર્ય મહારાજે વિચાર્યું કે, ખરેખર આ બાળક મોટો ભાગ્યશાળી છે. એટલામાં પાસેજ રહેલી તે બાળકની માતાને પૂછવાથી તેણીએ જણાવ્યું કે, હે ભગવન્! મારો ભર્તાર આ ગુર્જર ભૂમિનો રાજા હતો. તેને ભુવડ રાજાએ મારી નાંખ્યો છે, હું ગર્ભવંતી હતી તેથી નાશીને અહીં આવેલી છું, અને અહીંઆં આ પુત્રને મેં જન્મ આપેલો છે. વળી અહીં વનફળો ખાઇને હું મારી આજીવિકા ચલાવું છું. તે સાંભળી ગુરૂ મહારાજે તેણીને ધીરજ આપી કહ્યું કે, હે રાણી! આ તારો પુત્ર ગુજરાતનો રાજા થશે, અને ઘણાં ઉત્તમ કાર્યો કરશે તે સાંભળી રૂપસુંદરી રાણીને અત્યંત હર્ષ થયો.

પછી ગુરૂ મહારાજે ઉપાશ્રયે આવી શ્રાવક લોકોને તે વૃત્તાંતથી વાકેફ કર્યા, અને કહ્યું કે, તમે તે બાળકને તેની માતા સહીત અહીં લાવો? તે બાળક આ ગુજરાત દેશનો રાજા થશે. તે સાંભળી અત્યંત હર્ષિત થએલા શ્રાવકો તે વનરાજને તેની માતા સહીત ત્યાં તેડી લાવ્યા અનુક્રમે તે વનરાજ જ્યારે મોટો થયો ત્યારે ક્રીડા કરતાં થકાં ગામના બીજા બાળકોને મારવા લાગ્યો તે જોઇ ગામના લોકોએ તેની માતાને કહ્યું કે, હવે તમો અહીંથી ચાલ્યા જાઓ? તે સાંભળી રૂપસુંદરી રાણી પુત્રને લેઇને પોતાના ભાઈ સુરપાળ ... સુરપાળ દેશમાં લુંટફાટ કરી પોતાની આજીવિકા ચલાવતો હતો, તેથી વનરાજ પણ પોતાના મામાને તે લુંટફાટના કામમાં મદદ કરવા લાગ્યો એક દહાડો તે વનરાજ કેટલીક લુંટ કરીને આવ્યા બાદ વનમાં ભોજન કરવાને બેઠો, પણ તે સમયે ભોજન માટે ઘી નહીં હોવાથી, તેણે પોતાના માણસોને ઘી શોધવાનો હુકમ કર્યો. તે માણસો ઘીની શોધ માટે ચારે દિશાઓ તરફ જોવા લાગ્યા, એટલામાં તેઓએ એક વટેમાર્ગુ વાણીઆને જતો જોયો, ને વાણીઆના મસ્તકપર ઘીની કુલ્લી હતી; તેથી હર્ષિત થએલા તે માણસોએ તે વાણીઆ પાસે જઇ કહ્યું

નું તે થી થાય? ત્યારે વાણીઆએ કહ્યું કે, અરે!! મુરખાઓ!! શું તમારા બાપની માલ છે? અમો નહીં જાણો તે સાંભળી બહારવટીઆ ગભરાયા ને ભાગુ-ગોએ વનરાજ પાસે જઈ તે વૃત્તાંત કહી સંભળાવ્યો. ત્યારે વનરાજે તે વણિકને પોતાની પાસે બોલાવી તેની વાત પુછ્યું ત્યારે તે વણિકે કહ્યું કે, હે મહારાજ! તમો તો રાજ્યને યોગ્ય જણાઓ છો, છતાં આવી વનમાં કેમ ભટકતા ફરો છો! કેમકે રાજ્યલક્ષ્મીના કોઈ પણ લક્ષણોમાં તમારે ઉણપ નથી. તે સાંભળી વનરાજે વિચાર્યું કે, આ વણિક મહા ચતુર છે; માટે જો તે મારો પ્રધાન થાય, તો મારૂં કાર્ય તુરત સિદ્ધ થાય. એમ વિચારી તેણે વણિકને કહ્યું કે, જો તું મારો પ્રધાન થઈ મારી પાસે રહે તો, તારી બુદ્ધિના બળથી હું મારૂં પરાક્રમ દેખાડી આપું. તે સાંભળીને મહા બુદ્ધિમાન વણિક પણ તે વનરાજની સાથે રહી તેનો પ્રધાન થયો.

એટલામાં ભુવડના માણસો ગુજરાતમાં ખંડણી ઉઘરાવવાને આવ્યા, અને તે ખંડણી ઉઘરાવી ચોવીસ લાખ સોનામહોરો તથા ચારસો ઘોડા અને હાથીઓ લઈને પોતાના દેશ તરફ જવા લાગ્યા. એટલામાં તે વનરાજના પ્રધાન વણિકે તેઓને લુંટી લીધા. ત્યાર બાદ તે દ્રવ્યની મદદથી વનરાજે કેટલુંક લશ્કર એકઠું કર્યું, અને તે વણિકની મદદથી તેણે કેટલાક રાજાઓને જીતી લીધા. ભુવડે પણ વનરાજને પ્રબળ જાણીને તેનાપર હુમલો કર્યો નહીં, અને તેથી છેવટે સઘળો ગુજરાત દેશ વનરાજના કબજામાં આવ્યો. પછી તેણે પોતાના પ્રધાનને કહ્યું કે, હવે આપણે રાજધાની માટે નગર વસાવવું છે, માટે કોઈક ઉત્તમ જગ્યાની શોધ કરો? એટલામાં એક ગોવાળે આવીને વણિક પ્રધાનને કહ્યું કે, હું તમોને નગર વસાવવા માટેની એક ઉત્તમ ભૂમિ બતાવું. પછી વનરાજ, પ્રધાન અને તે ગોવાળ ત્યાંથી નીકળી વનમાં ગયા. તે વખતે ગોવાળની સાથે એક કુતરો હતો, તે કુતરાને જોઈ ત્યાં વનમાં રહેલા એક સસલાએ તેનાપર હુમલો કર્યો, અને તેથી કુતરો ભય પામીને નાસી ગયો. એવી રીતનું આશ્ચર્ય જોઈ વનરાજે ત્યાં નગર વસાવવા માટે નિશ્ચય કર્યો.

પછી ત્યાં શુભ દિવસે અને શુભ મુહુર્તે વનરાજે નગર વસાવ્યું; તે નગરનો વિસ્તાર બાર ગાઉનો હતો. ફરતો અત્યંત રળીઆમણો કિલ્લો હતો. કોટામાં ઝવેરીઓ, વણકરો, નાણાવટીઓ, ગાંધીઓ તથા વૈદ્યોની મોટી મોટી દુકાનો હતી. અઢાર જાતિના લોકો ત્યાં વસતા હતા. સર્વ લોકો પોતપોતાનો વ્યવહાર શુદ્ધ મનથી ચલાવતા હતા. શેહેરના મધ્ય ભાગમાં આવેલો રાજ-

મહેલ પોતાની રમણીક શોભાથી સર્વ લોકોનું ધ્યાન ખેંચતો હતો. જગે જગોએ મોટી મોટી દાનશાળાઓ, તથા ધર્મશાળાઓ બાંધેલી હતી. વળી જાણે આકાશની સાથે વાતો કરતાં હોય નહીં, તેવાં ઉંચાં જિનમંદિરોએ નગરીની શોભામાં વધારો કર્યો હતો. દરવાજા પાસે એક મનોહર વિશાળ તળાવ બાંધવામાં આવેલું હતું; તેની અંદર પ્રફુલ્લિત થએલાં કમળોપર બેસી ગુંજારવ કરતા ભમરાઓના મનોહર નાદોથી તે સરોવર હમેશાં ગાજી રહેતું હતું. શોળે શણગાર સજીને તૈયાર થએલી મનોહર સુંદરીઓ મસ્તકપર સુવર્ણના કળશો લેઇને, પગમાં પેહેરેલા ઝાંઝરોના મનોહર નાદોથી કામી પુરૂષોના મનને ક્ષોભ પમાડતી થકી તે સરોવરમાં સાહેલીઓ સાથે હમેશાં જળ ભરવાને આવતી હતી. તેઓના અત્યંત સ્વરૂપવાળાં મુખો જોઇને જાણે લજ્જાથી હોય નહીં જેમ તેમ ચંદ્ર તો દિવસે ઝાંખો થઇ ગયો હતો. તે સ્ત્રીઓનાં હરિણી સરખાં સુંદર નેત્રોમાંથી નીકળતા લાંબા કટાક્ષો દરેક ક્ષણે કામી પુરૂષોના હૃદયોને ભેદવામાં ખરેખર મદનબાણોની ઉપમાને ધારણ કરતાં હતાં, અને તે કટાક્ષબાણોના આઘાતોથી વીંધાએલા પુરૂષો જાણે ત્યાંથી આગળ પગલું ભરવાને અશક્ત થયા હોય નહીં, તેમ તે સ્ત્રીઓને નિહાળતા થકા ત્યાંજ સ્થિર રહેતા હતા. તે તળાવની આસપાસ વિવિધ પ્રકારનાં વૃક્ષો આવી રહેલાં હતાં. તે વૃક્ષોપર બેઠેલાં નાનાપ્રકારનાં પક્ષિઓ પોતાના મધુર સ્વરોથી જાણે તે તળાવની પંથિઓપ્રતે પ્રશંસા કરતાં હોય નહીં તેમ જણાતાં હતાં.

હવે તે નગરીમાં એક દહાડો એક પરદેશી સ્ત્રીભરતારનું જોડલું આવી ચડ્યું. તે સ્ત્રી ભરતાર બન્ને ચૌટે ચૌટે ફરીને નગરની શોભા નિહાળતાં હતાં. સંધ્યાકાળે થએલી લોકોની ગડદીમાં તેઓ બન્ને વિખુટાં પડી જવાથી તે સ્ત્રી અત્યંત દુઃખ પામવા લાગી. છેવટે તે સ્ત્રી રાજદરબારમાં જઇ રાજાને કહેવા લાગી કે, હે રાજન્! તમારા નગરમાં અમો પરદેશી સ્ત્રી ભરતાર ભુલા પડ્યા છીએં. મેં મારા ભરતારની ઘણી શોધ કરી, છતાં હજુ તે મને સાંપડ્યો નહીં માટે કૃપા કરી મારા તે ભરતારની શોધ કરાવી આપો. મારા તે ભરતારનું નામ રાણો છે, તેમ તે જમણી આંખે કાંણો છે. તે સાંભળી રાજાએ તેણીને ધીરજ આપી ગામમાં ઢંઢેરો વગડાવ્યો કે, જેઓનું નામ રાણા હોય, અને વળી જેઓ જમણી આંખે કાંણા હોય તેઓએ રાજા પાસે તુરત હાજર થવું. તેવી રીતનો ઢંઢેરો સાંભળી રાણા નામના અને જમણી આંખે કાણા એવા નવસો ને નવાણું પુરૂષો રાજદરબારમાં એકઠા થયા. ત્યારે રાજાએ તે સ્ત્રીને

બોલાવી કહ્યું કે, આ સઘળા પુરુષોમાંથી જે તારો ભરતાર હોય તેને શોધી કહાડ? ત્યારે તે સ્ત્રીએ સઘળા પુરુષોને તપાસી જોયા, પણ તેમાંથી તેણીનો ભરતાર મળ્યો નહીં. પછી તે સ્ત્રીએ રાજાને વિનંતિ કરી કે, હે! રાજન્! આપ ફરીને એકવાર હજુ ઢંઢેરો વગડાવો? ત્યારે રાજાએ ફરીને ઢંઢેરો વગડાવ્યાથી તેણીનો ભરતાર મળી આવ્યો. આવી રીતની નગરીની અંદર ભરચક વસ્તી જોઇને રાજાના મનને અત્યંત ઉલ્લાસ થયો. તે નગરીમાં વસનારં સર્વ પુરુષો રૂપ અને સૌંદર્યતાથી દેવકુમાર સરખા તથા સ્ત્રીઓ તો જાણે અપ્સરાઓ સરખી હતી. અણહિલ નામના જે ગોવાળે રાજાને નગર વસાવવા માટે ભૂમી બતાવી હતી, તે ગોવાળના સ્મરણ માટે વનરાજે તે નગરનું અણહિલપુરપાટણ નામ રાખ્યું.

એવી રીતે સુખ ભોગવતાં થકાં એક દહાડો વનરાજે વિચાર્યું કે; મારા પરમ ઉપકારી શીલાંગાચાર્યને આ સમયે મારે સંભાળવા જોઇએ; એમ વિચારી તેણે ગુરુ મહારાજને વિનય સહિત પોતાની પાસે બોલાવ્યા, તથા તેમને વંદન કરીને કહ્યું કે, હે ભગવન્! આપના પસાયથી મને રાજ્યની પ્રાપ્તિ થયેલી છે, માટે હવે આપ ફરમાવો કે, હું જૈનધર્મ સંબંધિ શું કાર્ય કરૂં?

તે સાંભળી શીલાંગાચાર્યે કહ્યું કે, હે રાજન્! જિનમંદિર બંધાવવાથી ઘણું પુણ્ય સંપાદન થાય છે. તે સાંભળી વનરાજે તે નગરમાં અત્યંત મનોહર પંચાસરા પાર્શ્વનાથજીનું દેરાસર બંધાવ્યું. એવી રીતે વનરાજે સાઠ વર્ષો સુધી રાજ્ય પાળીને જૈનધર્મનો ઘણોજ મહિમા વધાર્યો.

હવે અનુક્રમે તે વનરાજના વંશમાં કેટલાક રાજાઓ થવા બાદ ગુજરાતની ગાદી સોલંકીઓના હાથમાં આવી. તે સોલંકી વંશમાં મૂળરાજ આદિક કેટલાક રાજાઓ થઇ ગયા બાદ અનુક્રમે કરણ નામે રાજા થયો. તે કરણ રાજાનું સગપણ કર્ણાટકના રાજા જટકેસરીની મીણલ નામની કન્યા વેરે થએલું હતું. પણ તે કન્યા રૂપાળી ન હોવાથી કરણ રાજાએ તેણીને પરણવાની ના પાડી. આથી કરીને મીણલ કુમારી અત્યંત ખેદ પામવા લાગી, અને તેણીએ ચિતા સળગાવી બળી મરવાનો વિચાર કર્યો. આ વૃત્તાંતની કરણની માતાને ખબર પડ્યાથી તેણીએ પોતાના પુત્રને સમજાવ્યો કે, હે પુત્ર! તે મીણલ કુમારી ઘણીજ ગુણવાન છે, માટે તારે તેણીનો ત્યાગ કરવો લાયક નથી. વળી જે સ્ત્રીને વચનદાનથી એકવાર અંગીકાર કરેલી છે, તેણીને તજવાથી લોકોમાં આબરૂની હાનિ થાય છે. એવી રીતના માતાના વચનોને વારંવાર સાંભળ્યા

બાદ કરણ રાજા તે મીણલ કુમારીને પરણ્યો. તે મીણલ રાણી શીલ આદિ ઉત્તમ ગુણોથી શોભાયુક્ત થએલી હતી, પણ રૂપાળી નહીં હોવાથી કરણ રાજાની તેણીનાપર પ્રીતિ થઇ નહીં. આથી કરીને મીણલ રાણી હમેશાં અસંત શોકાતુર રહેતી હતી. એક દહાડો તેણીએ મંત્રીને બોલાવીને તે સઘળો વૃત્તાંત કહી સંભળાવ્યો ત્યારે મંત્રિએ કહ્યું કે, હે માતાજી! તમો કંઇ પણ ચિંતા કરો નહીં! પુણ્યથી સઘળું કાર્ય સિદ્ધ થશે.

એક દહાડો એક નાયિકા રાજાની પાસે આવી; અને મધુર વીણા વગાડતીથકી રાજસભાના લોકોને રંજન કરવા લાગી. તેણીનું મનોહર રૂપ ખરેખર ઇંદ્રની અપ્સરાને પણ લજાવતું હતું. તેણીના કોયલ સરખા મનોહર રાગથી કામી પુરૂષોના હૃદય ચમકવા લાગ્યાં. તેણીના કટાક્ષબાણોએ રાજાના મનને અસંત ક્ષોભ પમાડ્યો. પછી સભાને વિસર્જન કર્યા બાદ કરણ રાજાએ મંત્રિને કહ્યું કે, ગમે તેમ કરીને પણ તે નાયિકાનો મને મેલાપ કરાવી આપાવો. કેમકે, તેણીની વિરહવેદના હવે મારાથી સહન થઇ શકતી નથી. તે સાંભળી મંત્રિએ વિચાર્યું કે, કામાતુર થએલા રાજાનું મન તે નીચ નાયિકા પ્રત્યે લાગ્યું છે, પણ તે ઘણુંજ અનુચિત છે. એમ વિચારિ મંત્રિએ અવસર આવેલો જોઇ મીણલ રાણીને ઉત્તમ પ્રકારનાં વસ્ત્રાભૂષણો પેહેરાવી રાજા પાસે શીખાવીને મોકલી. કામાતુર થએલા રાજાએ પણ તેણીને નાયિકા જાણીને કંઇ પણ નાત જાત પૂછ્યા વિના તેણીની સાથે વિલાસ કર્યો. તે વખતે મીણલ રાણીએ એંધાણ માટે રાજાની પાસે તેની મુદ્રિકાની માગણી કરી; અને કામાતુર થએલા રાજાએ પણ તેણીની માગણી સ્વીકારીને તે મુદ્રિકા આપી. પછી પ્રભાતકાળે મીણલ રાણી પોતાને આવાસ આવ્યા બાદ રાજાના મનને પશ્ચાતાપ થયો કે, અરે!! મેં દુર્બુદ્ધિએ બહુ નીચ કાર્ય કર્યું. મેં નીચ જાતિની નારી સાથે પ્રીતિ કરીને મારા આત્માને ખરેખર નરકગામિ કર્યો, માટે હવે હું ઝેર ખાઇ આપઘાત કરૂં, કે ઝંપાપાત કરી મારા દેહને પ્રાણ રહિત કરૂં.

એવી રીતના પશ્ચાતાપથી રાજાએ આહાર પાણીનો ત્યાગ કરી મંત્રિને બોલાવી કહ્યું કે, અરે!! મૂર્ખ! તું પણ નિમકહરામ થયો, કેમકે, આ ઘોર પાપ કરતાં તેં મને કેમ નિવાર્યો નહીં? તે સાંભળી મંત્રિએ હાથ જોડી રાજાને કહ્યું કે, હે સ્વામી! આપ ગુસ્સો નહીં કરો, તે સમયે મેં મીણલ રાણીનેજ આપની પાસે મોકલી હતી. તે સાંભળી રાજાએ અત્યંત હર્ષ પામી

છે, પણ આ બાબતનું નિરાકરણ કરનાર કોઇ પણ દૃષ્ટિએ પડતો નથી. એમ વિચારિ રાજાએ યોગણીઓને કહ્યું કે, આજે તો તમો ઘણો પ્રદેશ ઉલંઘીને પધાર્યા છો, તેથી થાકી ગયાં હશો, માટે પ્રભાતમાં તમોને ઉત્તર આપીશું. એમ કહી સભાને વિસર્જન કર્યા બાદ રાજાએ મંત્રિને બોલાવી પૂછ્યું કે, હવે આપણે આ યોગણીઓને શું ઉત્તર આપવો? તે સાંભળી મંત્રિએ કહ્યું કે આપણા નગરમાં હરપાળ નામે જે વણિક વસે છે, તે ઘણોજ બુદ્ધિવાન્ છે, માટે તેને બોલાવીને આ બાબતનો ખુલાસો માગીએ. ત્યારે રાજાએ કહ્યું કે, તુરત તેને બોલાવી લાવો? પછી મંત્રીએ પણ હરપાળને ઘેર જઇ તેને કહ્યું કે, તમોને રાજા બોલાવે છે, માટે તુરત ચાલો? ત્યારે હરપાળે કહ્યુ કે, હે મંત્રિ! હું તો હવે ઘરડો થયો, મારાથી બોલી પણ શકાતું નથી, મુખમાંથી લાળો ઝરે છે, કાને બેહેરો થયો છું, કેડ ભાંગી ગઇ છે, તો હવે રાજાને મારૂં શું પ્રયોજન છે? તે સાંભળી મંત્રિએ કહ્યું કે આજે જરૂરનું કાર્ય છે, માટે તમો પધારો? એવી રીતનો મંત્રિનો આગ્રહ જાણીને હરપાળ શેઠ જિનપૂજા કરી રાજા પાસે આવ્યો. રાજાએ પણ તેને કાકો કહીને બોલાવ્યાથી હરપાળે જાણ્યું કે, આજે રાજાને મારી ગરજ પડી છે, નહીંતર કાકો કહીને બોલાવે નહીં. પછી રાજાએ યોગણીઓનો વૃત્તાંત કહી સંભળાવ્યાથી હરપાળે કહ્યુંકે, હે રાજન્! તમો જરા પણ ખેદ કરો નહીં, હું તેનો ઉપાય શોધી કહાડીશ. એમ કહી ઘેર આવીને હરપાળે એક સાકરની તલવાર બનાવી, તથા તે તલવારની મૂઠ તેણે લોખંડની બનાવી. તે તલવાર તેણે એવી તો ઉત્તમ કારીગિરિથી બનાવી કે, તે આબેહુબ ચળકતા લોખંડને મળતીજ હતી. પછી રાજસભામાં આવી તે તલવાર તેણે રાજાને આપી સઘળી બાબતથી વાકેફ કર્યો. ત્યારબાદ તે યોગણીઓને રાજસભામાં બોલાવી મગાવી. યોગણીઓ આવ્યા બાદ હરપાળે રાજાને કહ્યું કે, આજે તમો લોહભક્ષણ કરીને આ યોગણીઓનો સંદેહ દૂર કરો? તે સાંભળતાંજ રાજા તે સાકરની તલવાર ચાવી ગયો. છેવટે જ્યારે લોખંડની મૂઠ બાકી રહી ત્યારે હરપાળે મૂઠ લેઇને યોગણીઓને કહ્યુ કે હવે આટલું લોખંડ તમો ભક્ષણ કરીને તમારૂં દેવપણું સિદ્ધ કરી બતાવો? તે સાંભળી યોગણીઓએ વિચાર્યુ કે, આપણાથી આ લોખંડ શી રીતે ભક્ષણ થાય? એમ વિચારી રાજાને નમસ્કાર કરી યોગણીઓએ કહ્યું કે, હે રાજન્! તમો ખરેખર સિદ્ધ છો, અમારો સર્વ લોકોની સમક્ષ તમોએ પરાજય કર્યો છે. એમ કહી તે યોગણીઓ પોતાને સ્થાનકે ગઇ. સિ-

હરાજે પણ ઘણા માનપૂર્વક હરપાળને નગરશેઠ સ્થાપ્યો.

ગુજરાતમાં આવેલા ઉદિરા નામના ગામમાં સાજનદે નામનો એક વ- ણિક વસનો હતો; દૈવયોગે તે નિર્ધન થવાથી અત્યંત ખેદ પામવા લાગ્યો. એક દહાડો તેની કુલદેવીએ તેને સ્વપ્નમાં કહ્યું કે, હે સાજનદે! અહીંથી તું ખંભાત જા! ત્યાં તને ઘણું દ્રવ્ય મળશે. એવી રીતની દેવવાણી સાંભળી હર્ષિત થએલો સાજનદે ત્યાંથી ખંભાત તરફ ચાલવા લાગ્યો. માર્ગમાં સક- રપુર નામના ગામમાં એક રંગારી ભાવસારના ઘરમાં ઉતર્યો. તે ઘરની પાસે તેણે એક સોનામોહોરની હાંડલી જોઇને રંગારીને બતાવી કહ્યું કે, આ દ્રવ્ય ત- મારૂં છે, માટે તમો સંભાળી લો! તે સાંભળી રંગારીએ વિચાર્યું કે, આ જગોએ મેં ઘણીવાર ખોદી જોયું, પણ મને દ્રવ્ય મળ્યું નહીં, માટે ખરેખર આ દ્રવ્ય આ ભાગ્યશાળી માણસના ભાગ્યનું છે, એમ વિચારિ તેણે સાજન- દેને કહ્યું કે, આ દ્રવ્ય તમારા ભાગ્યનું છે, માટે તે તમોજ ગ્રહણ કરો? રંગા- રીના તેવાં વચનો સાંભળી સાજનદેએ વિચાર્યું કે, આ દ્રવ્ય મારે સિદ્ધરાજને સમર્પણ કરવું. એમ વિચારિ સિદ્ધરાજ પાસે જઇ સઘળો વૃત્તાંત કહી સંભ- ળાવી તે દ્રવ્ય તેને સમર્પણ કર્યું. સિદ્ધરાજે પણ તેને શુદ્ધ શ્રાવક જાણી તેની પ્રશંસા કરી તેને સોરઠ દેશના સુબાતરિકે સ્થાપ્યો.

એક દહાડો તે સાજનદે ગિરનારજીના પવિત્ર પર્વતપર ચડ્યો, પણ ત્યાં શ્રી નેમિનાથ પ્રભુ આદિકના જિનમંદિરોને જીર્ણ થએલાં જોઇ તેને સંતાપ થયો, અને વિચાર્યું કે, જો હું આ જિનમંદિરોનો ઉદ્ધાર ન કરાવું, તો ખરેખર મારો જીવતરને ધિક્કાર છે. એમ વિચારિ સોરઠ દેશની ઉપજતરિકે આવેલી સતાવીશ ક્રોડ સોનામોહોરો ખરચીને તેણે ત્યાં જિનમંદિરોનો ઉદ્ધાર કરાવ્યો. પછી તેણે વિચાર્યું કે, રાજનું દ્રવ્ય ખરચી મેં આ જીર્ણોદ્ધાર તો કરાવ્યો, પણ તેથી કદાચ જો રાજા ગુસ્સે થશે, અને તે દ્રવ્ય જો પાછું માગશે, તો તેનો ઉપાય પેહેલેથી શોધી રાખવો જોઇએ, કે જેથી આગળ જતાં પશ્ચાતાપ થાય નહીં એમ વિચારિ તે વણથલી નામના ગામમાં આવ્યો, તે ગામમાં ઘણાં લક્ષાધિપતિ જૈનો રહેતા હતા. તે જૈન શાહુકારોને બોલાવી તેણે સઘળો વૃત્તાંત કહી સંભળાવ્યો ત્યારે કેટલાક રૂપણો માંહોમાંહે એકબીજાના કાનમાં વાતો કરવા લાગ્યા કે, સાજનદેને આવડી ઉતાવળ શા માટે કરવી જોઇતી હતી? પેહેલાં વિચાર કર્યા વિનાજ રાજનું દ્રવ્ય ખરચી, હવે જે જોખમ માથે આવ્યો છે, તેથી તેને શું શરમ થતી નથી? કેટલાક મંજર આગુઓએ

વિચાર્યું કે, ખરેખર આ સાજનદે પુણ્યશાલી છે; તેણે ઉત્તમ પુણ્યનું કાર્ય કર્યું છે. માટે તેમાં આપણે મદદ આપવી જોઇએ. એમ સઘળા શાહુકારો વિચાર કરતા બેઠા હતા, એટલામાં એક ભીમા નામનો શેઠ ત્યાં આવી ચડયો. તેના શરીરપર મેલાં અને ફાટાં તુટાં કપડાં હતાં, પગમાં પેહેરવાને પગરખાં પણ નહોતાં, મસ્તકપરની પાઘડી તો તેના દાદાના વખતનીજ જાણે હોય નહીં એવી જીર્ણ થઇ ગઇ હતી. મંડળ કરી બેઠેલા સઘળા શાહુકારોને પ્રણામ કરી તેણે કહ્યું કે, હે મહાજનો! આપ અહીં શા માટે એકઠા થએલા છો? ધર્મના કાર્ય માટે જો કંઇ દ્રવ્યનો ખપ હોય તો આ સેવકને ફરમાવશો, હું પણ મારી શક્તિ મુજબ આપીશ. તેના તેવાં વચનો સાંભળી કેટલાક છીછરા શાહુકારો ખડ ખડ હસીને બોલી ઉઠયા કે જુઓ ભાઇઓ!! આ આઠ ક્રોડનો ધણી આવી પહોંચ્યો છે; તે હવે સઘળું દ્રવ્ય આપશે. વળી તેનો આ વેશજ કહી આપે છે કે, તેના ઘરમાં કરોડો સોનામોહોરો ખડકી પડી છે. કેટલાક ગંભીર મનના શાહુકારોએ તેની આગતાસ્વાગતા કરીને તેને પાસે બેસાડયો.

પછી તે સઘળા શાહુકારો તે જીર્ણોદ્ધારના દ્રવ્ય પેટે રકમો ભરાવવા લાગ્યા; અને તે ખરડો જ્યારે તે ભીમાશાહના હાથમાં આપ્યો; ત્યારે તેણે સર્વને વિનંતિ કરી કે આ જીર્ણોદ્ધાર માટેનું સઘળું દ્રવ્ય આપ સાહેબોની કૃપાથી હું એકલોજ આપીશ. માટે આપ કૃપા કરીને મને એકલાનેજ તે આદેશ આપશો. એવી રીતનાં તેનાં વિનય ભરેલાં તથા મિષ્ટ વચનો સાંભળીને સર્વ શાહુકારોએ તેને તે આદેશ આપ્યો. પછી તે ભીમાશાહ શેઠ સાજનદેને પોતાને ઘેર તેડી ગયો, તથા ઉત્તમ ભોજન કરાવ્યા બાદ સોનામોહોરોના અને રત્નોના ઢગલા બતાવી કહ્યું કે, આપને જેટલું દ્રવ્ય જોઇએ તેટલું સુખેથી લ્યો? ત્યારે સાજનદેએ હાથ જોડી તેને કહ્યું કે, હે શેઠજી! હાલમાં તો મારે દ્રવ્યનો ખપ નથી, પણ જ્યારે રાજા માગશે ત્યારે આપજો. ધન્ય છે તમારાં માતપિતાને કે જેમણે તમારા જેવા ઉદાર પુત્રને જન્મ આપ્યો છે. એવી રીતનાં મિષ્ટ વચનોથી તેને સંતોષીને સાજનદે પોતાને સ્થાનકે ગયો.

હવે અહીં કેટલાક ચુગલખોરે સિદ્ધરાજ પાસે ચાડી કરી કે, હે સ્વામી! સાજનદેએ તો આપનું સઘળું દ્રવ્ય એક જિનમંદિર બાંધવામાં ખરચીને પોતાનું નામ પ્રસિદ્ધ કર્યું છે. તે સાંભળી કોપાયમાન થએલા રાજાએ પોતાના માણસોને હુકમ કર્યો કે, તમો તે સાજનદેને બાંધીને અહીં મારી પાસે લાવો! હજુરીઓએ પણ સોરઠમાં જઇ સાજનદેને કહ્યું કે તમોને રાજા બોલાવે છે, માટે

તુરત ચાલો ! કોઈક ચુગલખોરે તમારી ચાડી ખાધી છે, માટે રાજા તમારા ઉપર ગુસ્સે થયા છે. તે સાંભળી સાજનદેએ સુભટોને કહ્યું કે, અહીં રાજ-કાર્ય છોડીને મારાથી ત્યાં કેમ આવી શકાય ? કેમકે, જો હું ત્યાં આવું તો રાજાનો મુલક ઉજ્જડ થાય, માટે તમો રાજાજીને કહો કે, આપને જો દ્રવ્ય લે-વાની ઇચ્છા હોય તો અહીં પધારી સુખેથી તમારૂં દ્રવ્ય લેઇ જાઓ ! પછી તે સુભટોએ તે વૃત્તાંત રાજા પાસે જઇ તેને કહી સંભળાવ્યાથી તે ઉલટો વધારે ગુસ્સે થયો, અને મોટું લશ્કર લેઇને તુરત ગિરનાર પાસે આવ્યો. ત્યારે સા-જનદે પણ તેમની સન્મુખ ગયો, તથા નજરાણા તરિકે ઘણું દ્રવ્ય મૂકી રા-જાને પગે પડ્યો, પણ ક્રોધાતુર થએલા રાજાએ તેની સન્મુખ પણ જોયું નહીં. છેવટે ભ્રુકુટી ચડાવી સિદ્ધરાજે સાજનદેને કહ્યું કે, આ સોરઠ દેશની ઉપજનું સર્વ દ્રવ્ય ક્યાં છે ? તેનો હિસાબ આપો ? તે સાંભળી સાજનદેએ હાથ જોડી કહ્યું કે, હે સ્વામી ! તે સઘળું દ્રવ્ય હું આપને સમર્પણ કરીશ, પણ સેવકની વિનતિ સ્વીકારીને આપ પ્રથમ આ તીર્થાધિરાજની યાત્રા કરી આ દુર્લભ મનુષ્ય જન્મને સફળ કરો ? તે સાંભળી શાંત થએલો રાજા મનના ઉલ્લાસપૂ-ર્વક ગિરનાર ઉપર ચડ્યો. ત્યાં ઇંદ્રભુવન સરખાં મનોહર જિનમંદિરને જોઇ તેને ઘણોજ ઉલ્લાસ થયો, અને તે ઉલ્લાસના આવેશમાંજ તે બોલી ઉઠ્યો કે, ધન્ય છે તેનાં માતપિતાને કે જેણે આવાં મનોહર જિનમંદિરનો ઉદ્ધાર કર્યો છે. અવસર આવ્યો જાણીને સાજનદેએ પણ કહ્યું કે, ધન્ય છે તે મીનલ માતાને તથા કરણ રાજાને કે જેમના પુત્રે આવાં મનોહર જિનમંદિરનો ઉદ્ધાર કર્યો છે. તે સાંભળી આશ્ચર્ય પામી સિદ્ધરાજે જ્યારે સાજનદે તરફ જોયું ત્યારે તેણે હાથ જોડી કહ્યું કે, હે સ્વામી ! આપની સોરઠ દેશની ઉપજનું દ્રવ્ય આ જિનમંદિરનો ઉદ્ધાર કરવામાં વાપર્યું છે. માટે હવે જો આપને તે દ્રવ્ય લેવાની ઇચ્છા હોય તો હું તે સઘળું દ્રવ્ય આપને આપું. તે સાંભળી હર્ષથી રોમાંચિત થએલા સિદ્ધરાજે તેને કહ્યું કે, હે મંત્રિરાજ ! તેં મારૂં દ્રવ્ય અત્યંત શુભ માર્ગે ખરચી ખરેખર આ જગતમાં મારૂં નામ અમર કર્યું છે ચુગલખોરના વચનોથી મને તમારાપર જે ગુસ્સો થયો છે, તે માટે મને ક્ષમા કરશો. એમ કહી રાજાએ તે ચુગલીખોરને તથા તેના જેવા બીજા પણ ચુ-ગલીખોરોને એકઠા કરી મોહોડે મશી ચોપડાવી, ગધેડે બેસાડી, ફેરવી નગરની બહાર કહાડી મેલ્યા

એટલામાં તે બીમાશાહે આવી સાજનદેને વિનંતિ કરી કે હે સ્વામી !

જિનમંદિરના જીર્ણોદ્ધાર માટે આપ આ દ્રવ્ય ગ્રહણ કરો? ત્યારે સાજનદે તેમને કહ્યું કે, હે શેઠજી! હવે આપના દ્રવ્યનો ખપ નથી, આપે ખરેખર વસર સાંચવી મારાપર મોટો ઉપકાર કર્યો છે. તે સાંભળી ભીમાશાહે ક કે, હે મંત્રીશ્વર! જે દ્રવ્ય મેં નિર્માલ્ય કર્યું છે, તે હવે હું મારા ઉપયોગ લેઇશ નહીં; કેમકે શાસ્ત્રમાં કહ્યુંછે કે, જે માણસ દેવદ્રવ્યનું ભક્ષણ કરે, ત પરસ્ત્રીગમન કરે તે સાતમી નરકે જાય. તે સાંભળી સાજનદેએ તે દ્રવ્ય અમૂલ્ય હાર કરાવી શ્રીનેમિનાથ પ્રભુની મૂર્તિના કંઠમાં પહેરાવ્યો. ત્યારબ સાજનદે મંત્રિ તથા સિદ્ધરાજ બન્ને પાટણ જઇ ત્યાં સુખેથી રહેવા લાગ્યા.

કોટિક ગણની વજ્ર શાખામાં થએલા ચંદ્રગચ્છમાં દિનસૂરિ નામે આ આર્ય થયા; તેમની પાટે યશોભદ્રસૂરિ, તેમની પાટે પદ્મસૂરિ, તેમની પાટે ગ ણસેનસૂરિ તથા તેમની પાટે દેવચંદ્રસૂરિ નામે આચાર્ય થયા. એક દહાડો શ્રી દેવચંદ્રસૂરિ ધંધુકા નામના નગરમાં આવ્યા. તે નગરમાં ચાચોશાહ નામે એક મોઢ જ્ઞાતિનો વણિક વસતો હતો, તેને ચાહરી નામે સૌભાગ્યવંતી સ્ત્રી હતી. એક દહાડો રાત્રિએ તેણીએ એવું સ્વપ્ન જોયું કે, મેં એક અમૂલ્ય ચિંતામણિરત્ન ગુરૂમહારાજને સમર્પણ કર્યું. તે સ્વપ્નના ફળ માટે તેણીએ જ્યારે ગુરૂમહારાજને પૂછ્યું ત્યારે તેમણે કહ્યું કે, હે શ્રાવિકા! તમોને એક મહાપુણ્યશાળી પુત્ર થશે, પણ તે દીક્ષા લેઇ જૈનધર્મની મોટી ઉન્નતિ કરશે, તથા જગતમાં ઘણો જશ મેળવશે. એમ કહી ગુરૂમહારાજ અન્ય દેશમાં વિહાર કરી ગયા. અહીં તે ચાહરી સ્ત્રીએ પણ નવ માસ સંપૂર્ણ થયે કાર્તિક શુદિ પુર્ણિમાને દિવસે એક મહાતેજસ્વી પુત્રને જન્મ આપ્યો. તે વખતે એવી આકાશવાણી થઇ કે, આ ભાગ્યશાળી પુરૂષ સંયમ લેઇને જિનશાસનને દીપાવસે. માતપિતાએ પણ ઉત્સવપૂર્વક તેનું **ચંગદેવ** નામ પાડ્યું. હવે તે ચંગદેવ કુમાર જ્યારે પાંચ વર્ષનો થયો ત્યારે અવસર જાણીને દેવચંદ્રસૂરિજી પણ ત્યાં પધાર્યા. સકળ સંઘની સાથે ચાહરી પણ પોતાના પુત્ર ચંગદેવને સાથે લેઇને આચાર્ય મહારાજને વાંદવા ગઇ. તે વખતે ચંગદેવ ગુરૂમહારાજના આસનપર ચડી બેઠો. ત્યારે આચાર્યમહારાજે ચાહરીને કહ્યું કે, હે શ્રાવિકા! તમો તે દિવસનું વચન યાદ કરીને અમોને તે પુત્ર ભાવસહિત વોરાવી આપો? તે સાંભળી ચાહરી શ્રાવિકાએ કહ્યું કે, હે પૂજ્ય! આપ વિચારો કે મારો ભરતાર મિથ્યાત્વી છે, માટે મારાથી તે પુત્ર શી રીતે દીધો જાય? કેમકે, તેમ કરવાથી મારો ભરતાર અત્યંત ગુસ્સે થાય. ત્યારે સકળ

મર્યે તે માણસે કહ્યું કે, તમે તે તમારો પુત્ર ગુરૂમહારાજને આપો ? તેથી તમોને ઘણું પુણ્ય થશે. તે સાંભળી [illegible] શેઠાણીએ પુત્ર ગુરૂમહારાજને અર્પણ કર્યો. ગુરૂમહારાજ પણ તે બાળકને લઇ કર્ણાવતીમાં આવ્યા, અને ત્યાં ઉદયન મંત્રીને ઘેર રહીને [illegible] લાલનપાલન કરતો થકો વૃદ્ધિ પામવા લાગ્યો.

હવે ચાચીગ જ્યારે પરદેશથી ઘેર આવ્યો અને [illegible] પુત્રને નહીં જોવાથી તેણે સ્ત્રીને પૂછ્યું કે, ત્યારે પાહિણીએ કહ્યું કે, મેં તો તે પુત્ર ગુરૂમહારાજને આપી દીધો છે. એવી રીતનાં તેણીનાં વચન સાંભળી અને ક્રોધે થઇ કહ્યું કે, અરે ! મારો કોઇ પુત્ર તે કોણે દેવાનો હતો, હું તેને પાછો લાવું ! નહીંતર ખાનપાન પણ ગ્રહણ કરીશ નહીં. એવી રીતે ગુસ્સાથી પ્રતિજ્ઞા કરીને તે ગુરૂ પાસે આવ્યો. ત્યાં ગુરૂમહારાજે પણ ઘણા વખત તેને મધુર વચનોથી ધર્મોપદેશ આપ્યો, અને કહ્યું કે, હે શેઠ ! તમારા જેવો આ જગતમાં કોઇપણ ભાગ્યશાળી નથી; કેમકે, તમોએ આજે ગુરૂને પુત્રનું દાન આપ્યું છે. તમારો યશ જગતમાં નિર્મળ રહેશે. મહાભારતમાં પણ કહ્યું છે કે, જેના કુળમાં [illegible] ન થાય, તેના પૂર્વજો નીચ ગતિમાં જાય છે, અને મોક્ષ પામતા નથી. તે સાંભળી ચાચગમાં પહેલો આવેલો ક્રોધ કંઇ પણ બોલી શક્યો નહીં, અને ગુરૂમહારાજને વંદના કરી ઉઠી નીકળ્યો, તથા મનમાં વિચારવા લાગ્યો કે, મારૂં કઇ પણ હવે ચાલ્યું નહીં.

સારબાદ ઉદયન મંત્રિ ચાચાશાહને પોતાને ઘેર તેડી ગયો, તથા ત્યાં તેને મનોહર ભોજન કરાવી તેણે કહ્યું કે, તમારો જન્મ આજે સફળ થયો છે. તમોએ ગુરૂને પુત્રદાન દેઇ ખરેખર આ જગતમાં તમારૂં નામ અમર કર્યું છે. તમો આ ત્રણ લાખ સોનામોહોરો લેઇ હમેશાં ધર્મકાર્ય કરો ? તે સાંભળી ચાચાશાહે કહ્યું કે, મે ધર્મને માટે પુત્ર દીધો છે, માટે તે સોનામોહોરો જોઇતી નથી; એમ કહી તે પોતાને ઘેર પાછો આવ્યો.

હવે તે ચંગદેવ જ્યારે નવ વર્ષનો થયો ત્યારે ગુરૂમહારાજે તેમને યોગ્ય જાણી દીક્ષા આપીને તેમનું સોમદેવ નામ રાખ્યું. તે સોમદેવ મુનિ અનુક્રમે જેમ જેમ વયથી વૃદ્ધિ પામવા લાગ્યા, તેમ તેમ તેમના વિદ્યાદિક ગુણો પણ જાણે સ્પર્ધાથીજ હોય નહીં તેમ વૃદ્ધિ પામવા લાગ્યા. એક દહાડો તે સોમદેવ મુનિ ગુરૂ સાથે વિહાર કરતા થકા અનુક્રમે નાગપુર નામના નગરમાં પધાર્યા.

તે નાગપુર નામના નગરમાં એક ધનદ નામનો વણિક વસતો હતો. પૂર્વ ભવના કોઇક પાપના ઉદયથી તે નિર્ધન થયો હતો, અને તેથી રાતદહાડો ચિંતાતુર થઇ અત્યંત ખેદ પામતો હતો. એક દહાડો તેણે ઘરની ભૂમિ ખોદી જોઇ તો તેમાંથી કોલસાનો મોટો ઢગ નિકળી પડ્યો; તે સઘળા કોલસા એકઠા કરીને તેણે આંગણામાં ઢગલો કરી રાખ્યા. એટલામાં ત્યાં સોમદેવ મુનિ ગુરુ સહિત ગોચરી માટે આવ્યા, અને ધર્મલાભ દીધો. મુનિને જોઇ ધનદ તથા તેની સ્ત્રીએ ખેદ પામી ગદગદ કંઠે કહ્યું કે, હે ભગવન્! આ સમયે આ ગરીબ અને નિર્ભાગી શ્રાવકને ઘેર ઘેંસ તૈયાર છે. તે આપ જેવા મુનિરાજને કેમ અપાય? તે સાંભળી સોમદેવ મુનિએ ગુરુમહારાજને ગુપ્ત રીતે કહ્યું કે, હે ભગવન્! આ શેઠના ઘર આગળ તો સોનામોહોરોનો ઢગ પડેલો છે, છતાં તે ઘેંસ વહોરાવે છે, માટે કૃપણ લાગે છે. તે સાંભળી ગુરુમહારાજે તુરત તે સોમદેવ મુનિને તે કોલસાના ઢગપર બેસાડ્યા, અને તેમના પ્રભાવથી તે કોલસાનો ઢગ તુરત સોનામોહોરોરૂપ થઇ ગયો. તે જોઇ ધનદ શેઠ અત્યંત હર્ષિત થયો, અને ગુરુમહારાજને ચરણે નમી કહેવા લાગ્યો કે, હે ભગવન્! આજે આપના પ્રસાદથી મેં મારી ગત લક્ષ્મી મેળવી છે. આજદિન સુધિ કોઇ પાપના ઉદયથી હું નિર્ધન રહ્યો હતો. અને તેથી જગતમાં મને કોઇ પણ સેવતું નહીં. કેમકે, નિર્ધન માણસપર કોઇ પ્રેમ રાખતું નથી, ધન વિનાનો માણસ જનોજનોએ અળખામણો થાય છે, ધન વિના સ્ત્રી પણ સન્મુખ નથી, માતપિતા પણ નિર્ધન પુત્રપર પ્રેમ રાખતાં નથી. અરેરેર નિર્ધન માણસ આ જગતમાં મૃત્યુ પામેલા મડદાં સરખો છે, માટે આ જગતમાં ધન વિના બીજું કંઇ પણ અધિક નથી. તે ધન આજે હું આપના પ્રસાદથી પામ્યો છું. માટે હવે આપ આ મહા પ્રભાવિક શ્રી સોમદેવ મુનિરાજને [illegible]

[illegible]

ગુણશાળી ત્રણે કુમાર નામના ગામ પાસે આવી પહોંચ્યા. ત્યાં એક ધોબી લુગડાં ધોઇને નદી કિનારાપર સુકાવતો હતો. તે લુગડાંઓની વચ્ચે એક ચીરની આસપાસ ઘણા ભમરાઓ ગુંજારવ કરી રહ્યા હતા. એવી રીતની ભમરાઓથી વીંટાએલી સાડીને જોઇને હેમચંદ્રાચાર્યજીને ઘણોજ હર્ષ થયો; અને તેથી તેમણે તે ધોબીને પૂછ્યું કે, આ ચીર કોનું છે? ત્યારે ધોબીએ પણ તેમને નમસ્કાર કરી કહ્યું કે, હે મુનિરાજ! આ ગામના અધિકારીની રેવતી નામની સ્ત્રીનું આ ચીર છે. તે સ્ત્રી પદ્મણી તથા મહાસતી છે. તે સાંભળી હેમચંદ્રાચાર્યે તે અધિકારીને ઘેર આવી ધર્મલાભ આપ્યો. અધિકારીએ પણ ઉઠીને ભાવથી તેમને નમસ્કાર કરી ત્યાં ઉતરવામાટે વિનતી કરી, તેમને નિર્વદ્ય સ્થાનક આપ્યું. પછી ત્યાં તે ત્રણે મુનિરાજોએ ચતુર્માસ કરી ધર્મોપદેશ આપી અધિકારીને રંજિત કર્યો. ચતુર્માસ સંપૂર્ણ થયા બાદ તે મુનિઓ જ્યારે ત્યાંથી વિહાર કરવાની તૈયારી કરતા હતા ત્યારે તે અધિકારીએ હાથ જોડી તેમને વિનંતી કરી કે, હે ભગવન્! આપ મારા લાયક કંઇ કાર્ય ફરમાવો. આપનાપર મને ઘણો પ્રેમ લાગ્યો છે. તે સાંભળી દેવેંદ્રસૂરિએ તેને કહ્યું કે, આપની સાથે અમારે એક કાર્ય છે, પણ તે કહેતાં અમારી જીભ ઉપડતી નથી. કારણકે, તે કાર્ય ઘણું શરમભરેલું છે, પણ અમારી વિદ્યા તો તે કાર્યથીજ સિદ્ધ થાય તેવું છે. ત્યારે તે અધિકારીએ કહ્યું કે, હે ભગવન્! જે કાર્ય આપ ફરમાવશો તે હું કરવાને તૈયાર છું. ત્યારે આચાર્ય મહારાજે કહ્યું કે, તમારી સ્ત્રી કે જે પદ્મણી છે, તે વસ્ત્રરહિત નગ્ન થઇને રહે, અને તેણીની સમક્ષ અમારે ગુરૂમંત્રથી વિદ્યા સાધવાની છે. તે સમયે તમારે ખુલ્લી તલવાર લેઇને ઉભા રહેવું, અને તેમ કરવામાં જો અમો મન, વચન કે કાયાથી ચૂકીએ, તો તમારે અમોને તલવારથી હણવા. મુનિઓના ગુણોથી રંજિત થએલા તે અધિકારીએ તે વચન અંગીકાર કર્યું, અને ત્યાંથી તે ત્રણે આચાર્યો ગિરનારપર ગયા. ત્યાં તે પદ્મણી સ્ત્રીની અને જિનપ્રતિમાની સમક્ષ તે આચાર્યો વિદ્યાનું સાધન કરવા લાગ્યા, અને તે અધિકારી હાથમાં ખુલ્લી તલવાર લઇ ઉભો રહ્યો. તેજ વખતે ત્યાં વિમલેશ્વર યક્ષ પ્રસન્ન થયો, અને મુનિઓને કહેવા લાગ્યો કે, તમો વરદાન માગો. ત્યારે દેવેંદ્રસૂરિએ કહ્યું કે, હે દેવ! મારે કાંતિનગરથી શ્રીસેરિસા નામના ગામમાં જિનપ્રાસાદ લાવવું છે, માટે મને તેવી વિદ્યા આપો? શ્રીમલયગિરિજીએ કહ્યું કે, મને સિદ્ધાંતોની ટીકાઓ રચવાની શક્તિ આપો? શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યજીએ

કહ્યું કે, મને એવી વિદ્યાશક્તિ આપો કે, જેથી વચનબળથી રાજાને રી-
ઝવીને જિનશાસનને દીપાવું. તે સાંભળી સંતુષ્ટ થએલા વિમલેશ્વર યક્ષે તે ત્રણે
આચાર્યોને તેમના ઇચ્છિત વરદાનો આપ્યાં. એવી રીતે ઇચ્છિત વિદ્યા
પાર્જન કરીને શ્રીહેમચંદ્રાચાર્ય ગુરૂપાસે આવ્યા. એક દહાડો ગુરૂમહા
દેવીનું આરાધન કરી તેણીને પૂછ્યું કે, મારી પાટે સ્થાપવાને કોણ યોગ્ય
ત્યારે તે શાસનદેવીએ કહ્યું કે, તમારી પાટે શ્રીહેમચંદ્રજીને સ્થાપવા. ધનદ

હવે તે શ્રી આચાર્યમહારાજ પરિવારસહિત નાગપુરમાં પધાર્યા સમયે
ત્યાં ચતુર્વિધ સંઘની સમક્ષ દાન, શીલ, તપ અને ભાવનાનું અપૂર્વ વ મુનિ-
આપ્યું. ધનદ નામના એક શાહુકારે ઘણું દ્રવ્ય ખરચી શ્રીહેમચંદ્ર સે રીતે
સૂરિપદનો મહોત્સવ કર્યો. એવી રીતે શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યને ત્યાં આચા પડેલા
પર સ્થાપીને ગુરૂમહારાજ પરિવારસહિત પાટણમાં પધાર્યા. હારાજે

એક દહાડો ત્યાં સિદ્ધરાજે શ્રીહેમચંદ્રાચાર્યને જોયા, અને વ પ્રભાવ
તેમને કહ્યું કે, આપ હમેશાં મારી રાજસભામાં પધારો, અને મને ધર્મ શે
સંભળાવો. તે સાંભળી શ્રીહેમચંદ્રાચાર્ય હમેશાં રાજસભામાં જઇ સિ કે, હે
ને ધર્મોપદેશ સંભળાવવા લાગ્યા. એક દહાડો સિદ્ધરાજે હેમચંદ્રા આજ
પૂછ્યું કે, હે મુનીંદ્ર! છએ દર્શનોમાંથી કયો ધર્મ સાચો અને કયો ગતમાં
તેની પરિક્ષા શીરીતે થાય? કેમકે, ખરો ધર્મ પામવાથી નિર્મળ સુખ રાખવું
છે. તે સાંભળી શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યજીએ કહ્યું કે, હે રાજન્! પૂર્વે જેમ યા વિના
નામની સ્ત્રીએ ધર્મની પરીક્ષા કરી છે, તેવી રીતે પરીક્ષા કરવાથી ખાં નથી
મેળવી શકાય છે. તે યશોમતી સ્ત્રીનું વૃત્તાંત નીચે મુજબ છે. માટે

શંખપુરી નામની નગરીમાં શંખ નામનો એક વણિક વસતો જે હું
તેને યશોમતી નામે સ્ત્રી હતી, પણ તેણીની સાથે મન નહીં મળવાથી તેમ-
ણીક બીજી સ્ત્રી પરણ્યો. તે સ્ત્રી નવયૌવન હતી, અને પોતે ઘરડો હત્સવ કું
સ્ત્રીને રંજન કરવામાટે તેણીનું વચન તે કદાપિ પણ લોપતો નહીં, સવપૂ-
મેશાં ભોજન પણ તેણીની સાથેજ બેસીને કરતો હતો. તેનું આ
પેલી શોકને ઘણુંજ દુઃખદાયક થઇ પડયું. ત્યા; ત્યાં

એટલામાં એક દહાડો તે યશોમતીની પાસે એક મંત્રવાદી ગુરૂમ-
ડયો. તે મંત્રવાદીને યશોમતીએ સન્માન આપી પોતાની પાસે બેસાડી ધ્યાન-
પોતાના ઘરની સઘળી હકીકત કહી સંભળાવી. તે સાંભળી દયા
તે મંત્રવાદીએ તેણીને એક જડીબૂટી આપીને કહ્યું કે, આ જડીબુટ્ટી એ ત્રણે

એક દહાડો સિદ્ધરાજ જ્યારે શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યજીને ઉપાશ્રયે આવ્યા ત્યારે ત્યાં શ્રીનેમીપ્રભુનું ચરિત્ર વંચાતું હતું. તેમાં એવી કથા આવી કે, પાંચે પાંડવો શત્રુંજયપર મોક્ષે ગયા તે સાંભળી બ્રાહ્મણોને ક્રોધ ચડવાથી તેઓ બોલી ઉઠયા કે, અમારાં સ્વર્ગારોહણ શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે, પાંડવો તો હિમાલય-પર મોક્ષે ગયા છે. તે સાંભળી, રાજાએ આચાર્ય મહારાજને પૂછયું કે, આ બાબતનો ખુલાસો શું છે? ત્યારે આચાર્યજીએ તેઓના મહાભારતમાંથીજ તે વાતનો નિશ્ચય કરી બતાવ્યો.

ત્યારબાદ શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યજીએ સંસ્કૃત ભાષાનું એક નવીન વ્યાકરણ બનાવ્યું, તે જોઇ બ્રાહ્મણોને ઘણીજ ઇર્ષા થઇ. તેથી તેઓએ સિદ્ધરાજને કહ્યું કે, આ વ્યાકરણનું પુસ્તક કાશ્મીર દેશમાં આવેલા સરસ્વતી કુંડમાં જો તરે, અને ભીંજાય નહી તો અમો તે વ્યાકરણને સત્ય માનીએ. તે સાંભળી રાજાએ વિચાર્યું કે, આ બ્રાહ્મણો ખરેખર જૈન ધર્મના દ્વેષી છે, એમ વિચારિ

તેણે તે વાત શ્રી [illegible] કહ્યું કે,

હે રાજન્! ખુશ [illegible] તમે પો-

તાના પ્રધાનોને [illegible] માં તે પુ-

સ્તક જ્યારે તે [illegible] ડે તેમાં

તરવા લાગ્યું, [illegible] બ્રાહ્મણોનાં

મુખ શ્યામ થ[illegible] રાજન્!

શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય[illegible] આ પુસ્તક જળ-

માં ભીંજાયા [illegible] છે. તે સાંભળી

રાજાએ અત્યંત [illegible] માન્યું.

[illegible]

કર્યાં, ત[illegible]

હવે એક દહાડો શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય સાધુ વિહાર કરીને જ્યારે અન્ય દેશમાં જવા લાગ્યા, ત્યારે માર્ગમાં મધ્યરાત્રિએ શાસનદેવીએ આવીને તેમને કહ્યું કે, હે મુનીંદ્ર! હજુ તમો ગુજરાતમાંજ રહો, કેમકે અહીં આપના ઉપદેશથી મોટો લાભ થવાનો છે તે સાંભળી હેમચંદ્રજી પાછા પાટણમાં પધાર્યા.

એક દિવસે સિદ્ધરાજનો કુમારપાળ નામે પિત્રાઇ શ્રી હેમચંદ્રજી મહારાજ પાસે આવ્યો, તથા હાથ જોડીને પૂછવા લાગ્યો કે, હે ભગવન્! રાજન

કયા કયા ગુણોએ કરીને શોભે છે? તે સાંભળી હેમચંદ્રાચાર્યજીએ કહ્યું કે હે રાજકુમાર! સત્વ તથા શીલ એ બન્ને ગુણોથી રાજા શોભે છે. તે સાંભળી કુમારપાળે ત્યાં પરસ્ત્રી ભોગવવાનું નીમ લીધું.

ત્યારબાદ કુમારપાળ ત્યાંથી પોતાના મેહેલમાં જઇ વિચારવા લાગ્યા કે, ખરેખર આ શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય મહાપ્રભાવિક પુરૂષ છે.

સિદ્ધરાજને પુત્ર ન હોવાથી તે હમેશાં અસંત દિલગિર રહેતો હતો, અને વિચારતો કે, જેને ઘેર પુત્ર નથી, તેને ઘેર હમેશાં અંધારૂંજ છે. લાખો ગમે દ્રવ્ય હોય, તોપણ જેને પુત્ર ન હોય તે ખરેખર નિર્ધનજ કહેવાય. વળી મારૂં આવું ઋદ્ધિસંપન્ન રાજ્ય પુત્રવિના કોણ ભોગવશે? એવી રીતે ઉદાસ થઇને તે હેમચંદ્રાચાર્ય પાસે આવ્યો; અને પૂછવા લાગ્યો કે, હે મુનીંદ્ર! મને પુત્ર થશે કે નહીં? તે આપ જેવું હોય તેવું કહો. તેજ વખતે આચાર્યજીએ અંબાદેવીનું ધ્યાન ધર્યું, ત્યારે તેણીએ પ્રસક્ષ થઇ કહ્યું કે, તેને પુત્ર થશે નહીં. પછી આચાર્યજીએ સિદ્ધરાજને કહ્યું કે, હે રાજન્! તમોને પુત્ર થશે નહીં, પણ તમારૂં આ સઘળું રાજ્ય કુમારપાળ ભોગવશે. તે સાંભળી સિદ્ધરાજને મનમાં ઘણો ખેદ થયો, પણ તે વાત તેણે કોઇની પાસે પણ પ્રકાશી નહીં. છેવટે રાજસભામાં આવી કેટલાક પંડિતોને બોલાવી તેણે તેઓને પૂછ્યું કે, હે પંડિતરાજો! મને પુત્ર થશે કે નહીં? તેઓએ પણ નિમિત્તશાસ્ત્રો જોઇ કહ્યું કે, હે રાજન્! તમોને પુત્ર થશે નહીં, અને તમારાં રાજ્યનો કુમારપાળ માલિક થશે. તે સાંભળી રાજાને દિલગિર થતો જોઇ, એક બ્રાહ્મણ પંડિતે કહ્યું કે, હે રાજન્! તમો ખુલ્લે પગે અહીંથી ગંગા નદીપર જાઓ, અને ત્યાંથી જળ લાવીને તે જળથી સોમેશ્વર મહાદેવની પૂજા કરો? અને તેમ કરતાં જો ભાગ્યમાં હોશે તો તમોને પુત્ર થશે. તે સાંભળી રાજાએ ગંગામાંથી પાણી લાવી સોમેશ્વર મહાદેવની પૂજા કરી. એવી રીતે છ માસ સુધિ પૂજા કરીને રાજાએ હાથ જોડી મહાદેવને વિનંતિ કરી કે, હે ઇશ્વર! તમે મારી આશા સંપૂર્ણ કરો? ત્યારે મહાદેવે કહ્યું કે, હે રાજન્! તમારાં ભાગ્યમાં પુત્ર નથી, તે હું શી રીતે દેઇ શકું? તે સાંભળી ઉદાસ થઇને સિદ્ધરાજ પોતાને સ્થાનકે આવ્યો.

એવી રીતે રાજાને ઉદાસ થતો જોઇ એક દહાડો રાણીએ તેને પૂછ્યું કે, હે સ્વામી! આપ ઉદાસ થઇને કેમ બેઠા છો? રાજાએ પોતાનો મનોગત અભિપ્રાય જણાવ્યાથી રાણી પણ શોકાતુર થઇ વિલાપ કરવા લાગી. છેવટે

ગીઓમાં મનમાં એવી બુદ્ધિ આવી કે, હવે તો હું કુમારપાળ છઉં, એમ જો કહું તો મારું મોત થશે, એવી રીતે દયાબુદ્ધિ આવવાથી તેણે જાહેર ... કહ્યું નહીં.

હવે કુમારપાળની આકૃતિમાં સિદ્ધરાજ ... પણ કુમારપાળનો મુખ ઉપર ... હોવાથી તેના ... કિંચિત ... હવે કુમારપાળે તે બાવાની ... રાખવાથી, તે ... અને પોતાના મનથી કુબુદ્ધિને ... ઋષિ ત્યાં સુધીને રહેતા ... સિદ્ધરાજને ખબર ... કે, કુમારપાળ પણ તેમનો ત્યાં રહેલા છે, તેથી તેણે ... જોગીઓને ... કુમારપાળને તે બાવાની ... ખબર ... તે જોગીઓની જમાતમાં ... એવી રીતે કેટલાક દિવસો ... સિદ્ધરાજને ... ખબર પડી કે, કુમારપાળ આજે જોગીઓની જમાતમાં છે, તેથી સિદ્ધરાજે તે બધા જોગીઓને ... તેડ્યા, અને એક પછી એક એમ સર્વે જોગીઓના તે ... એટલામાં ... રાજસિદ્ધરાજના ... કરીને ... કુમારપાળને ... હવે જ્યારે આ જોગીઓને ... નહીં. એટલું કહી તેણે ... રસોયાઓને ... ભોજન તૈયાર કરવાનો હુકમ કર્યો.

રાજાની આ ચેષ્ટાથી કુમારપાળના મનમાં ચિંતા થઈ કે, આજે ખરેખર હવે મારું મરણ થશે; કારણ કે, અહીંથી છુટવાનો હવે કોઈપણ ઉપાય નથી. તોપણ પ્રયત્ન કરવાથી છુટકારો થશે એમ વિચારી પોતાના નખોથી આંગળીઓ ખોતરી કુમારપાળ વમન કરવા લાગ્યા, તથા તે વમનથી તેનું ખરડાયેલું શરીર જોઈ, બધા જોગીઓએ જુગુપ્સા લાવી તેને બહાર કઢાવ્યો, અને એવી રીતે પોતાનો છુટકારો થએલો જોઈ કુમારપાળના મનમાં આનંદ થયો.

હવે જ્યારે રસોઈ તૈયાર કરાવી સિદ્ધરાજ ત્યાં આવ્યો, ત્યારે કુમારપાળને નહીં જોવાથી, પોતાના હજુરીઓ પર તે ભારે ગુસ્સે થયો, અને તેઓને હુકમ કર્યો કે, ગમેતેમ કરીને તે જોગીને તમો શોધી લાવો. એવી રીતનો સિદ્ધરાજનો હુકમ થતાંજ તે સુભટો ઘણા જોસથી કુમારપાળની પાછ

ળ દોડ્યા.

કુમારપાળ પણ તિહાંથી નાશીને એક આલિંગ નામના કુંભારને સા પહોંચ્યો, અને તે કુંભારે દયા લાવીને તેને પોતાના નિંભાડામાં સંતાડયો અ નુક્રમે શોધ કરતા કરતા સિદ્ધરાજના સુભટો પણ ત્યાં આવી પહોંચ્યા, અને કુંભારને ધમકી આપી કહેવા લાગ્યા કે, તારા ઘરમાં જે અમારો ચોર છે, તેને કહાડી આપ? તે સાંભળી આલિંગ કુંભારે કહ્યુંકે. હે સુભટો! મારા ઘરમાં તમારો ચોર નથી, અને તે છતાં જો તમોને ખાતરી ન હોય, તો સુખેથી તમો મારૂં ઘર તપાસો? સુભટોએ તે કુંભારના ઘરમાં બારીકીથી તપાસ કર્યા છતાં પણ કુમારપાળ નહીં મળવાથી તેઓ નિરાશ થઇને પાછા સિદ્ધરાજ પાસે ગયા; ત્યારે સિદ્ધરાજ અત્યંત ગુસ્સે થઇ તેઓને કહેવા લાગ્યો કે, અરે દુષ્ટો! તમો પાછા જાઓ? અને કુમારપાળને શોધી લાવીનેજ મને તમારાં મુખ દેખાડજો? રાજાના એવાં કઠોર વચનો સાંભળીને ફરીને તે સુભટો તે કુંભારના ઘર તરફ જવા લાગ્યા.

આલિંગ કુંભારને અહીં ખબર મળી કે, રાજાના સુભટો ફરીને અહીં તપાસ કરવા આવે છે, તેથી તેણે કુમારપાળને કહ્યું કે, હે રાજપુત્ર! હવે મારાથી તમારૂં રક્ષણ થઇ શકે,તેવું નથી, માટે હવે અહીંથી તમો નાશી જાઓ? તે સાંભળી કુમારપાળ પણ તેનો ઉપકાર માની ત્યાંથી એકદમ નિકળ્યો, અને એક ભીમ નામના ખેડુતને શરણે ગયો. ત્યારે તે ખેડુતે કુમારપાળને પોતાના ખેતરના એક ખાડામાં સંતાડી ઉપર ઝાંખરાં નાખી તેને અદૃશ્ય કર્યો. અનુક્રમે રાજાના તે સુભટો પણ તે ખેતરમાં આવી ભીમને પૂછવા લાગ્યા કે, અમારો ચોર અહીં આવેલ છે, માટે તેને દેખાડ? તે સાંભળી ભીમે કહ્યું કે, હે સુભટો! તમો મારાપર જુઠો આરોપ શામાટે મેલો છો? અહીં કોઇ પણ આવ્યું નથી. અને તે છતાં જો તમોને ખાતરી થતી નહોય તો સુખેથી મારૂં ખેતર તપાસો?—પછી સુભટોએ જ્યાં કુમારપાળ સંતાયા હતા, ત્યાં ઝાંખરાંપર ભાલાંઓની અણીઓ ખોસીને ઘણી તપાસ કરી. પણ મહા હિંમતવાન કુમારપાળ જરા પણ હલ્યાચલ્યાવિના ખાડામાં બેસી રહ્યા, અને પુણ્યોદયના યોગથી તેને કંઇ પણ ઇજા થઇ નહીં. છેવટે નિરાશ થઇને તે સુભટો ત્યાંથી ચાલ્યા ગયા.

ત્યારબાદ કુમારપાળ તે ખેડુતને પ્રત્યુપકારનો બદલો આપવાનું વચન આપી ત્યાંથી પરદેશપ્રતે ચાલતા થયા. આગળ ચાલતાં વનમાં તેમણે એક

ઉંદરને પોતાના દરમાંથી સોનામોહોરો લાવતો જોયો. એવી રીતે અનુક્રમે એકવીસ સોનામોહોરો બહાર લાવીને તે ઉંદર ત્યાં આનંદ કરવા લાગ્યો. પછી જ્યારે તે ઉંદર પાછો પોતના દરમાં ગયો; ત્યારે કુમારપાળે તે સઘળી સોનામોહોરો લેઇ લીધી. ત્યાર બાદ તે ઉંદર જ્યારે પાછો દરની બહાર આવ્યો, ત્યારે ત્યાં પોતાની સોનામોહોરો નહીં જોઇને, મસ્તક પછાડી તે તુરત મરણ પામ્યો. તે જોઇ કુમારપાળને મનમાં ખેદ થયો કે, અરે! મે પાપીએ આ ઉંદરના પ્રાણ લીધા!! એવી રીતે વિષાદ પામતા કુમારપાળ અનુક્રમે ઉજર નામના ગામમાં આવ્યા, અને ત્યાં કોઈ દેવનારીએ તેની આગમના સ્વાગતા કરી. ત્યાંથી આગળ ચાલતાં ત્રણ દિવસ સુધિં તેને કંઇ પણ ખોરાક મળ્યો નહીં. એટલામાં કોઇક શાહુકારની સ્ત્રી પોતાના સાસરેથી પીયર જતી વનમાં તેને મળી. તેણીએ કુમારપાળને ઉત્તમ પુરૂષ જાણી ઉત્તમ ભોજન કરાવ્યું. તેથી કુમારપાળે તુષ્ટમાન થઇને તેણીને વચન આપ્યું કે, જ્યારે મને રાજ્ય મળશે, ત્યારે હું તમારે હાથે તિલક કરાવીશ. ત્યાંથી રવાના થઇ કુમારપાળ દધીપથી નામના ગામમાં આવ્યા; એટલામાં સિદ્ધરાજને તે ખબર મળવાથી, તેણે લશ્કર મોકલી તે ગામને ઘેરો ઘાલ્યો. તે જોઇ કુમારપાળે સાજન નામના કુંભારનો આશ્રય માગ્યો, અને તેણે પણ દયા લાવી કુમારપાળને પોતાના ઘડાના નીંભાડામાં છુપાવ્યા.

પાછળથી સિદ્ધરાજનું લશ્કર ગામમાં દાખલ થયું; અને ઘણી શોધ ચલાવ્યા છતાં પણ જ્યારે કુમારપાળનો પત્તો ન મળ્યો, ત્યારે કેટલાક સુભટો તે સાજન કુંભારને ઘેર આવી તેને ધમકી દેવા લાગ્યા કે, તેં કુમારપાળને છુપાવ્યો છે, માટે દેખાડ? એટલું કહી તેઓએ તેના ઘરમાં બારિક તપાસ કરી, પણ કુમારપાળ નહીં મળવાથી તેઓ નિરાશ થઇ ચાલ્યા ગયા.

છેવટે કુમારપાળ ત્યાંથી નિકળી એક બ્રાહ્મણ સાથે દેશાંતર તરફ ચાલતા થયા. મધ્યાન્હકાળે કુમારપાળને કકડીને ભુખ લાગવાથી તે બ્રાહ્મણ એક ગામમાંથી ભિક્ષા માગીને ખીચડી તથા રોટલી લાવ્યો. સ્વાર્થી બ્રાહ્મણે કુમારપાળને ખીચડી ન દેખાડતા ફક્ત રોટલીના ટુકડાઓ આપ્યા. અને કુમારપાળ જ્યારે નિદ્રાવશ થયા, ત્યારે તે બ્રાહ્મણે ગુપ્ત રીતે ખીચડી ખાધી.

ત્યાંથી તે બ્રાહ્મણથી જુદા પડી કુમારપાળ ખંભાત તરફ આવ્યા; ત્યાં તેમણે શહેરની નજદીકમાં એક સર્પના મસ્તકપર દેડકાને નાચતો જોયો. એટલામાં કલિકાલ સર્વજ્ઞ શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય પણ ત્યાં સ્થંડિલ ભૂમિપર જતા

હતા, તેમણે તે શુકન જોઇ, આસપાસ દૃષ્ટિ કરી તો કુમારપાળને જોયા. કુમારપાળે પણ હેમચંદ્રાચાર્યને વાંદી કહ્યું કે, હે ભગવન્! હું હવે ઘણો કાળ ભમ્યો, અને મેં ઘણું દુઃખ સહન કર્યું. તે સાંભળી હેમચંદ્રજીએ કહ્યું કે, હે રાજપુત્ર! તમો હવે જરા પણ ચિંતા નહી કરો? આ શુભ શુકનથી. તમોને સંવત ૧૧૯૯ ના મહાવદી ચોથને આદિત્યવારે મધ્યાન્હકાળે પુષ્યનક્ષત્રમાં રાજ્ય મળશે. તે સાંભળી કુમારપાળે હર્ષિત થઇ કહ્યું કે, હે ભગવન્! આપનું વચન અમોઘ છે, અને આપની કૃપાથીજ મને રાજ્ય મળશે.

એવી રીતે કુમારપાળ તથા શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય જેટલામાં ત્યાં વાતો કરતા ઉભા છે, તેટલામાં ઉદયન[1] નામે મંત્રી ત્યાં આચાર્યમહારાજને વાંદવા માટે આવી ચડયો. વંદન કરી રહ્યા બાદ આચાર્યમહારાજે ઉદયનને કહ્યું કે, તમારે આ રાજકુમારનું રક્ષણ કરવું. આગામિ કાળમાં તેથી જૈનધર્મનો મહોદય થવાનો છે. ઉદયન પણ ગુરૂમહારાજનું વચન સ્વીકારી કુમારપાળને પોતાને ઘેર તેડી ગયો, તથા હમેશાં તેની આગતસ્વાગત કરવા લાગ્યો.

એટલામાં કોઇક દુષ્ટ માણસે જઇ સિદ્ધરાજને કહ્યું કે, કુમારપાળ તો ઉદયનમંત્રીને ઘેર છે. તે સાંભળી રાજાએ તુરત પોતાનું લશ્કર ત્યાં મોકલ્યું. લશ્કરને આવતું જોઇ ઉદયને કુમારપાળને કહ્યું કે, આ સમયે હવે તમો અહીંથી નાશી જાઓ? નહીંતર આપણ બન્નેનું મૃત્યુ થશે. તે સાંભળી કુમારપાળ તેમનો અત્યંત ઉપકાર માની, ત્યાંથી નાશી શ્રીહેમચંદ્રાચાર્યપાસે તેમને ઉપાશ્રયે આવ્યા. આચાર્યમહારાજે પણ તેમને મહાપુણ્યશાળી જાણીને ઉપાશ્રયના એક ભોંયરામાં છુપાવ્યા, અને તે ભોંયરાના દ્વારપર પુસ્તકો ખડકી દીધાં.

---

૧ ઉદયન મંત્રી શ્રીમાલી જાતનો વણિક હતો; એક દહાડો ચોમાસામાં તે ઘૃતની ખરીદી માટે પરગામ જતો હતો. એટલામાં કોઇ નિમિત્તિએ તેને કહ્યું કે, હે ઉદયન! તમોને અહીં દ્રવ્ય મળશે નહી, માટે અહીંથી ગુજરાતમાં કર્ણાવતી નગરીએ જાઓ? અને ત્યાં તમારો ભાગ્યોદય થશે. તે સાંભળી ઉદયન વણિક પોતાના, બાહડ, અંબડ, સોલ્લ અને ચાહડ નામના પુત્રો સહિત કર્ણાવતીમાં આવ્યો. ત્યાં માર્ગમાં તેણે એક સર્પના મસ્તકપર કાળીદેવીને (એક જાતની શ્યામ રંગની ચકલીને) બેઠેલી જોઇ. તે શુકનનું ફળ પૂછતાં તેને નિમિત્તિએ કહ્યું કે, હે ઉદયન! કાંતો તમોને રાજ્ય મળશે, અથવા મંત્રિપદ મળશે. અનુક્રમે તે કર્ણાવતીના રાજાનો મંત્રી થયો.

એટલામાં સિદ્ધરાજનો સેનાપતિ મોટું લશ્કર લેઇ ઉદયનને ઘેર આવી પહોંચ્યો, પણ ત્યાં કુમારપાળને નહીં જોવાથી તે તુરત હેમચંદ્રાચાર્યજીને ઉપાશ્રયે આવ્યો, અને કહેવા લાગ્યો કે, હે ગુરૂજી! જો અહીં કુમારપાળ આવ્યા હોય તો બતાવો? ત્યારે આચાર્ય મહારાજે કહ્યું કે, હે સેનાપતિ! અહીં કુમારપાળ આવેલ નથી, અને કદાચ આવેલ હોય તો તેને મારે અહીં શામાટે છુપાવવો જોઇએ? તે સાંભળી સેનાપતિ સઘળો ઉપાશ્રય ઢુંઢીને ત્યાંથી ચાલ્યો ગયો.

સેનાપતિ ગયાબાદ આચાર્યમહારાજે કુમારપાળને કહ્યું કે, હાલમાં તો તમો હજુ વિદેશમાં જાઓ? કેમકે જ્યાં વૈરીનો ઉપદ્રવ હોય, ત્યાં રહેવાથી કાર્યસિદ્ધિ થશે નહીં. માટે જ્યાં તમારું કોઇ નામ; ઠામ જાણે નહી, ત્યાં જઇને હાલ તો રહો? તે સાંભળી કુમારપાળે કહ્યું કે, હે ભગવન! આપે આજે મને જીવિતદાન આપ્યું છે; વળી પેહેલાં પણ આપે મારાપર ઘણો ઉપકાર કર્યો છે, તો તે સઘળા ઉપકારનો બદલો હું ક્યારે વાળીશ? એટલું કહી કુમારપાળ ત્યાંથી રવાના થઇ વટપદ[1] નામના ગામમાં આવ્યા. ત્યાં એક કુટક નામના વણિકની દુકાને ગયા, અને તેને શેકેલા ચણાનો ભાવ પૂછ્યો. ત્યારે તે વણિકે કહ્યું કે; "એમજ, એમજ" તે સાંભળી કુમારપાળે વિચાર્યું કે, આ કોઇક ગમાર લાગે છે. પછી તેની પાસેથી પોઢક ચણા તોળાવીને કુમારપાળે લીધા, અને ત્યાંજ બેસીને ખાધા; તથા જ્યારે પાણી પીને ત્યાંથી ચાલવા લાગ્યા, ત્યારે તે વણિક તેની પાછળ દોડીને તેમને ગાળો દેઇ કહેવા લાગ્યો કે, અરે દીવાળીઆ! મારા ચણાનું મૂલ્ય આપ! તે સાંભળી કુમારપાળે કહ્યું કે, હાલ તો મારી પાસે દ્રવ્ય નથી, માટે પાછળથી આપીશ. તે સાંભળી તે નીચ વણિક કેટલીક ગાળો દેઇ કહેવા લાગ્યો કે, શું મારો માલ કઇ ફોકટ આવ્યો હતો? એમ કહી કુમારપાળને મારવા લાગ્યો. એવી રીતે તે બન્નેનો ઝઘડો જોઇ ત્યાં કેટલાંક માણસો એકઠાં થયાં, અને તે માણસોએ તે વણિકને ઘણો સમજાવ્યો, પણ તેણે માન્યું નહીં. તે જોઇ કુમારપાળે પોતાનું ક્ષત્રીય તેજ પ્રગટ કરી, તે વણિકને ગરદન ઝાલી પછાડ્યો, અને ઉપરથી લાતો મારી તેની સારી રીતે પૂજા કરી.

પછી ત્યાંથી કુમારપાળ યોગીનો વેષ લેઇ ચાલતા થયા, અને અનુક્રમે ભરૂચ નગરમાં આવ્યા ત્યાં તેમને એક સર્વાર્થસિદ્ધ નામના યોગીનો મેલાપ

1 વડોદરા અથવા વટાદરા હશે.

યો. તે યોગીએ પ્રસન્ન થઇ તેમને એક મંત્ર સાધવાને આપ્યો. તે મંત્ર
ાધનથી લક્ષ્મીદેવીએ પ્રગટ થઇ તેમને કહ્યું કે, હે વત્સ! આજથી પાંચમે
ર્ષે તમોને પાટણનું રાજ્ય મળશે.

તે સાંભળી અત્યંત હર્ષિત થએલા કુમારપાળ ત્યાંથી યોગીના વેષ સ-
ંત કાંતિ નામના નગરમાં આવ્યા, તથા ચૌટામાં ફરી નવીન આશ્ચર્યો જોવા
ાગ્યા. ત્યાં એક સરોવરના કિનારાપર એક દેવળમાં મનુષ્યના એક મસ્તકની
જા થતી જેઇ. તે જોઇ આશ્ચર્યથી કુમારપાળે તેના પૂજારીને તે સંબંધિ
ત્તાંત પૂછવાથી તેણે નીચે પ્રમાણે કહ્યું.

આ નગરમાં અગાઉ એક મકરધ્વજ નામે રાજા થયો હતો, અને તેણે
ા તળાવ બંધાવ્યું હતું. તે તળાવનું પાણી અમૃત સરખું મીઠું હોવાથી
તું અમૃતસાગર નામ રાખવામાં આવ્યું છે. તે તળાવની વચ્ચે એક કમળ
તું, અને તે કમળપર એક મસ્તક હતું. તે મસ્તક વારંવાર એમ બોલતું
તું કે, "એકથી સઘળા બુડે છે." એવી રીતનું તે મસ્તકનું વચન સાંભ-
ીને રાજાએ સર્વ પંડિતોને બોલાવી તેનો અર્થ પૂછયો; પણ તે અર્થની સ-
જ નહીં પડવાથી તેઓ ઝંખવાણા પડી ગયા. છેવટે રાજાએ તેઓને તેનો
ર્થ શોધી કહાડવા માટે છ માસની મુદત આપી; તેથી તે પંડિતો ફરતા
રતા મરૂમંડલમાં ગયા. ત્યાં એક બુઢા પંડિતને તેનો અર્થ પૂછવાથી તે પં-
ડિતે કહ્યું કે, હે વિપ્રો! તમો અહીં થોડી મુદત રહો? અને હું તમોને તેનો
ર્થ સમજાવીશ. વળી તમો પરદેશી અને અજાણ્યા છો, તેથી તમોને અહીં
ેાઇ પણ ભોજન આપશે નહીં; માટે તમો ચાર કુતરાઓને પાળી પોષીને
ેછેરો? અને તે કુતરાઓને અહીં વેચવાથી તમોને ઘણું દ્રવ્ય મળશે. તે
ાંભળી તે લોભી બ્રાહ્મણોએ કુતરાઓને ઉછેરવા માંડ્યા

એક દહાડો તે કુતરાઓને ખભે લેઇ તે લોભી બ્રાહ્મણો પેલા પંડિત
ાસે ગયા, અને કહેવા લાગ્યા કે, અમોને હવે તે અર્થ કહો! તે સાંભળી
ંડિતે કહ્યું કે, હે વિપ્રો! તમો હજુ તેનો અર્થ સમજ્યા નહીં, માટે તમો
મૂર્ખ છો. હવે તેનો હું ખુલાસાથી તમોને અર્થ કહું છું શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે,
ગર્દભ, રજસ્વલા સ્ત્રી, ચાંડાલ, મદ્યપાત્ર તથા શ્વાનને અડકીને સ્નાન કરવું
જોઇએ. પણ તમોએ લોભને વશ થઇ શ્વાનને પણ ખભે ચડાવ્યા છે. એ
ા રીતે એક લોભથી તમો સર્વ બુડ્યા છો તે સાંભળી તે વિપ્રોએ રાજા
પાસે આવી તે અર્થ તેને કહી સમજાવ્યો રાજાએ પણ તે અર્થને ખરો

નથી આ દેવળ બંધાવ્યું છે, તથા તેમાં આબુના મહાદેવની મૂર્તિ સ્થાપી છે, અને ત્યારથી સર્વ લોક તેની પુજા કરે છે. તે સાંભળી કુમારપાળે વિચાર્યું કે, દુષ્ટ એવા લોક આ જગતમાં સર્વની હાનિ કરેછે.

હવે ત્યાંથી નિકળીને કુમારપાળ ગુજરાત નામના દેશમાં ગયા. ત્યાંની કુમ્ભપાટણ નામની નગરીના રાજાને કોઇ નિમિત્તિએ આવી કહ્યું કે, હે રાજન્ ! આવતી કાલે તમારા નગરમાં જે માણસ આવશે, તે થોડા સમય પછી ગુજરાતનો રાજા થશે તે સાંભળી રાજાએ નગરીના દરેક દરવાજે પોતાના માણસોને રાખ્યા હતાં; તે માણસો કુમારપાળને આવતા જોઇ, તેમને રાજાપાસે લઇ ગયા. રાજાએ પણ ઉભા થઇ, તેમને સન્માનપૂર્વક પોતાના આસનપર બેસાડ્યા, અને કહ્યું કે, હે સ્વામી ! આપ આ રાજ્ય સંભાળો ? અને હું આપની સેવા કરીશ. ત્યારે કુમારપાળે કહ્યું કે, મને તમારૂં રાજ્ય જોઇતું નથી, પણ તમો મારા લાયક કંઇક કાર્ય ફરમાવો. પછી તે રાજાએ ત્યાં કુમારપાળની યાદગિરિ માટે કુમરોદ્ર નામનો પ્રાસાદ બંધાવ્યો. એવી રીતે ત્યાં કેટલાક દિવસો રહ્યાબાદ તે રાજાનો ઉપકાર માની કુમારપાળ ઉજ્જયની નગરીમાં ગયા.

ત્યાં મહાકાળનાં મંદિરમાં એક એવો લેખ તેમણે વાંચ્યો કે, વિક્રમ સંવત ૧૧૯૯ માં વિક્રમ રાજા સરખો મહા ઉપકારી કુમારપાળ રાજા થશે.

તે લેખ વાંચી અત્યંત હર્ષિત થએલા કુમારપાળ ત્યાંથી ચિતોડ ગયા, અને ત્યાં રામચંદ્ર મુનિને વાંદ્યા. મુનિને વંદન કર્યાબાદ કુમારપાળે તેમને પુછ્યું કે, હે મુનીંદ્ર ! આ નગર કોણે વસાવ્યું છે ? ત્યારે રામચંદ્ર મુનિએ કહ્યું કે, અહીંથી ત્રણ ગાઉ ઉપર મધ્યમાપુરી નામે નગરી છે; ત્યાં પૂર્વે રત્નનો ચિત્રાંગદ નામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો. એટલામાં તેની પાસે એક યોગી અમૃતફળ લેઇને આવ્યો, અને તે અમૃતફળ તેણે રાજાને આપ્યું. એવી રીતે છ માસ સુધિ તેણે રાજાને અમૃતફળો આપ્યાં, તેથી રાજાએ પ્રસન્ન થઇ એક દહાડો તે યોગીને કહ્યું કે, હે યુગરાજ ! તમો મારા લાયક કંઇ કાર્ય ફરમાવો !

તે સાંભળી યોગીએ કહ્યું કે, હે રાજન્ ! મારી એક વિદ્યા અધુરી રહી છે, તે મારે સાધવી છે. પણ તે વિદ્યાના સાધન સમયે તમારા જેવો બત્રીસ લક્ષણો પુરૂષ જો ઉત્તરસાધક થાય, તોજ તે મારી વિદ્યા સિદ્ધ થઇ શકે તેવું છે. તે સાંભળી રાજાએ તેમ કરવાનું કબુલ કર્યાથી રાજા અને તે

યોગી બન્ને પર્વતપર ચડ્યા. ત્યાં યોગીએ વિધિપૂર્વક મોટો અગ્નિકુંડ કરી રાજાને કહ્યું કે, હવે તમો આ અગ્નિ કુંડની પ્રદક્ષિણા ફરો, કે જેથી મારી વિદ્યા તુરત સિદ્ધ થાય. તે સાંભળી રાજાએ વિચાર્યું કે, ખરેખર આ યોગી અગ્નિકુંડમાં મને હોમીને સુવર્ણનો પુરસો કરવા ધારે છે; માટે તેનો વિશ્વાસ કરવો નહીં. વળી હું પોતેજ આ યોગીને જો આ કુંડમાં હોમાવું, તો તે યોગી સુવર્ણનો પુરસો થાય, અને તેથી મારાં પણ મનોવાંછિત ફળે એમ વિચારી રાજાએ યુક્તિ વાપરી યોગીને કહ્યું કે, હે યોગીરાજ! કુંડની આસપાસ કેવીરીતે પ્રદક્ષિણા દેવી? તે આપ પ્રથમ પ્રદક્ષિણા ફરીને મને સમજાવો? તે સાંભળી યોગી આગળ અને રાજા પાછળ, એમ બન્ને કુંડની આસપાસ ફરવા લાગ્યા. એટલામાં લાગ જોઇ રાજાએ તે યોગીને તે કુંડમાં ઉપાડીને ફેંકી દીધો કે તુરત તે યોગી સોનાના પુરસારૂપ થઇ ગયો. પછી તે સુવર્ણનો પુરસો લેઇ રાજા પોતાના નગરમાં આવ્યો, અને તેણે પર્વતપર એક મજબૂત કિલ્લો બાંધવો શરૂ કર્યો. દિવસે તે કિલ્લાનું જેટલું બાંધકામ તૈયાર થાય, તેટલું સર્વ રાત્રિએ પડી જાય. એવી રીતે છ માસસુધિ ચાલ્યું. છેવટે તે કૂટનો (પર્વતનો) અધિષ્ઠાતા દેવ પ્રગટ થઇ રાજાને કહેવા લાગ્યો કે, હે રાજન્! જો તું અહીં મારા નામની યાદગીરી રાખે, તોજ તને હું અહીં કિલ્લો બાંધવા આપું. તે સાંભળી તે ચિત્રાંગદ રાજાએ તે કિલ્લાનું ચિત્રકૂટ નામ રાખ્યું. તે ચિત્રકૂટમાં ચઉદ હજાર તો કોટિધ્વજ શાહુકારો રહેતા હતા.

એવી રીતનો ચિત્રકૂટ સંબંધિ વૃત્તાંત સાંભળી, ત્યાંથી કુમારપાળ રાજા કુબ્જદેશમાં થઇ વાણારસીમાં આવ્યા. ત્યાં એક વણિકે તેમને ઘણા આદરમાનથી ભોજન કરાવ્યું. એટલામાં એક મદનશેઠ નામનો ધનાઢ્ય શાહુકાર ત્યાં અપુત્રીઓ મૃત્યુ પામ્યો; તેથી તેનું સર્વ દ્રવ્ય ત્યાંના રાજાએ પોતાના સ્વાધિનમાં લીધું, અને તે કારણથી તેના સઘળા કુટુંબિઓ કલ્પાંત કરવા લાગ્યા. તે જોઇ કુમારપાળે ત્યાં એવું નિયમ લીધું કે, જો હું ગુજરાતનું રાજ્ય પામું, તો મારે અપુત્રીઆનું દ્રવ્ય લેવું નહીં.

ત્યાંથી પ્રયાણ કરીને કુમારપાળ પાટલીપુત્ર નગરમાં આવ્યા, અને ત્યાં પૂર્વે નવનંદ રાજાઓએ બનાવેલી સુવર્ણની નવ ટેકરીઓ જોઇ લોભના પ્રાબલ્યનો મહિમા અનુભવ્યો. ત્યાંથી તેમણે રાજગૃહીમાં જઇ શાલિભદ્ર શેઠની નિર્માલ્ય ધનકૂપિકા જોઇ. ત્યાંથી વૈભારપર્વતપર ચડી, જે શિલાપર ધન્નાશાલિભદ્રે અનશન કર્યું હતું, તે શિલાને તેમણે નમસ્કાર કર્યો. ત્યાંથી પ્રયાણ કરી

તે જયપુર[1] નગરમાં આવ્યા. એવી રીતે કેટલાક દિવસોમાં ચાલીને અનુક્રમે કુમારપાળ પાટણમાં આવ્યા. ત્યાં પણમાં પહેરવાના પગરખાં વેચ્યાં પછી તે એક ભાવચંદ નામના મોચીની દુકાને આવ્યા. તે મોચીએ પણ તેમના અંગના ચિન્હપરથી તેમને કોઈ મહાપુરૂષ જાણીને કહ્યું કે, હે રાજા! આ પગરખાંની જોડી આપના પગને લાયક છે, માટે આપ ગ્રહણ કરો! મારે તેનું મૂલ્ય જોઈતું નથી. એવી રીતનાં તે મોચીનાં વચન સાંભળીને કુમારપાળને અત્યંત આનંદ થયો. પછી તે મોચીનો ઉપકાર માની ચાલ્યા. કુમારપાળ એક આરામમાં ગયા, અને ત્યાં આંબાના વૃક્ષોપર ઝુમી રહેલાં પરિપક્વ ફલોને જોઈ કહેવા લાગ્યા કે, હે અમૃતરસ સરખા આમ્રવૃક્ષ! તું ખરેખર સર્વ વૃક્ષોમાં શિરોમણિ છે, હું તારા ગુણોનું કેટલુંક વર્ણન કરૂં! તું ખરેખર કલ્પવૃક્ષ સમાન છે. અઢાર ભાર વનસ્પતિમાં તારી તુલના કરનાર કોઈ પણ વૃક્ષ નથી. ખરેખર પુણ્યશાળી પુરૂષોનેજ આમ્રફળોનું ભોજન મળે છે. એવી રીતે આમ્રવૃક્ષના ગુણોનું કીર્તન કરીને કુમારપાળ તેનાં ફળો ખાવા લાગ્યા. એટલામાં તે આમ્રવનનો રક્ષણ કરનાર માળી ત્યાં આવી ચડ્યો, અને કુમારપાળને આમ્રફળો ખાતા જોઈ કેટલીક ગાળો આપી કહેવા લાગ્યો કે, અરે દુષ્ટ! આ આમ્રફળો રાજાની માલિકીના છે, અને તેઓનું તેં ભક્ષણ કર્યું છે, માટે તને ઘણો માર ખાવો પડશે. એટલું કહી તે માળી કુમારપાળને ઘણાજ અપશબ્દો કહેવા લાગ્યો. આથી કુમારપાળને ક્રોધ ચડ્યો, અને તુરત તેને પકડીને ત્યાં બાંધી રાખ્યો.

આગળ ચાલતાં કુમારપાળને એક યોગી મળ્યો; અને તેણે તેના યોગનું કારણ પૂછવાથી તેણે જણાવ્યું કે, મારી મનોહર સ્ત્રીને રાજાએ લેઇ લીધી છે, અને તે કારણથી વિરહવેદનાએ મેં યોગ ગ્રહણ કર્યો છે. જેમ રામચંદ્રજી સીતાના વિયોગથી રડ્યા છે, તેમ હું વિરહવેદનાથી હમેશાં રડ્યા કરૂં છું. આ જગતમા કોઈ પણ મારા દુઃખનું નિવારણ કરનાર મળ્યો નહી, તેથી મેં વિચાર્યું છે કે, જ્યારે કુમારપાળ ગાદીએ બેસશે, ત્યારે એ મહા ઉપકારી પુરૂષ મારા દુઃખનું નિવારણ કરશે. તે સાંભળી કુમારપાળે કહ્યું કે, હે યોગીંદ્ર! હુંજ તે કુમારપાળ છુ, અને આ સમયે નિર્ભાગી નિવડ્યો છું, કે હું તારા દુઃખનું નિવારણ કરી શકતો નથી. આશા ધારણ કરીને આવેલો માણસ જેની પાસેથી નિરાશ થઈને જાય છે, તેના ઉત્તરને ખરેખર ધિક્કારજ

---

૧ જયપુર નગર શ્રી ઋષભદેવ પ્રભુના જય નામના પુત્રે વસાવ્યું છે.

છે. કેમકે, તૃષાતુર માણસ સરોવરપાસે જઇ, ત્યાંથી જો જળ ન મેળવે, તે તેમાં તે સરોવરનેજ શરમાવા જેવું છે. તોપણ દૈવકૃપાથી જો મને રાજ્ય મ-ળશે, તો હું તારૂં સંકટ નિવારણ કરીશ. એટલું કહી કુમારપાળ ત્યાંથી આ-ગળ ચાલ્યા.

માર્ગમાં દહીથળીનો રહેવાસી સુરહીયો શેઠ તેમને મળ્યો, અને તેણે જણાવ્યું કે, હે કુમારપાળ! મેં નિમિત્તિઆના મુખથી સાંભળ્યું છે કે, ત-મોને હવે થોડી મુદતમાંજ રાજ્ય મળશે. દૈવયોગે હું નિર્ધન થઇ દુનીયામાં ભમ્યા કરૂં છું, અને ઉદરપૂરણા પણ મહા મુસ્કેલીથી કરૂં છું. એવી રીતનાં તેના વિનયી વચનો સાંભળી કુમારપાળે તેને ધીરજ આપી કહ્યું કે, જ્યારે મને ગુજરાતનું રાજ્ય મળશે, ત્યારે હું તને નગરશેઠ કરીશ, કે જેથી તારૂં સર્વ કષ્ટ નષ્ટ થશે.

ત્યાંથી આગળ ચાલતાં ત્રણ દિવસો નિકળી ગયા, પણ કુમારપાળને તે મુદત દરમ્યાન કંઇપણ ભોજન મળ્યું નહીં. એટલામાં એક કણબણ મ-સ્તકપર ભતવારની પોટલી લેઇ ખેતરભણી જતી તેના જોવામાં આવી. તે-ણીને જોઇ કુમારપાળે દીનતાથી ભોજન માગ્યું; ત્યારે તે સ્ત્રી કેટલીક ગાળો દેઇ તેમને કહેવા લાગી કે, અરે! દળિદ્ર! તારી બુદ્ધિ કેમ ફરી ગઇ છે! આ ભતવાર તો હું મારા પુત્રને ખેતરે દેવા જઉં છું. એમ કહી ઉતાવળે પગે તે ચાલવા લાગી. ત્યારે કુમારપાળે વિચાર્યું કે, આ સમયે જો મને કંઇ પણ ભોજન નહીં મળે, તો ખરેખર મારૂં મૃત્યુ થશે. એમ વિચારિ સમયને અ-નુસરી તે તેણીની પાછળ દોડ્યા, અને જોરજુલમથી તે ભતવાર લેઇ લીધું, અને ભોજન કર્યું. ત્યારબાદ ત્યાંથી આગળ ચાલતાં કુમારપાળ વિચારવા લાગ્યા કે, ઉત્તમ માણસને યાચના જેવું કોઇ પણ બીજું અધમ કાર્ય નથી. યાચના કરવાથી લોકોનું માન ઘટે છે, તથા ગુણ, રૂપ ચતુરાઇ વિગેરેનો નાશ થાય છે. નગ્ન થઇ વનમાં નિવાસ કરવો સારો, પણ યાચના કરવી નહીં.

આગળ ચાલતાં તેમણે એક જાનને જતી જોઇ, તથા હર્ષસહિત તે જાનના ઉતારીને તેમણે નમસ્કાર કર્યો. પછી જ્યાં તે જાને ઉતારો કર્યો, ત્યાં તે જાનનું સર્વ કાર્ય તે કરવા લાગ્યા. જાનના સર્વ માણસોને સ્નાન કરાવી, તેમના પગ ધોવા લાગ્યા, તથા તેમને માટે પીવાનું પાણી ભરવા લાગ્યા. સ-ઘળી જાન જમી રહ્યાબાદ સર્વ વાસણો પણ કુમારપાળે સાફ કર્યાં. આટલું કર્યાં છતાં પણ કોઇએ તેમનો ભોજન માટે ભાવ પૂછ્યો નહીં. આથી કુમા-

રપાળને ઘણો ક્રોધ ચડ્યો, અને પૂછવાથી તેમને માલુમ પડ્યું કે, તે જાન પાટણના રહેવાસી લાડ વાણીઆઓની હતી. પછી તેમણે વિચાર્યું કે, જ્યારે મને રાજ્ય મળશે, ત્યારે આ લોકોનું વૈર વાળીશ

ક્ષુધાથી જેનું શરીર ક્ષામ થએલું છે, એવા કુમારપાળને ત્યાંથી આગળ ચાલતાં એક વણિક મળ્યો. તે વણિક પોતાના ખભાપર ઘૃત ભરવાની કેટલીક કુડલીઓ લેઇને બહાર ગામ જતો હતો. તે વણિકને ત્યાં રસોઇ કરવાનો પ્રારંભ કરતો જોઇને કુમારપાળે તેને બળતણ તથા જળ લાવી આપ્યું. આથી તે ઉદાર વણિકે રસોઇ તૈયાર થયાબાદ પ્રથમ કુમારપાળને આદરપૂર્વક ભોજન કરાવ્યું, અને પછી પોતે ભોજન કર્યું. ત્યારબાદ કુમારપાળે તે વણિકની અત્યંત સ્તુતિ કરી કહ્યું કે, હે ગુણવાન વણિક! મારૂં નામ કુમારપાળ છે, અને જ્યારે મને રાજ્ય મળે ત્યારે તું તુરત મારી પાસે આવજે, કે જેથી હું તારી સારી રીતે ભક્તિ કરીશ.

એટલું કહી કુમારપાળ આગળ ચાલ્યા, એટલામાં તેમને ખબર મળ્યા કે, સિદ્ધરાજ મૃત્યુ પામ્યો.

સિદ્ધરાજે પોતાના મરણ સમયે કૃષ્ણદેવ, કાન્હડદેવ, સામદેવ અને સાજણદેવ નામના ચારે મંત્રિઓને બોલાવી કહ્યું કે, હે મંત્રિઓ! તમોએ જો મારૂં લુણ ખાધું હોય, અને મારા તરફ જો તમારો ભક્તિભાવ હોય, તો તમારે કુમારપાળને રાજ્ય આપવું નહીં; અને તે બાબતની ખાતરી માટે તમો મારા કંઠપર હાથ ધારણ કરો? મંત્રિઓએ પણ તે વાત કબુલ રાખ્યાબાદ સિદ્ધરાજ મૃત્યુ પામ્યો.

ત્યારબાદ કુટુંબિઓ તથા મંત્રિઓ એકઠા થઇ, તેની લાસને સ્મશાનમાં લેઇ ગયા, અને ત્યાં ચંદન, અગર, કપૂર આદિકથી તેનો અગ્નિસંસ્કાર કર્યો. આ જગતમાં જે માણસો મસ્તકપર કસબી સેલાં બાંધે છે, કિનખાબ આદિકના વસ્ત્રો પેહેરે છે, એવા માણસોની ખુબડીઓને પણ અંતે કાગડાઓ ખોતરે છે. જેઓ મોટા મ્હેલોમાં રહી હમેશાં હાસ્ય વિલાસ ભોગવે છે, તેવાઓ પણ અંતે માટીસાથે મળી જાય છે, અને ઉપર ઘાસ ઉગી નિકળે છે. જેઓ શરીરે ચંદન, કસ્તુરી આદિકના લેપન કરતા, અને મુખમાં હમેશાં નાગરવેલીના પાનો ચાવતા, તેવાઓની કાયાઓએ પણ અંતે અગ્નિનું શરણ લીધેલું છે. જેઓ હમેશાં અંગપર મહા મુલ્યવાન પિતાંબરો, અને કંઠમાં મોતીઓની માળાઓ પેહેરીને ફરતા, તેવાઓ પણ જગતની દ્રષ્ટિએ નાશ થઇ

નગરમાં દેખાય છે. જેઓના મસ્તકોપર હમેશાં છત્રો ધરાતાં, તથા જેઓ હમેશાં હાથીપર બેસી ચાલતા, તેઓનાં શરીરોને પણ અંતે બાંધીને સ્મશાનમાં લેઈ જવામાં આવ્યાં છે. જેઓના શરીરની કાંતિ ચંપા સમાન હતી, તથા જેઓની જંઘાઓ કેળના ગર્ભ સરખી કોમળ હતી, તેઓના શરીરો પણ હોમ અગ્નિની ચેહમાં પડેલાં છે. માટે હે ચેતન! આ સંસારની ચીજ અસ્થિર માલુમ છે, કેમકે આ સિદ્ધરાજ જેવા રાજાને પણ અંતે બાળીને ખાખ કરેલ છે.

હવે અહીં કુમારપાળને સિદ્ધરાજના મૃત્યુના સમાચાર મળવાથી, તે [illegible] આવ્યા, અને તે સમયે તેને શુભ શકુનો થયાં. ત્યારબાદ તે [illegible] જય મળ્યા. તુરત શુકનપાઠકોને બોલાવી [illegible] જણાવ્યું કે, આજથી સાતમે દિવસે કુમારપાળને રાજ્ય મળશે.

એક દહાડો કુમારપાળનો બનેવી કૃષ્ણદેવ અહંકાર લાવી સભાસમક્ષ તેમના પૂર્વના મર્મો પ્રકાશવા લાગ્યો, તે જોઇ રાજાએ તેને વાર્યો કે, આવી વાતો સભાસમક્ષ કરવી લાયક નથી. રાજાએ વાર્યા છતાં પણ કૃષ્ણદેવે જ્યારે માન્યું નહીં, ત્યારે તેની આંખો ફોડાવી કુમારપાળે તેને આંધળો કર્યો. જગતમાં પ્રસિદ્ધ છે કે, રાજા કોઇના પણ મિત્ર થતા નથી.

ત્યારબાદ કુમારપાળે પોતાના ઉપકારી ઉદયન મંત્રીને બોલાવી, તેના પુત્ર બાહડને મહામંત્રીની પદવી આપી, અને ઉદયનને મહા અમાત્ય ઠરાવ્યો. આલિંગ કુંભારને બોલાવી તેને સાતસો ગામ આપ્યાં. ભીમા ખેડુતને બોલાવી તેને પોતાનો અંગરક્ષક સ્થાપ્યો. જે સ્ત્રીએ તેમને શીખંડ ખવરાવ્યો હતો, તેણીને ધોળકા ગામ આપ્યું, અને સાજણ કુંભારને ચિતોડનો કિલ્લો આપ્યો. કાશી દેશમાં જે વણિકે તેમને પોતાના ઘરમાં રાખ્યા હતા, તેને સોળ ગામો આપ્યાં. બાલચંદ્ર ગોરી, કે જેણે પથરમાં આપ્યાં હતાં, તેને કોટવાળની પદવી આપી, અને સાથે બાર ગામો આપ્યાં. આમ્રવનના રખેવાળને બોલાવી, તેને પોતાનો બગીચો સોંપ્યો, તથા સ્ત્રીના વિયોગી યોગીને બોલાવી, તેની સ્ત્રી પાછી અપાવી. સુરહીયાને બોલાવી નગરશેઠ કર્યો, તથા જે હનુમાનની રોટલી ઝુંટાવી લીધી હતી, તેણીને બોલાવી બાર ગામો આપ્યાં. ધૂનની કુલીઓવાળા વણિકને બોલાવી તેને સોરઠ દેશ આપ્યો, અને શુકનપાઠકને સાત ગામો આપ્યાં. જે જગોએ પેલો સોનામોહોરોવાળો ઉંદર મૃત્યુ પામ્યો હતો, તે જગોએ તેમણે ઉંદરવિહાર નામનું જિનાલય બંધાવ્યું. એવી રીતે જેણે જેણે ઉપકાર કર્યા હતા, તે સઘળાઓને બોલાવી કુમારપાળે તેમની યથોચિત ભક્તિ કરી. એટલું છતાં પણ દૈવયોગે તે હેમચંદ્રાચાર્યજીને વીસરી ગયા

એક દહાડો હેમચંદ્રાચાર્યજીએ ઉદયન મંત્રીને બોલાવી કહ્યું કે, આજે કુમારપાળ રાજાની નવી રાણીના મહેલમાં મધ્યરાત્રિએ પ્રાણઘાતક ઉપસર્ગ થવાનો છે, માટે આજે રાજાને ત્યાં જતા અટકાવજો; અને આ બાબતની જો રાજા વધુ પૂછપરછ કરે, તો અમારૂં નામ જણાવજો. ઉદયનમંત્રીએ પણ રાજાને રાત્રિએ ત્યાં જતા અટકાવ્યા, અને તેજ રાત્રિએ ત્યાં વીજળી પડવાથી તે રાણીનું મૃત્યુ થયું. તેજ વખતે રાજાએ ઉદયનને બોલાવી પૂછ્યું કે, હે મંત્રી! આવો ભવિષ્યવાની ઉપકારી માણસ તમોને કોણ મળ્યો? જેણે મને આજે જીવિતદાન આપ્યું. તે સાંભળી મંત્રીએ કહ્યું કે, હે

રાજન્! અહીં શ્રીહેમચંદ્રાચાર્યજી પધાર્યા છે, અને તેમણે આ સ્નાન જણાવ્યાથી મેં તમોને ત્યાં જતા અટકાવ્યા છે. તે સાંભળી રાજાએ અત્યંત હર્ષિત થઇ આચાર્યમહારાજને રાજસભામાં બોલાવ્યા. હેમચંદ્ર મહારાજ પણ તુરત ત્યાં આવ્યા, અને રાજાએ ઉભા થઇ તેમને વંદન કર્યું; અને હાથ જોડી આંખોમાં આંસુઓ લાવી કુમારપાળે કહ્યું કે, હે ભગવન્! આપને મુખ દેખાડતાં પણ મને શરમ થાય છે, કેમકે, આજદિનસુધિ મેં આપને સંભાર્યા નહીં; વળી આજે [illegible] પણ જો આપના ચરણોને પખાળું તોપણ આપના ઉપકારનો બદલો વાળી શકે તેમ નથી. હે પ્રભુ! આપે પ્રથમથીજ મારાપર નિષ્કારણ ઉપકાર કર્યો છે, અને આપનું તે કરજ હું ક્યારે અદા કરીશ? તે સાંભળી આચાર્યમહારાજે કહ્યું કે, હે રાજન્! હવે તમો દિલગિર ન થાઓ? તમોને ઉત્તમ પુરૂષ જાણીનેજ મેં ઉપકાર કર્યો છે હવે [illegible] ઉપકારના બદલામાં ફક્ત તમે જૈનધર્મને આરાધો? એટલીજ અમારી આશિષ છે. તે સાંભળી રાજાએ કહ્યું કે, હે ભગવન્! આપની એ આશિષ તો અત્યંત હિતકારી છે એમ કહી રાજાએ ત્યાં જૈનધર્મ અંગીકાર કર્યો.

ત્યારબાદ અનુક્રમે કુમારપાળે અઢાર દેશોને જીતી ત્યાં પોતાની આજ્ઞા વરતાવી. તેના રાજ્યમાં અઢાર હજાર હાથીઓ, અગીઆરલાખ ઘોડાઓ, તથા અઢાર લાખ પાયદળ હતું.

એક દહાડો કુમારપાળે [illegible]

[illegible]

માટે પ્રયાણ કર્યું. અને હેમચંદ્રજી મહારાજને કહ્યું કે, આપ પણ આ પાલખીમાં બેસી ત્યાં મારી સાથે પધારો ! ત્યારે આચાર્યજીએ કહ્યું કે, હે રાજન્ ! જૈન મુનિઓ વાહનપર બેસી મુસાફરી કરે નહી. માટે અમો પગે ચાલી શત્રુંજય અને ગિરનારની યાત્રા કરી ત્યાં આવીશું.

ત્યારબાદ રાજા ત્યાંથી પ્રયાણ કરી અનુક્રમે પ્રભાસપાટણમાં આવ્યા, તે સમયે હેમચંદ્રજી તે તેમની પેહેલાંજ ત્યાં આવી પહોંચ્યા હતા. એટલામાં કોઇક દ્વેષી બ્રાહ્મણે રાજાને કહ્યું કે, આ હેમચંદ્રજી મહાદેવને નમશે નહી, તે સાંભળી રાજાએ આચાર્યમહારાજને કહ્યું કે, સર્વ લોકો મહાદેવને જ્યારે નમે છે, ત્યારે તમો તેમને શામાટે નમસ્કાર કરતા નથી ? ત્યારે આચાર્ય મહારાજે કહ્યું કે, હે રાજન્ ! મહાદેવ, બ્રહ્મા, વિષ્ણુ કે જિન, તેઓમાંથી જે કોઇ મોક્ષસુખ આપે છે, તેમને હું નમસ્કાર કરૂં છું. તે સાંભળી ખુશી થએલા રાજાએ પૂછ્યું કે, હે ભગવન્ ! આ જગતમાં છએ દર્શનવાળાઓની જૂદી જૂદી પ્રરૂપણા છે, તેથી કયો ધર્મ સાચો ? તેની પરીક્ષા થઇ શકતી નથી. કોઇ કહે છે કે, શરીરને મલીન રાખવાથી ધર્મ થાય છે, કોઇ કહે છે કે, સ્નાન કરવાથી ધર્મ થાય છે, કોઇ કહે છે કે, નગ્ન રહેવાથી ધર્મ થાય છે, કોઇ કહે છે કે, શરીરે રાખ ચોળવાથી ધર્મ થાય છે, કોઇ કહે છે કે, કેશલુંચનથી ધર્મ થાય છે, અને કોઇ કહે છે કે, કેશ વધારવાથી ધર્મ થાય છે. માટે તેનો ખરો ખુલાસો મને સમજાવો, કે જેથી જૂદા ધર્મનો ત્યાગ કરી સત્ય ધર્મને હું અંગીકાર કરૂં. તે સાંભળી હેમચંદ્રજી મહારાજે કહ્યું કે, હે રાજન્ ! તમો આ મહાદેવને પૂછો, અને તે જે ધર્મને સત્ય કહે, તે ધર્મને તમો આરાધો ! શામાટે મનમાં ભ્રમ રાખો છો ? કારણ કે, આ મહાદેવ કંઇ જૂઠું બોલે તેમ નથી. તે સાંભળી રાજાએ મહાદેવને નમસ્કાર કરી પૂછ્યું કે, હે ઇશ્વર ! ખરો ધર્મ કયો છે ? તે આપ પ્રકાશો ? ત્યારે મહાદેવે પ્રત્યક્ષ થઇ કહ્યું કે હે રાજન્ ! આ હેમચંદ્રજી તમોને જે ધર્મ બતાવે, તે ધર્મનું તમો આરાધન કરો ? અને તેમણે બતાવેલોજ ધર્મ સત્ય છે આ હેમચંદ્રજી આ જગતમાં મોટા યોગીશ્વર તથા શીલધારી છે, અને તેમના કહેવા પ્રમાણે કરવાથી તમોને સુખસંપત્તિ થશે તે સાંભળી કુમારપાળે આચાર્ય મહારાજને નમસ્કાર કરી કહ્યું કે, ભગવન્ ! આપે પ્રથમ જેમ મને પરસ્ત્રીનું નિયમ કરાવ્યું છે, તેમજ જીવંત પર્યંત આજથી મને માંસભક્ષણનું નિયમ કરાવો ? એવી રીતે ત્યાં માંસભક્ષણનું નિયમ કરી રાજા પાટણમાં પધાર્યા

એક દહાડો રાજાએ સાં છએ દર્શનોના વિદ્વાનોને એકઠા કરી પૂછયું આ જગત્‌માં કયો દેવ સાચો છે? ત્યારે કોઈએ કહ્યું કે વિષ્ણુદેવ સાચા છે, કોઈએ કહ્યું કે, મહાદેવ સાચા છે. કોઈ કહે કે બ્રહ્મા સાચા છે, અને કોઈ કહે કે આદિશક્તિ નામના દેવ સાચા છે. છેવટે રાજાએ હેમચંદ્રાચાર્યજીને પૂછયું કે, આપના દેવ કેવા છે? તેનું પણ સ્વરૂપ મને સમજાવો? તે સાંભળી આચાર્ય મહારાજે કહ્યું કે, જે દેવને રાગ, દ્વેષ વિગેરે અઢારે દોષો નથી તેજ અમારા દેવ છે. વળી હે રાજન્! જેણે કંચન, કામિનીનો ત્યાગ કર્યો છે, તથા જે આરંભરહિત શુદ્ધમાર્ગે ચાલે છે, તેજ ગુરુ આ સંસારસમુદ્રથી તારનાર છે. તેમજ કેવળિભગવાને કહેલો જીવદયામય શુદ્ધ ધર્મ આરાધવાથીજ મોક્ષ મળે છે. આવી રીતનાં આચાર્ય મહારાજનાં વચનો સાંભળીને ખુશી થએલા કુમારપાળે કહ્યું કે, હે ભગવાન્! હવે આપ મને તારો? ત્યારબાદ આચાર્યજીના ઉપદેશથી કુમારપાળ પોતાના મહેલમાં એક ઘરદેરાસર બંધાવી તેમાં શાંતિનાથ પ્રભુની મૂર્તિ સ્થાપી હમેશાં તેનું પૂજન કરવા લાગ્યા.

અનુક્રમે આ બાબતની બ્રાહ્મણોને ખબર પડવાથી, તેમના હૃદયમાં દ્વેષરૂપી અગ્નિ ભભૂકવા લાગ્યો, અને તેથી તેઓએ મોટા આડંબરથી પોતાના ગુરુ દેવબોધિને ત્યાં તેડાવ્યા. દેવબોધિ પણ પોતાના કેટલાક શિષ્યો સહિત ત્યાં આવી પહોંચ્યો. તેણે કમળના પત્રોની એક પાલખી બનાવી, અને કમળની નાળોના દાંડાઓ બનાવી, તેને કાચા સૂતરના તાંતણાઓથી બાંધ્યા. તે પાલખી આઠ વર્ષની ઉંમરના છોકરાઓએ પોતાના ખભાઓપર ઉપાડી લીધી. એવી રીતથી પાલખીમાં બેસીને તે દેવબોધિ ત્યાં પાટણમાં આવ્યો. તે દેવબોધિ [illegible] મંત્ર આદિક વિદ્યાઓનો પાત્ર [illegible] હતો, તેમજ જ્યોતિષ [illegible]

[illegible]

છે. તે સાંભળી આચાર્ય મહારાજે કહ્યું કે, હે રાજન ! વનમાં જેમ સિંહ એકલો રહે છે, આકાશમાં જેમ સૂર્ય એકલો વિચરે છે, મોટા મોટા પર્વતોને જેમ એકજ વજ્ર તોડી પાડે છે, તથા એક શૂરો સુભટ જેમ સઘળી સેનાને હરાવે છે, તેમ હું એકલો છું છતાં પણ તેઓને જીતવાને સમર્થ છું. તે સાંભળી રાજાએ આચાર્ય મહારાજને ધન્યવાદ આપ્યો.

ત્યારબાદ તે દેવબોધ તથા હેમચંદ્રાચાર્યજી વચ્ચે વાદ વિવાદ શીરૂ થયો. દેવબોધે જેટલી જેટલી સમસ્યાઓ પૂછી, તે સઘળીનાં આચાર્ય મહારાજે અસ્ખલિત ઉત્તરો આપ્યાથી, તેણે મારણવિદ્યા ચલાવી. તે વિદ્યાના બળથી તેણે ત્યાં ભયંકર ઉંદરો આચાર્ય મહારાજપર મોકલ્યા, તે જોઈ આચાર્યજીએ પોતાના વિદ્યાબળથી ભયંકર સર્પો કર્યા. ત્યારબાદ તે સન્યાસીએ નોળીઆઓને છોડ્યા, તે સામે આચાર્યજીએ બિલાડાઓને મેલ્યા. એવી રીતે આચાર્યજીને મહા વિદ્વાન જાણી દેવબોધનું મુખ ઝાંખું થયું. તે સમયે રાજાએ પણ આદર જોઈ દેવબોધને કહ્યું કે, વળી આપ આવતી કાલે પ્રભાતમાં પધારજો. કેમકે, આપની સાથે હજુ મારે ધર્મસંબંધિ કેટલીક વાતો કરવાની છે. તે સાંભળી તે સન્યાસી ત્યાંથી પોતાને સ્થાનકે ગયો, અને હેમચંદ્રજી પણ પોતાને ઉપાશ્રયે પધાર્યા.

બીજે દિવસે પ્રભાતમાંજ તે દેવબોધ પાછો રાજા પાસે આવ્યો, અને તેમને કહેવા લાગ્યો કે, હે રાજન્ ! સર્વથી મોહેલો ધર્મ શિવનો છે, અને મહાદેવ સુર છે, તથા સર્વથી નિર્મળ તીર્થ ગંગાનું છે. એવી રીતે કેટલીક વાતચિત કર્યાબાદ કુમારપાળ રાજા પરદેશસરમાં પૂજા કરવાને ગયા. સન્યાસી પણ તેમની સાથેજ ગયો

સ્નાન કર્યાબાદ રાજાએ નિર્મળ પાણીથી મહાદેવની પૂજા કરીને પાસે રહેલી જિનપ્રતિમાનું પૂજન કર્યું. તે જોઈ ક્રોધાયમાન થએલા સન્યાસીએ રાજાને કહ્યું કે, હે રાજન્ ! આ મહાદેવની મૂર્તિ પાસે વળી જિનપ્રતિમાને શામાટે સ્થાપન કરી છે? આંબાના વનમાં જેમ આકડાનું વૃક્ષ, તથા હાથીની પાસે જેમ ગધેડો તેમ આ મહાદેવની મૂર્તિપાસે જિનપ્રતિમા શોભે નહીં. વળી ગંગાજળ તજીને કયો માણસ ખાબનું પાણી પીએ? અને દુધપાક છોડીને રાબડી પીવાની કોણ ઇચ્છા કરે? તેટલામાટે હું કહું છું કે, હે રાજન્ ! સત્ય ધર્મ મહાદેવનો છે એવી રીતે ઘણીતર સમજાવ્યા છતાં પણ રાજાએ જ્યારે માન્યું નહીં, ત્યારે તે સન્યાસીએ ઇન્દ્રજાળની વિદ્યાથી ત્યાં મહાદેવને

એક દહાડો રાજાએ ત્યાં છએ દર્શનોના વિદ્વાનોને એકઠા કરી પૂછ્યું કે આ જગતમાં કયો દેવ સાચો છે? ત્યારે કોઇએ કહ્યું કે વિષ્ણુદેવ સાચા, કોઈએ કહ્યું કે, મહાદેવ સાચા છે, કોઇ કહે કે બ્રહ્મા સાચા છે, અને કોઇ કહે કે આદિશક્તિ નામના દેવ સાચા છે. છેવટે રાજાએ હેમચંદ્રાચાર્યજીને પૂછ્યું કે, આપના દેવ કેવા છે? તેનું પણ સ્વરૂપ મને સમજાવો? તે સાંભળી આચાર્ય મહારાજે કહ્યું કે, જે દેવને રાગ, દ્વેષ વિગેરે અઢારે દોષો નથી તે અમારા દેવ છે. વળી હે રાજન્! જેણે કંચન, કામિનીનો ત્યાગ કર્યો છે, તથા જે આરંભરહિત શુદ્ધમાર્ગે ચાલે છે, તેજ ગુરૂ આ સંસારસમુદ્રથી તારનાર છે. તેમજ કેવલિભગવાને કહેલો જીવદયામય શુદ્ધ ધર્મ આરાધવાથીજ મોક્ષ મળે છે. આવી રીતનાં આચાર્ય મહારાજનાં વચનો સાંભળીને ખુશી થએલ કુમારપાળે કહ્યું કે, હે ભગવન્! હવે આપ મને તારો? ત્યારબાદ આચાર્યજીના ઉપદેશથી કુમારપાળ પોતાના મેહેલમાં એક ઘરદેરાસર બંધાવી તેમાં શાંતિનાથ પ્રભુની મૂર્તિ સ્થાપી હમેશાં તેનું પૂજન કરવા લાગ્યા.

અનુક્રમે આ બાબતની બ્રાહ્મણોને ખબર પડવાથી, તેમના હૃદયમાં ઇર્ષારૂપી અગ્નિ બળવા લાગ્યો, અને તેથી તેઓએ મોટા આડંબરથી પોતાના ગુરૂ દેવબોધને ત્યાં તેડાવ્યા. દેવબોધ પણ પોતાના કેટલાક શિષ્યો સહિત ત્યાં આવી પહોંચ્યો. તેણે કેળના પત્રોની એક પાલખી બનાવી, અને કમળની નાળોના દાંડાઓ બનાવી, તેને કાચા સુતરના તાંતણાઓથી બાંધ્યા. તે પાલખી આઠ વર્ષની ઉમરના છોકરાઓએ પોતાના ખભાઓપર ઉપાડી હતી. એવી રીતની પાલખીમાં બેસીને તે દેવબોધ ત્યાં પાટણમાં આવ્યો. તે દેવબોધ ગારૂડી મંત્ર આદિક વિદ્યાઓનો પારંગામી હતો, તેમજ જ્યોતિષ્ શાસ્ત્ર, તર્ક શાસ્ત્ર વિગેરે શાસ્ત્રોનો પણ જાણકાર હતો. વળી અહંકારની પ્રબળતાથી તે પોતાના પેટપર પાટો બાંધી ફરતો હતો, તેમ પાંચસો પોઠીઆઓ ભરીને સાથે પુસ્તકો લાવ્યો હતો. અનુક્રમે રાજસભામાં આવી તે કુમારપાળને કહેવા લાગ્યો કે, હે રાજન્! મારી સાથે વાદ કરનાર જો કોઇ વિદ્વાન્ તમારા નગરમાં હોય, તો તેને બોલાવો? અને જો વાદમાં જો હું હારી જાઉં તો આ મારાં સઘળાં પુસ્તકો તેને સોંપી દેઉં, અને જો તે હારી જાય તો તેને મારો સેવક કરૂં. તે સાંભળી કુમારપાળ રાજાએ તુરત હેમચંદ્રાચાર્યજીને ત્યાં તેડાવ્યા, અને કહ્યું કે હે ભગવન્! આ દેવબોધ સાથે ધર્મવાદ કરવાનો છે; પણ આપ તો એકાકી છો, અને આ લોકો તો ઘણા છે, તેથી મને ડર રહે

આવાજ સાંભળીને ત્યારે સંભવસેનપુર નગરથી ગુરુ છે, આ પ્રમાણે ત્યાં કોઈ કહેવાનું કેવી રીતે થયું છે? તે સાંભળી આચાર્ય સંઘપતિએ કહ્યું કે, કેટલીએ નમીને વંદના કરી હતી, તે તમારી કુંવરીને અહીં આંગણે લાવી છે, અને તે અહીં પોતાના પાપોનાં ફળો ભોગવે છે. ત્યારે રાજાએ હાથ જોડી ગુરુમહારાજને વિનતિ કરી કે, હે ભગવન્! તે નિશ્ચે મારી કુંવરી છે, અને આપ તો મહા પરોપકારી છો, માટે તેણી ઉપર કૃપા લાવી તેણીને મુક્ત કરો! તે સાંભળી આચાર્યમહારાજે કહ્યું કે, હે રાજન્! તે તારી કુંવરી જો આજથી જીવહિંસાનો ત્યાગ કરે, અને ત્યાર પછીથી કોઈ પણ રીતે હિંસા કરે નહીં, તોજ તેણીને દુઃખમુક્ત કરું. તે સાંભળી કુમારપાળ રાજા પોતાની કુંવરી પાસે ગયા, અને તેણીને સમજાવી કહ્યું કે, આચાર્યમહારાજ જેમ કહે છે, તેમ જો તું કરે, તોજ તારાં આ જ ભવનાં દુઃખ દૂર થાય તેમ છે, પછી તે કુંવરીએ તેમ કરવાની કબુલાત આપ્યાથી તેણીને આચાર્યમહારાજે દુઃખમુક્ત કરી.

એક દહાડો કુમારપાળ રાજા જ્યારે કાઉસગ્ગ ધ્યાનમાં હતા, તે સમયે એક મકોડો તેમના પગે આવીને ચોંટી રહ્યો. કાઉસગ્ગ પાળીને તેમણે તે મકોડાને ઉખેડવા માંડ્યો, પણ તે ઉખડ્યો નહીં. ત્યારે દયાળુ રાજાએ તે ઠેકાણેથી પોતાનું માંસ છેદીને તે મકોડાને દૂર કર્યો.

કુમારપાળ રાજાના સમયમાં પાટણમાં એક કુબેરદત્ત નામે બાર વ્રતધારી કોટીપતિ શ્રાવક વસતો હતો. એક દહાડો તે શ્રાવક પોતાના પાંચસો વહાણો ભરીને રત્નદ્વીપને રસ્તે ચાલ્યો. દૈવયોગે માર્ગમાં તેનાં વહાણો સમુદ્રની વચ્ચે આવેલા પર્વતોની ખીણમાં દાખલ થયાં; તે જોઈ સઘળા ખલાસીઓ અત્યંત ચિંતાતુર થયા. તેઓએ ઘણા ઉપાયો કર્યા, પણ ત્યાંથી વહાણો આગળ ચાલી શક્યાં નહીં.

એટલામાં કોઈ માણસે આવી તે કુબેરદત્ત શેઠને કહ્યું કે, આ પર્વતના શિખર પર એક જિનમંદિર છે. તે જિનમંદિરમાં એક નગારાની જોડી છે. વળી તે પર્વતની ગુફાઓમાં કેટલાક ભારેંડ પક્ષીઓ વસે છે. હવે કોઈક માણસ જો આ પર્વત પર ચડી ત્યાં જિનમંદિરમાં રહેલાં નગારાં વગાડે, તો ગુફાના સર્વ ભારંડપક્ષીઓ ઉડે, અને તેઓના ઉડવાથી ઉત્પન્ન થએલા વાયુના વેગે કરીને આ સઘળાં વહાણો અહીંથી આગળ ચાલી શકે તેમ છે. તે શિવાય બીજો કોઈ પણ ઉપાય નથી. પણ તેમાં એટલું દુઃખ છે, કે જો મા-

ણસ તે પર્વતપર જાય, તે ભાંજ રહે. તેના બચાવનો કોઇ પણ ઇલાજ નથી

તે સાંભળી દયાળુ શેઠે વિચાર્યું કે, હુંજ તે કાર્ય કરૂં, કે જેથી આ સ લોકોનો બચાવ થાય. એમ વિચારિ શેઠ પર્વતના શિખરપર ગયા, તથા ત્યાં જિનપ્રતિમાને નમસ્કાર કરી ચારે શરણા અંગીકાર કર્યાં. વળી સાગારી અ ણસણ કરીને તેણે ત્યાં રહેલાં નગારાં જોરથી વગાડ્યાં. નગારાંનો અવાજ સ તાંજ ગુફાઓમાના ભારંડ પક્ષીઓ ઉડ્યાં, અને તે વાયુના વેગથી સર્વ વહાણો ત્યાંથી આગળ ચાલતાં થયાં, અને અનુક્રમે ભરૂચને કિનારે આવ્યાં.

અનુક્રમે તે બાબતની પાટણમાં ખબર મળવાથી સર્વ લોકો ચિંતાતુર થયા. તે વખતે સઘળા રાજ્યાધિકારિઓએ એકઠા થઇ કુમારપાળ રાજાને વિનંતિ કરી કે, હે સ્વામી! કુબેરદત્ત શેઠને કંઇ પણ સંતાન નથી, માટે તેની સઘળી દોલત આપ સ્વાધિન કરો? તે સાંભળી વ્રતધારી રાજાએ કહ્યું કે, એવી રીતનું દ્રવ્ય લેવું મને કલ્પે તેમ નથી. રાજ્યાધિકારીઓએ કહ્યું કે, આગળના થએલા સિદ્ધરાજ આદિક સર્વ રાજાઓએ અપુત્રિઆઓનું દ્રવ્ય લીધેલું છે, તો તેમ કરવામાં કશો અન્યાય નથી. તે સાંભળી કુમારપાળે કહ્યું કે, જેનો બાપ દીવાળીઓ થયો હોય, તેના પુત્રે પણ શું દીવાળીઆ થવું જોઇએ? માટે ન્યાયી રાજાએ કદાપિ પણ પરનું દ્રવ્ય લેવું જોઇએ નહી. એવી રીતે રાજાને નિશ્ચલ જાણી મંત્રીઓએ તેમને કહ્યું કે, હે સ્વામી! આપ તેવું દ્રવ્ય ગ્રહણ નહીં કરજો, પણ તેના ઘરમાં એક ભવ્ય જિનમંદિર છે, તેનાં દર્શન કરવા ચાલો? તે સાંભળી રાજા હર્ષિત થઇને કુબેરદત્તને ઘેર ગયા. ત્યાં રત્નજડિત સુવર્ણના સ્તંભોવાળું જિનમંદિર જોઇ રાજાને અત્યંત આહ્લાદ થયો. કુબેરદત્તની માતા ગુણશ્રીને પુત્રવિયોગના દુઃખથી રડતી જોઇને દયાળુ કુમારપાળ રાજાએ તેણીને દિલાસો આપી કહ્યું કે, હે માતાજી! જૈનધર્મના પસાયથી તમારો પુત્ર અહીં કુશલક્ષેમે આવશે, તેની તમો જરા પણ ચિંતાફિકર કરો નહી.

એવી રીતે જેટલામાં રાજા તે વૃદ્ધાને દિલાસો આપે છે, તેટલામાંજ કુબેરદત્ત શેઠ વિમાનમાં બેસી ઘણી ઋદ્ધિ સહિત આકાશ માર્ગે ત્યાં આવી પહોંચ્યો, અને રાજાને પોતાને ઘેર આવેલા જોઇ, ધન્ય માની નમસ્કાર કર્યો. કુબેરદત્તને કુશલક્ષેમે આવેલો જોઇ સઘળા કુટુંબિઓના હર્ષનો તો પાર પણ રહ્યો નહી.

ત્યારબાદ રાજાએ કુબેરદત્તને સઘળો વૃત્તાંત પૂછવાથી તે કહેવા લાગ્યો

કે, હે સ્વામી ! હું ત્યાં શ્રી અરિહંતપ્રભુનું ધ્યાન ધરતો થકો પર્વતપર ફરવા લાગ્યો, એટલામાં એક કુવો મારી દૃષ્ટિએ પડ્યો. તે કુવામાં ઉતરી તપાસ કરતાં તેમાં એક બારી મારા જોવામાં આવી. તે બારીમાં દાખલ થઇ જેટલામાં હું આગળ ચાલું છું, તેટલામાં તો એક વિશાળ નગર મારી દૃષ્ટિએ પડ્યું, પણ તે નગરમાં મેં કોઇ પણ સ્ત્રી યા પુરૂષને જોયો નહીં. હિંમત ધરીને આગળ ચાલતાં એક વિશાળ રાજમેહેલ જોવાથી, તે મેહેલપર હું ચ-ડ્યો, અને ત્યાં છેક સાતમા માળપર મેં એક કુમારિકાને હિંચોળાપર ઝુલતી જોઇ. તેણીને જોતાંજ ગેલા હું વિચારમાં પડ્યો કે, આવાં નિર્જન અને ભ-યંકર સ્થાનમાં આ કુમારિકા અહીં એકાકી શા કારણથી રહેલી હશે ? તે બાળિકા પણ મને જોઇને પ્રથમ તો ભયભીત થઇ, પણ પાછળથી તેણીનો ચેહેરો આનંદયુક્ત થએલો મને જણાયો. ત્યારબાદ મેં તેણીને પૂછવાથી તે-ણીએ પોતાના કરૂણાજનક વૃત્તાંતનો આરંભ કર્યો કે, 'હે સત્પુરૂષ ! આ નિ-લકાપુરી નામની એક પાતાલ નગરી છે, કે જેનો પાતાલકેતુ નામે રાક્ષસવં-શનો અધિપતિ છે. કર્મયોગે તે રાજાની સુબુદ્ધિ નષ્ટ થવાથી તે માંસાહારી થયો હતો. એક દહાડો તે રાજાએ વનમાં જઇ કોઇક પ્રાણીનો શિકાર કરી, તેનું માંસ પકાવવા માટે રસોઇઆને હુકમ કર્યો. રસોઇઆએ પણ તેના હુ-કમને આધિન થઇ તે માંસ પકાવ્યું, પણ તેટલામાં એક બિલાડી તે પકાવી તૈયાર કરેલા માંસને ઉપાડી ચાલતી થઇ. રાજાના ભયથી ચિંતાતુર થએલા રસોઇઆએ એક મૃત્યુ પામેલા બાળકની લાસમાંથી માંસ કહાડીને, તે પ-કાવી રાજાને પીરસ્યું. તે માંસ ખાતાં થકાં અત્યંત સ્વાદ પડવાથી રાજાએ રસોઇઆને પૂછ્યું કે, આજે આ માંસમાં આટલોબધો સ્વાદ કેમ છે ? તે સાંભળી રસોઇઆએ બનેલો સઘળો વૃત્તાંત રાજાને કહી સંભળાવ્યો. ત્યારથી સ્વાદમાં લંપટ થએલો રાજા હમેશાં પોતાની પ્રજામાંથી એકેક બાળકનું હ-રણ કરવા લાગ્યો, અને તે અનર્થને જોઇ નગરના સર્વ લોકો નાશી જવાથી આ નગરી ઉજ્જડ થએલી છે. હું તે રાજાની પુત્રી છું, અને તેથી ઇહાંતી રહેલી છું. વળી હવે તે મારા પિતાનો આવવાનો સમય થયો છે, માટે તને અહીં રહેલો જોઇને તે ખરેખર હણશે. તોપણ જો તું મને પરણવાનું વચન આપે, તોજ તારો છુટકારો થઇ શકે તેમ છે. તે સાંભળી મેં તે વાત કબુલ કરવાથી તેણીએ મને એક પુષ્પોના ઢગલા નીચે છુપાવી રાખ્યો. એટલામાં તો તે દુષ્ટ રાક્ષસ ત્યાં આવી ચડ્યો, અને પોતાની પુત્રીને કહેવા લાગ્યો કે, અહીં

કોઇક મનુષ્યની મને ગંધ આવે છે. તે સાંભળી કુમારિકાએ કહ્યું કે, હે પિતાજી! એવો નિર્ભાગી માણુસ કોણ હોય કે, જે આપના પંજામાં ફસાવાં અહીં આવી ચડે? વળી આપના ત્રાસથી જ્યારે હવે અહીં કોઇ પણ મનુષ્યના આવવાનો અસંભવ છે, ત્યારે હું પણ કુમારીજ રહીશ, અને આખરે ઝુરી ઝુરીને મારા પણ પ્રાણ જશે. એટલું કહી તે રડવા લાગી. વળી આંખોમાં ઘણાં આંસુ લાવી કહેવા લાગી કે, હે પિતાજી! હું તમોને એકનીએક વહાલી પુત્રી છું, અને તે પણ હવે ભરતારવિના દુઃખ પામું છું, કેમકે આ જગતમાં ભરતારવિનાની સ્ત્રી જગો જગોએ અપમાન પામે છે, તથા હમેશાં ચિંતાતુર રહે છે; અને તે સઘળું પાપ તેણીના માતાપિતાને ભોગવવું પડેછે. વળી તેટલામાટેજ આજે હું લજ્જા છોડીને આપને રડીને વિનંતિ કરૂં છું; કેમકે રડ્યાવિના બાળકને પણ તેની માતા ધવરાવતી નથી.

પુત્રીના એવી રીતના કરૂણાજનક વચનો સાંભળીને રાજા કહેવા લાગ્યો કે, હે પુત્રી! મેં ઘણી શોધ કરી, પણ તારા લાયક કોઇ પણ વર મળતો નથી. તે સાંભળી અવસરને જાણનારી પુત્રી કહેવા લાગી કે, આપને તેવો વર તે ક્યાંથી મળે? કેમકે જે કોઇ આપને મળે, તેને તો આપ ભક્ષણ કરવાની તૈયારી કરો છો! તે સાંભળી રાજાએ કહ્યું કે, હે પુત્રી! તને જો કોઇ વર મળતો હોય, તો તેનું હું સોગનપૂર્વક ખરેખર ભક્ષણ કરીશ નહી, માટે જો તેવો પુરૂષ કોઇ હોય, તો તે મને બતાવ? એવી રીતે સોગનપૂર્વક રાજાએ કહ્યાથી તેણીએ તુરત મને પ્રગટ કર્યો તેજ સમયે રાજાએ પોતાની કન્યાનો હાથ મારા હાથસાથે મેળવી ત્યાં લગ્ન કર્યાં. વળી મારા ઉપદેશથી તે રાજાએ ત્યારથી માંસભક્ષણનો ત્યાગ કર્યો.

ત્યારબાદ તેણે મને અત્યંત ઋદ્ધિ આપી વિમાનમાં બેસાડી પોતાની પુત્રીસહિત અહીં મોકલ્યો છે. એવી રીતે હે રાજન્! પુણ્યના પસાયથી હું અહીં કુશલક્ષેમે આવેલો છું. તે સાંભળી કુમારપાળ રાજાએ કહ્યું કે, હે શેઠી! હું અહીં તમારાં જિનમંદિરના દર્શન કરવામાટે આવ્યો હતો, અને તમોને ધર્મપસાએ કુશલક્ષેમે પાછા આવેલા જોઇ મને અત્યંત હર્ષ પ્રાપ્ત થયો છે.

એવી રીતે શેઠની પ્રશંસા કરી રાજા પોતાને સ્થાનકે ગયા.

કુમારપાળની એક બેહેનના માળવાના અર્ણોરાજા સાથે લગ્ન કર્યા હતાં. એક દહાડો તે અર્ણોરાજાએ અહંકાર લાવી હેમચંદ્રાચાર્યની તથા કુમારપા-

જાણી ચિંતા કરી. તે સાંભળી કુમારપાળની દેવીને પણ દુઃખ થયું. અને તેણીએ કુમારપાળપાસે જઈને તે વૃત્તાંત કહી બતાવ્યાથી કુમારપાળને પણ ક્રોધ ચડ્યો. અને એવું અકાર્ય [illegible] કરી અંગીકાર કર્યું. ઉપરથી તેને બચાવવી કુમારપાળે [illegible], અને તેનું [illegible] તેને પાછું સોંપ્યું

કુમારપાળે એવું નિયમ લીધું હતું કે, ચતુર્માસમાં ક્યાંય પણ લડાઈ કરવી નહીં; એક વખતે તે અવસરે ગજનીના બાદશાહે ચતુર્માસમાં કુમારપાળના રાજ્યઉપર ચઢાઈ કરી તે વખતે કુમારપાળ પોતાના નિયમને અનુસરી તેની સામે થયો નહીં. એથી નગરના સર્વ લોકો ચિંતાતુર થયા, અને ઉદયન મંત્રીને કહેવા લાગ્યા કે, હવે તો આપણો અવશ્ય વિનાશ થશે. તે સાંભળી ઉદયન મંત્રી તેઓને સાથે લઈ હેમચંદ્રજી મહારાજ પાસે ગયો, અને હાથ જોડી તેમને કહેવા લાગ્યો કે, હે ભગવન્! ગુજનબે પાટણને ઘેરો ઘાલ્યો છે, અને રાજાને ચતુર્માસમાં લડવાનો નિયમ છે. તેથી નગરના સર્વ લોકો ગભરાટમાં પડ્યા છે, માટે આપ કૃપા કરી શાસનની ઉન્નતિ માટે કંઈક ઉપાય કરો! તે સાંભળી આચાર્યમહારાજે શાસનની ઉન્નતિ માટે ચક્રેશ્વરી દેવીનું આરાધન કર્યું. તેથી તુરત ચક્રેશ્વરી દેવીએ પ્રગટ થઈ પૂછ્યું કે, હે ગુરુજી! આપે મને શા માટે સંભારી? ત્યારે ગુરુમહારાજે કહ્યું કે, કુમારપાળ રાજાને ચતુર્માસમાં લડાઈ કરવાનું નિયમ છે. અને આ ગુજનબાદશાહે પાટણનો ઘેરો ઘાલ્યો છે, માટે જેમ શાસનની ઉન્નતિ થાય તેવું કાર્ય કરો! તે સાંભળી ત્યાંથી ચક્રેશ્વરી દેવી બાદશાહના તંબુમાં ગઈ, અને ત્યાં નિદ્રામાં પડેલા બાદશાહને તેના પલંગ સહિત ઉપાડીને કુમારપાળ રાજાની પાસે મેલ્યો.

ગજનીબાદ બાદશાહે વિચાર્યું કે, અહો! આ રાજાને દેવોની મદદ છે, તેથી હું તેને જીતી શકીશ નહીં. વળી હવે આ રાજા મને જીવતો પણ જવા દેશે? એવી રીતે ચિંતાતુર થયેલા બાદશાહને કુમારપાળે હિંમત આપી કહ્યું કે, અમો ચોલુક્યવંશી રજપૂતો તમારા જેવા શરણે આવેલાઓને મારતા નથી, માટે તમારે જરાપણ ફિકર કરવી નહીં તે સાંભળી ખુશી થયેલા બાદશાહે કહ્યું કે, હે કુમારપાળ! આજથી તમો મારા પરમ ધર્મી મિત્ર છો, અને તમારા આ જીવિતદાનરૂપ ઉપકારને હું કદી પણ વિસારીશ નહીં ત્યારબાદ તે બાદશાહ પોતાનું લશ્કર ત્યાંથી ઉપાડીને ગીઝની

આવ્યો.

એક દિવસે કુમારપાળ રાજા જ્યારે શ્રી હેમચંદ્રજી મહારાજને વાંદ(વા) આવ્યા, ત્યારે આચાર્યમહારાજે એક ખાદીનો ચોફાળ ઓઢયો હતો. તે જો(ઈ) કુમારપાળે આચાર્યજીને કહ્યું કે, હે ભગવન્! મારા જેવા આપના ભક્ત હોવા છતાં આપે જે આવો ખાદીનો ચોફાળ ઓઢયો છે, તેથી મને ઘણી શરમ લાગે છે. તે સાંભળી આચાર્યમહારાજે કહ્યું કે, હે રાજન્! હું આજે એ(ક) ગરીબ શ્રાવકને ઘેર જ્યારે ગોચરી માટે ગએલો હતો, ત્યારે તે શ્રાવકે મ(ને) ઘણા ભાવથી આ ખાદીનો ચોફાળ વેરાવ્યો છે. અમો મુનિઓને ખાદી અને રેશમી ચીર એ બન્ને તુલ્યજ છે; કેમકે, જે માણસ ભાવથી રાબડી પણ અમોને આપે છે, તે અમોને દૂધપાક સમાનજ છે. વળી હે રાજન્! તમોને ધર્મપસાએ જ્યારે લક્ષ્મી મળી છે, ત્યારે તમારા સ્વધર્મી ભાઈઓ કે દ્રવ્યહીન રહી સંસારની વિટંબના ભોગવે, એ ઉચિત નથી. માટે તમારે સઘળા સાધર્મીઓને દ્રવ્ય વિગેરેની મદદ કરવી જોઇએ. તે સાંભળી રાજાએ પોતાના સ્વધર્મીઓને દ્રવ્ય આદિકની ઘણી મદદ કરી.

એક દિવસે કુમારપાળ રાજાને એવા ખબર મળ્યા કે, સોરઠ દેશના સમર નામના રાજાએ ગુપ્ત રીતે બકરાનો વધ કરેલો છે. તેથી તેણે પોતાના મંત્રી ઉદયનને હુકમ કર્યો કે, તમારે લશ્કર લેઇ જઇ સમર રાજા સાથે લડાઈ કરવી, અને તેને મારી તેનું મસ્તક વાઢી મને મોકલાવવું. તે સાંભળી ઉદયન મંત્રી ત્યાંથી મોટું લશ્કર લેઇ ચાલ્યા. માર્ગમાં શત્રુંજય તીર્થની યાત્રા કરી તેણે એવું નિયમ કર્યું કે, મારે આ તીર્થનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવવો. પછી સોરઠ જઇ સમર રાજાને મારી તેનું મસ્તક કુમારપાળને મોકલ્યું, પણ સંગ્રામમાં ઉદયન મંત્રીને ઘણા ઘા લાગવાથી ત્યાં તેનું મૃત્યુ થયું. મૃત્યુ સમયે તેણે પોતાના માણસોને બોલાવી કહ્યું કે, મેં શત્રુંજય તીર્થનો ઉદ્ધાર કરવાનું નિયમ લીધું છે, માટે તે વાત તમારે મારા પુત્રને નિવેદન કરવી; તથા આ સમયે જો કોઇ મુનિરાજનો મને સમાગમ થાય, તો મારી ગતિ વિશેષ પ્રકારે સુધરે. તે સાંભળી માણસોએ આસપાસ તપાસ કરી, પણ કોઇ મુનિરાજ નહીં મળવાથી તેઓ એક [illegible] માણસને સાધુનો વેષ પહેરાવી ઉદયન મંત્રી પાસે લેઇ આવ્યા. તે વેષધારી મુનિને જોઇ ઉદયનમંત્રીએ સમાધિ પૂર્વક કાળ કર્યો. [illegible] તે વેષધારી [illegible] માણસે વિચાર્યું કે, જે વેષથી મને ઉદયન જેવા [illegible] નમસ્કાર કર્યો, તે વેષને હવે [illegible] મારે [illegible] તજવો [illegible]

વળી આ તેવણી ક્યારે હું આ ભવરૂપી સમુદ્રનો પાર પામીશ. એમ વિચારિ તેણે શુદ્ધ ચારિત્ર પાળવા માંડ્યું.

હવે અહીં ઉદયન મંત્રીના શબનો અગ્નિસંસ્કાર કરી ચિન્તા મેળવી સઘળું લશ્કર પાટણમાં આવ્યું, અને ઉદયનના પુત્ર બાહડને બોલાવી સરકારના માણસોએ તેના પિતાએ લીધેલા નિયમની તેને વાકેફ કર્યો. અહીં કુમારપાળ રાજાએ પણ ઉદયનની જગોએ તેના પુત્ર બાહડને સ્થાપ્યો. ત્યાર બાદ બાહડે પણ દ્રવ્ય ખરચી શત્રુંજય તીર્થનો ઉદ્ધાર કર્યો. તે ઉદ્ધારે મહોત્સવ જાણી ત્યાં ઘણા લોકો યાત્રા કરવા માટે આવ્યા. ત્યાં જ્યારે ભંડાર માટે ટીપ કરવામાં આવતી હતી, ત્યારે ટીમાણા નામના ગામનો રહેવાસી ભીમ નામનો એક ગરીબ પણ અત્યંત ધાર્મિક શ્રાવક ત્યાં આવી ચડ્યો. બાહડમંત્રીએ તેને ઘણો ધાર્મિક જાણી પોતાની પાસે બેસાડ્યો. ત્યારે તે શ્રાવક કહેવા લાગ્યો કે, હે મંત્રીરાજ! હું ટીમાણા નામના ગામનો રહેવાસી મહા દરિદ્રી ભીમડો નામે શ્રાવક છું. મારી પાસે ફક્ત ૭ દ્રામની મૂડી છે, અને તે મૂડીમાંથી ઘીનો વેપાર કરી મહામુશ્કેલીથી હું મારું ગુજરાન ચલાવું છું. આજે મને ઘણો ભાવ આવવાથી મેં તેમાંથી એક દ્રામ વટાવી એક આનાના તો પ્રભુને પુષ્પો ચડાવ્યાં છે, અને બાકીના સાત આના તેમાંથી જે વધ્યા છે, તે હું અત્યંત ભાવથી આ ભંડારની ટીપમાં આપું છું. તે સાંભળી બાહડમંત્રીએ વિચાર્યું કે, ધન્ય છે આ ધાર્મિક શ્રાવકને! કે જેણે પોતાની અલ્પ મૂડીમાંથી પણ ધર્મમાર્ગે દ્રવ્ય ખરચી લાવો લીધેલો છે. એમ વિચારિ બાહડમંત્રીએ ભીમ શ્રાવક પાસે પાંચસો સોનામોહોરો મૂકી હાથ જોડી કહ્યું કે, આપ આ ગ્રહણ કરો? તે સાંભળી ભીમ શ્રાવકે કહ્યું કે, હે મંત્રીરાજ! મને તે લેવાનું નિયમ છે, એમ કહી તે ત્યાંથી ચાલ્યો ગયો.

માર્ગમાં ચાલતાં ભીમને ચિંતા થઇ કે, આજે મેં જે એક દ્રામ ખરચી નાખ્યો છે. તેથી મારી સ્ત્રી મારીસાથે કલેશ કરશે; કેમકે તે કુભાર્યા છે. એવી રીતે ચિંતાતુર થયો થકો અનુક્રમે તે પોતાને ઘેર આવ્યો, અને સઘળી હકીકત તેણે પોતાની સ્ત્રીને કહી સંભળાવી. તે દિવસે ભીમના પુણ્યને યોગે તે સ્ત્રી પણ અમૃતસરખી વાણીથી કહેવા લાગી કે, હે સ્વામી! આપનું તેટલું દ્રવ્ય પણ ઉત્તમ જાણું છું, કે જે ધર્મકાર્ય માટે ખરચાયું.

એક દિવસે તે ભીમ શ્રાવક ગાયને બાંધવામાટે પોતાના ઘરપાસે જ્યારે ખીલો ખોદવા લાગ્યો, ત્યારે જમીનમાંથી પાંચહજાર સોનામોહોરોથી ભરેલો

વહુએ શિયાળ સરખી બનાવી મેલી.

એવી રીતે રહેતાં થકાં કેટલેક કાળે સાસુ સસરો મૃત્યુ પામ્યાથી ભીયાના મનમાં ઘણોજ આનંદ થયો. ત્યારબાદ તે દુરાચારી ઉમીયા પોતાના ભરતારને ભક્તિથી આનંદ પમાડીને પરપુરૂષસાથે વિલાસ કરવા લાગી. હવે તે ધરણને એક સોમદેવ નામના શ્રાવક સાથે ઘણીજ મિત્રાઇ હતી તેથી તેણે એક દહાડો પોતાના તે સોમદેવ મિત્રને કહ્યું કે, હે મિત્ર ! મારી સ્ત્રી મારાપર અત્યંત પ્યાર રાખે છે, અને તે શીલ આદિક સર્વ ગુણોથી ભૂષિત થએલી છે. તે સાંભળી સોમદેવે કહ્યું કે, હે મિત્ર ! સ્ત્રીનો કદાપિ પણ ભરૂસો કરવો નહીં, કેમકે સ્ત્રીઓનો સ્વભાવજ ચંચળ અને દુરાચારી હોય છે. અને જો તારે તેની પરીક્ષા કરવી હોય તો આજે તારી સ્ત્રીને તારે કહેવું કે; મારે બહારગામ જવું છે, અને પછી તારે ગુપ્ત રીતે ઘરમાં છુપાઇ બેસવું એટલે તને સઘળી ખાતરી થશે. તે સાંભળી ધરણ પોતાને ઘેર આવ્યો અને સ્ત્રીને કહ્યું કે, હાલમાં થોડા દિવસસુધિ મારે બહારગામ જવાનું છે. તે સાંભળી તે દુરાચારી સ્ત્રી કહેવા લાગી કે હે સ્વામી ! હું આપવિના અહીં એકલી કેમ રહી શકીશ ? આપના વિયોગથી મેં આજથી સ્નાન, વિલેપન, પુષ્પ વિગેરેનો ત્યાગ કરેલો છે. વળી હે સ્વામી ! આપ કુશલક્ષેમે પાછા વહેલા પધારજો. એવી રીતનાં સ્ત્રીના વચનો સાંભળીને ધરણ ત્યાંથી ચાલતો થયો, અને સંધ્યાકાળે ગુપ્ત રીતે પાછો આવીને પોતાના ઘરમાં છુપાઇ રહ્યો.

એટલામાં રાત્રિ સમયે ત્યાં તે સ્ત્રીનો યાર આવી પહોંચ્યો; તે વખતે તેણીએ મેહેલમાં પુષ્પોની શય્યા બીછાવીને શોળે શણગારો સજ્યા. ત્યારબાદ તે યારને ઉત્તમ ભોજન તૈયાર કરીને તેણીએ જમાડયો, અને તાંબુલના સુગંધિ બીડાં આપ્યાં; ત્યારબાદ તેણીએ તેની સાથે વિષયવિલાસ ભોગવ્યો અને બન્ને નિદ્રાવશ થયા. આ સઘળો વૃત્તાંત જોઇ છુપાઇ બેઠેલા ધરણે વિચાર્યું કે, ધિક્કાર છે આ સંસારને ! એમ વિચારી તેણે પોતાની સ્ત્રી તથા તેણીના તે યારને મારી નાંખવાનો નિશ્ચય કર્યો; પણ છેવટે તેણે વિચાર્યું કે, સ્ત્રીહત્યા કરવાથી જગતમાં મારો અપવાદ થશે; એમ વિચારી તેણે તે યારને મારી નાંખ્યો, અને પાછો તુરત તે છુપાઇ ગયો. એટલામાં સ્ત્રીએ જાગ્રત થયાબાદ પોતાના યારને મૃત્યુ પામેલો જોયો, તેથી તેણીએ તેને ઉપાડીને એક કુવામાં ફેંકી દીધો. ત્યારબાદ ધરણે પોતાના મિત્રપાસે આવી તે સઘળો વૃત્તાંત તેને કહી સંભળાવ્યો, અને છેવટે તેણે નિશ્ચય કર્યો કે, હવે મારે ઘેર

આવું નથી, કેમકે હવે જો હું પેટ ભરૂં, તો [illegible]
સંયમપર [illegible] ધર્મધ્યાન કરવા લાગ્યો. [illegible]
પાર પામી શકાય નહીં. તે સાંભળી રાજાના [illegible]
ભાગ્યો પ્રબળ અનુભવ [illegible] આવતી થાય નહીં.

એટલામાં પાડવામાં [illegible]
તેની સ્ત્રી સતી થવાને તૈયાર થઈ. [illegible]
માણસોને એવો હુકમ કર્યો કે, આ સમયે [illegible]
લાવીને [illegible] તેણીના [illegible]
[illegible] લેવા માટે હાજર થાવ.

પોતાના માણસોને એવી રીતે હુકમ કરીને [illegible]
ખુશી ખબર લેઈ, સ્મશાનમાં [illegible]
તૈયાર થએલી સ્ત્રી બેઠેલી હતી.

એટલામાં ત્યાં એક પાંગળો માણસ આવી [illegible]
વન કરવા લાગ્યો. તે સાંભળી તે સ્ત્રી તેણીપ્રત્યે [illegible]
ની કે, હે રાણી! તમો મારીસાથે ભોગવિલાસ કરો! [illegible]
માટે પાંગળા માણસે પણ તેણીની સાથે [illegible] ભોગવિલાસ [illegible]
ભાગ્યવાન તે સઘળો વૃત્તાંત જાણી પોતાને સ્થાનકે આવ્યા.

પ્રભાતે રાજા પાછા સ્મશાનમાં આવી તે સ્ત્રીને કહેવા લાગ્યા કે, હે બે-
હેન! આવી રીતે આપઘાત કરવાથી બહુ સંસાર ભટકવો પડે છે, માટે એમ
કરવું તું છોડી દે! તે સાંભળી તે સ્ત્રીએ કહ્યું કે, હે રાજન્! મારે મારા
સ્વામી સાથે ઘણો પ્રેમ હતો, તેથી મારે તેને હવે તુરત મળવું છે. તે સાંભળી
કુમારપાળ રાજાએ કહ્યું કે, હે બેહેન! સર્વ માણસો જુદા જુદા પ્રકારના કર્મો
બાંધે છે, તેથી ભવાંતરમાં તેઓનો મેળાપ થવો દુર્લભ છે. ત્યારે તે સ્ત્રી કહેવા
લાગી કે, હે રાજન્! હવે તમો મને બોધી કરો નહીં, મારે તો આજે આ
મારા સ્વામીની ચિતાઓએ બળવું છે, કેમકે, જો હું તેમ ન કરૂં તો, મારી
શોભા જગતમાં શી રીતે વૃદ્ધિ પામે! તે સાંભળી [illegible] રાજાએ તેણીને
[illegible] કહ્યું કે, જે રાત્રિએ તારૂં સતીપણું સઘળું જોએલું છે; તો
અને તે પાંગળાસાથે જે વિલાસ કર્યો છે, તેને તું કેમ વિસરી જાય છે!
રે રે [illegible] આપઘાત નહીં કરતાં આ સંસારમાં રહેવું તેજ તને યોગ્ય છે તો
વળી [illegible] ગએલી તે સ્ત્રી નીચું પાડી રાજાને કહેવા લાગી કે, હે

દાયની વૃદ્ધિ થાય, તથા ધર્મ પ્રકાશ પામે.

શાસન તેરમું—(આ શાસનના ઘણાખરા અક્ષરો ઘસાઇ [illegible]

શાસન ચૌદમું—આ ધર્મલીપી દેવપ્રિય પ્રિયદર્શી રાજા [illegible] વેલી છે; કોઇ ઠેકાણે સંક્ષેપમાં લખાએલી છે, કોઇ ઠેકાણે મધ્યમ [illegible] કોઇ સ્થાને વિસ્તારથી લખાએલી છે. બધે ઠેકાણે બધું લખેલું નથી. [illegible] છે, માટે મેં જે લખાવ્યું છે, તે ઘણું છે. કેટલીક બાબતો વિષયની [illegible] લીધે ફરી ફરીને લખી છે; કારણ કે, તે બાબતને લોકો વિશેષ પ્ર[illegible] હણ કરે, જો આ કોઇ સ્થાને અપૂર્ણ અથવા અયોગ્ય લખ્યું હોય તો [illegible] રણ એમ ધારવું કે, અસલ સાથે તેની નકલ મેળવી નહીં હોય; અ[illegible] કોતરનારે ભૂલ કરી હશે.

પ્રખ્યાત ચિનાઇ મુસાફર હુએન્સાંગ લખે છે કે, અશોકે કોતરા[illegible] ગાંધારના એક શિલાલેખમાં લખ્યું છે કે, આગાઉ અહીં આસંગમોહિ મનોરહિત બોધિસત્વ, તથા **પાર્શ્વનાથ** નાગના બોધિસત્વ થએલા છે.

સાસારામમાં અશોકે બંધાવેલા સ્તૂપોના શિલાલેખોમાં ઘણી જ[illegible] અર્હત્ શબ્દ વાપરવામાં આવ્યો છે. અને લંબાણ થવાના ભયથી અ[illegible] બીજા શિલાલેખોના ભાવાર્થ આપેલા નથી. જોવા ઇચ્છનારે કનિંગ[illegible] અંગ્રેજી ભાષામાં રચેલી પ્રાચીનભૂગોળથી જાણી લેવા.

પ્રકરણ સાતમું.

મહાન્ અશોકના ઇતિહાસની સમીક્ષા.

મહાન્ અશોકનો પિતા બિંદુસાર, અને પિતામહ ચંદ્રગુપ્ત, એ જૈનધર્મી હતા. તેમા તો કશો સંદેહ નથી; કેમકે, તેઓનું વર્ણન વિસ્તારે [illegible] જૈન પુસ્તકના પેહેલા ભાગમાં આપેલું છે. છઠ્ઠા પ્રકરણમાં જણાવેલા અ[illegible] શોકના વર્ણનને વાંચતા શિલાલેખોમાં જણાવેલી તેની દયાળુ લાગણીથી [illegible] છે કે, તે જૈન હતો. બૌદ્ધ પુસ્તકોમાં તેની ક્રૂરતાબાબતે જે લખા[illegible] આવ્યા છે, તે તો ફક્ત તેઓએ પોતાના ધર્મનું મહત્વ વધારે [illegible] હોય એવું જણાય છે. [illegible] સિદ્ધાંતો અનુમાન કરે છે, તે [illegible] અશોક [illegible] જૈન પુસ્તક નહીં [illegible] કેમકે, તે સમયમાં [illegible]

[illegible] હતો, અને તે સાથે તેવા પુસ્તકનો કદાચ વિનાશ [illegible] તો તેનો સંદેહ રાખવા જેવું નથી. આપણ અશોકરાજાના ખાસ જૈનગ્રંથ હજુસુધિ કોઈ જૈનભંડારમાં ગુપ્તજ રહ્યો હોય, તેમ પણ [illegible] થાય છે. છતાં પણ પરિશિષ્ટપર્વ આદિક બીજા જૈનગ્રંથોમાં [illegible] મહાન્ અશોકસંબંધેનું જે કેટલુંક જૈનલખાણ ગણી આવે [illegible] જણાય છે કે, મહાન્ અશોક જૈનધર્મી હતો. હાલના [illegible] શોધક વિદ્વાનો પણ એમ માને છે કે, બૌદ્ધ ગ્રંથોમાં મહાન્ અશોકનું વૃત્તાંત સત્યાસત્યથી મિશ્રિત થએલું છે, માટે તેનાપર [illegible] થઈ શકાય નહીં. ડાક્ટર રાજેન્દ્રલાલ મિત્ર તો લખે છે કે, અશોક [illegible] પરંપરાગત ધર્મનો એટલે જૈનધર્મનો ત્યાગ કરવાથી તેનો [illegible] [illegible]થી કોઈએ લખ્યો નહીં; આ ઉપરથી પણ એમ અનુમાન [illegible] કે, અશોકરાજા પહેલાં તો જૈનધર્મીજ હતો. કારણ કે તેનો વંશ [illegible] ધર્મ તો જૈનજ હતો. પાછળથી તે બૌદ્ધધર્મી થયો હોય, તો તેમ [illegible] થાય. તક્ષશિલાના અશોકના શિલાલેખમાં જે પાર્શ્વનાથનું નામ [illegible] કરેલું છે, તે પાર્શ્વનાથ જૈનોના ત્રેવીસમા તીર્થંકર છે. અને તે પ્રમા[illegible] પણ સાબિત થાય છે કે, મહાન્ અશોક જૈની હતો. કોઈ શિલાલે[illegible] એમ લખવામાં આવ્યું છે કે, અશોકના રસોડામાં પશુવધ થતો હતો. [illegible] તે શિલાલેખ તે બૌદ્ધધર્મી થયા પછી લખાયો હોય, એવું અનુમાન થાય [illegible] કેમકે, બૌદ્ધોમાં માંસભક્ષણમાટે છુટ આપેલી છે. પ્રથમ અશોક જૈન[illegible] હતો, તેનો મોટો પુરાવો તો એ છે કે, તેણે ગયામાનું બોધિવૃક્ષ તોડી [illegible] હતું; અને તે સમયે તે ખરેખરો ચુસ્ત જૈનીજ હતો, કેમકે, જો તેમ [illegible] તો બૌદ્ધ ધર્મમાં અત્યંત પવિત્ર મનાતાં બોધિવૃક્ષને તે તોડી [illegible] [illegible] [illegible] સમયે [illegible] લાખ મનુષ્યનો સંહાર [illegible] [illegible] [illegible] એવું જણાવે છે કે, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

લેખમાં " देवानां प्रिय " એ શબ્દને જે વારંવાર લખવામાં આવ્યો તેથી પણ જણાય છે કે, તે જૈનધર્મી હતો; કારણ કે, એક માનવંતા માણસને જૈનશાસ્ત્રોમાં " देवानां प्रिय " શબ્દથી બોલાવવામાં આવે. વળી જૈન ગ્રંથોમાં સાધુઓને માટે વપરાતો " यति " શબ્દ, અશોકના લેખોમાં જોવામાં આવે છે. અશોકે પોતાના લેખોમાં જણાવ્યું છે કે, ખૂન કરનાર માણસને પણ દેહાંતની શિક્ષા થશે નહીં એ તેની દયાળુ લાગણી પણ તેનું જૈનધર્મીપણું સૂચવે છે. વળી એક શિલાલેખમાં અશોકે જણાવ્યું છે કે, " પ્રત્યેક માસની ચૌદસ, અમાવાસ્યા અને પુનેમને દિવસે બળદો પણ ખેતીમાં જોડવા નહીં. " દરેક માણસો જાણે છે કે, ઉપરની તિથિઓને જૈનધર્મીઓજ એક ધાર્મિક પર્વતરિકે ગણે છે; અને તે દિવસે સર્વ જૈનો આરંભના કાર્યોનો ત્યાગ કરે છે. અશોકરાજાએ પણ જૈનધર્મને અનુસરીનેજ તે તિથિઓને દિવસે બળદોને પણ વિશ્રાંતિ આપવાનો હુકમ કર્યો છે.

પ્રકરણ આઠમું.

જૈનધર્મના મુખ્ય બનાવોની સાલવાર નોંધ.

(આ પ્રકરણમાં જેટલી સાલો અને તેને લગતા જેટલા બનાવો અમોને મળી શક્યા છે, તેટલા દાખલ કર્યા છે.)

મહાવીર સંવત પહેલાં.

૨૫૦—શ્રી પાર્શ્વનાથજી.
૮૦—સુધર્માસ્વામિનો જન્મ.
૭૨—મહાવીરસ્વામિનો જન્મ.
૪૨—મહાવીરસ્વામિની દીક્ષા.
૩૦—મહાવીરસ્વામિને કેવળજ્ઞાન—ગૌતમસ્વામિને દીક્ષા સુધર્માસ્વામિની દીક્ષા—પ્રભવસ્વામિનો જન્મ.
૧૬—ગૌતમગણધરનું કાળગમન—જંબુસ્વામિનો જન્મ—જમાલી નામનો પહેલો નિન્હવ.
૧૪—તિષ્યગુપ્ત નામનો બીજો નિન્હવ.

મહાવીર સંવત પછી.

મહાવીર વિક્રમ.
સંવત. સંવત.

૧— ૦—મહાવીર સ્વામિનું નિર્વાણ—ગૌતમને કેવળજ્ઞાન—સુધર્મા સ્વામિનું પટ્ટારોપણ—જંબુસ્વામિની દીક્ષા—પ્રભવસ્વામિની દીક્ષા—અવંતિનગરીમાં ચંડપ્રદ્યોતના પૌત્ર પાલકનો રાજ્યાભિષેક થયો.

૧૨— ૦—ગૌતમસ્વામિનું મોક્ષગમન—સુધર્માસ્વામિને કેવળજ્ઞાન—જંબુસ્વામિને પટ્ટારોપણ

૨૯૨ — o—સુસ્થિતાચાર્ય તથા સુપ્રતિબદ્ધાચાર્ય આર્યસુહસ્તિની પાટે બેઠા, અને તેઓએ ક્રોડવાર સૂરિમંત્રનો જાપ જપ્યો, તેથી સુધર્મસ્વામિથી ચાલતા આવેલા નિર્ગ્રંથ ગચ્છનું નામ બદલાઇ કોટિક ગચ્છ પડ્યું.

૨૯૫ — o—દશપૂર્વી બુદ્ધિલિંગાચાર્ય (દિગંબર મતે).

૩૦૦ — o—ઉમાસ્વાતિ (શ્વેતાંબર મતે).

૩૧૫ — o—દશપૂર્વી દેવાચાર્ય (દિગંબર મતે).

૩૨૩ — o—ચંદ્રગુપ્તના મૌર્ય વંશનો ઉચ્છેદ—પુષ્પમિત્રને મગધની ગાદી મળી.

૩૨૭ — o—ચંદ્રગુપ્તના મૌર્ય વંશનો ઉચ્છેદ (મતાંતરે).

૩૨૯ — o—દશપૂર્વી ધર્મસેનાચાર્ય (દિગંબર મતે).

૩૩૫ — o—કાલિક ચોથની સંવત્સરી કરનાર, પહેલા કાલકાચાર્યનો જન્મ (પિટર્સનના રિપોર્ટને આધારે)

૩૪૫ — o—નક્ષત્રાચાર્ય (દિગંબરી).

૩૫૩ — o—પુષ્પમિત્રરાજાની ગાદી બલમિત્ર અને ભાનુમિત્રને મળી.

૩૬૫ — o—જયપાલાચાર્ય (દિગંબરી).

૩૭૬ (૩૮૬) — o—પન્નવણા સૂત્રના કર્તા શ્યામાચાર્ય (કાલકાચાર્ય). (પિટર્સનના રિપોર્ટને આધારે)

૩૮૩ — o—પાંડવાચાર્ય (દિગંબરી).

૪૧૩ — o—મગધની ગાદી બલમિત્ર અને ભાનુમિત્ર પાસેથી નભોવાહન રાજાને મળી.

૪૨૨ — o—ધ્રુવસેનાચાર્ય (દિગંબરી).

૪૩૬ — o—કંસાચાર્ય (દિગંબરી).

૪૫૩ — o—ગર્દભિલ્લોચ્છેદક બીજા કાલકાચાર્ય—[illegible] આર્ય ખપુટાચાર્ય—મગધની ગાદી નભોવાહન પાસેથી ગર્દભિલ્લને મળી.

૪૬૬ — o—[illegible] ગાદી ગર્દભિલ્લ પાસેથી શકરાજાઓને [illegible]

૪૭૦ — o—[illegible]—[illegible] સુધી.

૪૯૬ — o—સુભદ્રાચાર્ય (દિગંબરી).

[illegible] — o—[illegible]

૪૭૪— ૪—યશોભદ્રાચાર્ય (દિગંબરી).

૪૯૨— ૨૨—ભદ્રબાહુ (દિગંબરી)—વજ્રસ્વામિના શિષ્ય વજ્રસેન
સૂરિનો જન્મ.

૪૯૬— ૨૬—વજ્રસ્વામિનો જન્મ.

૫૦૦— ૩૦—સિદ્ધસેન દિવાકરનું સ્વર્ગગમન.

૫૦૧— ૩૧—વજ્રસ્વામિના શિષ્ય વજ્રસેનસૂરિની દીક્ષા.

૫૦૪— ૩૪—વજ્રસ્વામિની દીક્ષા.

૫૧૫— ૪૫—લોહાચાર્ય (દિગંબરી).

૫૧૯— ૪૯—કુંદકુંદાચાર્ય.

૫૨૯— ૫૯—વિમલસૂરિએ પદ્મચરિત્ર રચ્યું.

૫૩૩— ૬૩—આર્યરક્ષિતસૂરિએ સર્વ શાસ્ત્રોના અનુયોગ જૂદા જૂદા કર્યા.

૫૪૪— ૭૪—રોહગુપ્તથી ત્રૈરાશિક મતની, ઉત્પત્તિ—વૈશેષિક મતની
સ્થાપના.

૫૪૮— ૭૮—વજ્રસ્વામિને સૂરિપદ—શ્રીગુપ્તસૂરિએ ત્રૈરાશિકમતી રોહ-
ગુપ્તનો પરાજય કર્યો.

૫૬૫— ૯૫—અર્હદ્બલ્યાચાર્ય (દિગંબરી).

૫૭૮— ૧૦૮—જાવડશાહે શેત્રુંજયનો તેરમો ઉદ્ધાર કરી પાષાણની પ્ર-
તિમા સ્થાપી, તેની પ્રતિષ્ઠા વજ્રસ્વામિએ કરી

૫૮૪— ૧૧૪—વજ્રસ્વામિનું સ્વર્ગગમન—દશમું પૂર્વ, ચોથું સંઘયણ અને
ચોથું સંસ્થાન વિચ્છેદ ગયું—સાતમો નિન્હવ થયો.

૫૮૫— ૧૧૫—પાર્શ્વનાથજીની સત્તરમી પાટે યક્ષદેવસૂરિ.

૫૯૩— ૧૨૩—માઘનંદ્યાચાર્ય (દિગંબરી).

૫૯૫— ૧૨૫—કોરંટનગર તથા સત્યપુરમાં નાહડમંત્રીએ જિનમંદિર
બંધાવ્યું, તથા તેના બિંબોની પ્રતિષ્ઠા જજ્જિગસૂરિએ
કરી (આચારગચ્છકૃત જૈનતત્વાદર્શને આધારે)

૬૦૦— ૧૩૦—સત્યપુરના જિનમંદિરમાં જજ્જિગસૂરિજીએ જિનપ્રતિ-
માની પ્રતિષ્ઠા કરી (જિનપ્રભસૂરિજીના રચેલા તીર્થકલ્પને
આધારે)

૬૦૯— ૧૩૯—રથવીરનગરમાં દિગંબરમતની ઉત્પત્તિ

૬૧૪— ૧૪૪—ધરસેનાચાર્ય (દિગંબરી)

[illegible]

[illegible]

[illegible] (દિગંબરી).

[illegible] (દિગંબરી).

[illegible]

[illegible] શ્રી વીરસૂરિએ નાગપુરમાં [illegible] પ્રતિષ્ઠા કરી.

[illegible] આચાર્ય [illegible] શાખામાં [illegible]

૮૪૫— ૩૭૫—વલ્લભીપુરનો ભંગ.

૮૮૨— ૪૧૨—ચૈત્યવાસીઓની ઉત્પત્તિ

[illegible]

૮૮૬— ૪૧૬—[illegible] સાધુઓની શાખા.

[illegible]— [illegible]—વલ્લભીનગરમાં સિદ્ધાંત [illegible] રચના કરી

૯૭૨— ૫૦૨—યશોભદ્રસૂરિએ પંચાલમાં જિનાલયનું સ્થાનારોપણ કર્યું.

૯૮૦— ૫૧૦—દેવાગમો પુસ્તકારૂઢ થયાં—દેવર્દ્ધિગણી ક્ષમાશ્રમણ.

૯૯૩— ૫૨૩—કાળકાચાર્યજીએ ચોથની સંવત્સરી કરી.

૧૦૦૦— ૫૩૦—સત્યમિત્રસૂરિ સાથે પૂર્વજ્ઞાનનો વિચ્છેદ.

૧૦૦૫— ૫૩૫—ચૌદસો ચમાલીસ ગ્રંથ કર્તા હરિભદ્રસૂરિનું સ્વર્ગગમન (પિટર્સનના રિપોર્ટને આધારે).

૧૦૫૫— ૫૮૫—ચૌદસો ચમાલીસ ગ્રંથના કર્તા હરિભદ્રસૂરિનું સ્વર્ગગમન (આત્મારામજીકૃત જૈનતત્ત્વાદર્શને આધારે તથા ભાંડારકરના રિપોર્ટને આધારે પણ).

૧૦૬૨— ૫૯૨—ઉપમિતિભવપ્રપંચકર્તા સિદ્ધસૂરિનું સ્વર્ગગમન.

૧૦૭૦— ૬૦૦—દેવાગમહત્તરના શિષ્ય દુર્ગસ્વામી.

૧૦૭૯— ૬૦૯—રૈવતાચલ પર્વતઉપરે રતનશા શ્રાવકે સુવર્ણના દેરાસરમાં રત્નની પ્રતિમા સ્થાપી (જોગ રોયલ એસીઆટીક સોસાયટીના ૧૮૮૪-૮૬ ના રીપોર્ટમાં ચોથે પાને લખેલું છે.)

૧૧૫૫— ૬૮૫—જિનભદ્રગણિ ક્ષમાશ્રમણ.

૧૧૫૫— ૬૮૫—જિનભદ્રગણિનું યુગપ્રધાનપદ.

૧૧૭૦— ૭૦૦—[illegible]સૂરિએ નાડોલમાં નેમિનાથજીની પ્રતિષ્ઠા કરી.

૧૧૯૦— ૭૨૦—ઉમાસ્વાતિ નામના યુગપ્રધાન થયા.

૧૨૦૦— ૭૩૦—સ્વાતિઆચાર્યે પૂનમથી ચૌદશની પાખી સ્થાપી.

૧૨૭૦— ૮૦૦—બપ્પભટ્ટસૂરિ-ભક્તામરકર્તા માનતુંગસૂરિ-જયભદ્રસૂરિઓ થયા.

૧૨૭૨— ૮૦૨—વનરાજે પાટણ વસાવ્યું, અને [illegible]માં પ્રભાસ પાર્શ્વનાથની પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા થઈ.

૧૨૯૫— ૮૨૫—જયભદ્રસૂરિએ પાર્શ્વનાથની પ્રતિષ્ઠા કરી.

૧૩૫૦— ૮૮૦—[illegible] અને તેના વખતમાં [illegible] મૂળઆચારનું ભાષ્ય (દિગંબર પટ્ટાવલીને આધારે).

૧૩૫૪— ૮૮૪—[illegible]

૧૩૬૫— ૮૯૫—આમરાજપ્રતિબોધક બપ્પભટ્ટીનું સ્વર્ગગમન.

૧૩૭૦— ૯૦૦—બપ્પભટ્ટીના શિષ્ય નન્નસૂરિ.

૧૩૮૬— ૯૧૬—આચારાંગટીકાકાર શીલાંકાચાર્ય.

૧૪૧૧— ૯૪૧—દિગંબર દેવસેનભટ્ટારક.

૧૪૩૨— ૯૬૨—[illegible]સૂરિએ [illegible] દીક્ષા દીધી-[illegible]

૧૪૩૪— ૯૬૪—[illegible]સૂરિ [illegible] જિનમંદિર [illegible]

૧૪૬૬— ૯૯૬—વીરગણિ.

૧૪૬૮— ૯૯૮—ઉદ્યોતનસૂરિ-વર્ધમાનસૂરિ [illegible] (મતાન્તરે).

૧૪૭૦— ૧૦૦૦—[illegible]

૧૪૮૦— ૧૦૧૦—[illegible]સૂરિએ [illegible]પુરમાં [illegible] મંદિર [illegible] દીક્ષા [illegible]

૧૫— ૧૦૨૫—[illegible] દીક્ષા [illegible]

૨૫— ૧૦૫૫—[illegible]

૨૯— ૧૦૬૬—[illegible]

૧૬— ૧૦૪૬—[illegible]

૧૫૨૦—૧૦૫૦—દિગંબર અમિતગતિ—રાજગચ્છના જિનેશ્વરસૂરિ.

૧૫૨૫—૧૦૫૫—નરસિંહસૂરિએ નરસિંહપુરમાં યક્ષને માંસભક્ષણ તજાવ્યું.

૧૫૪૩—૧૦૭૩—ઉકેશગચ્છના જિનચંદ્રગણિ.

૧૫૫૦—૧૦૮૦—અભયદેવસૂરિના ગુરૂ જિનેશ્વરસૂરિ.

૧૫૫૪—૧૦૮૪—જિનેશ્વરસૂરિને દુર્લભસેન રાજા તરફથી ખરતરનું બિરૂદ મળ્યું.

૧૫૫૮—૧૦૮૮—નવાંગી ટીકાકાર અભયદેવસૂરિની દીક્ષા—વર્ધમાનસૂરિએ આબુપર વિમલશાહના જિનમંદિરમાં પ્રતિષ્ઠા કરી.

૧૫૬૬—૧૦૯૬—વાદિવેતાલ શાંતિસૂરિનું સ્વર્ગગમન.

૧૫૭૯—૧૧૦૯—જીરાવળા પાર્શ્વનાથતીર્થ.

૧૫૮૩—૧૧૧૩—ગિરનારપર નેમિનાથજીનું જિનાલય બંધાયાનો શિલાલેખ.

૧૫૮૫—૧૧૧૫—યદુવંશમાં થએલા મંડલીકે સોનાનાં પતરાંથી ગિરનારપર જિનમંદિર બંધાવ્યાનો શિલાલેખ.

૧૫૯૦—૧૧૨૦—નિવૃત્તિકુલના દ્રોણાચાર્ય—અભયદેવસુરીએ અણહીલપટ્ટનમાં દ્રોણાચાર્યની આગેવાની નીચે અચ્છપ્ત નામના વ્યાપારીના મકાનમાં રહીને સ્થાનાંગ ઉપર વૃત્તિ રચી, તથા દશેરાને દિવસે જ્ઞાતાધર્મકથાંગની વૃત્તિ પૂરી કરી.

૧૫૯૨—૧૧૨૨—થારાપુદ્રપુરીય ગચ્છના નમિ સાધુએ ષડાવસ્યકટીકા નામનો ગ્રંથ રચ્યો.

૧૫૯૪—૧૧૨૪—અભયદેવસૂરિએ હરિભદ્રસૂરિજીના પંચાસકપર ધોળકામાં ટીકા કરી.

૧૫૯૫—૧૧૨૫—થારાપદ્રપૂરીય ગચ્છના નમિ સાધુએ રૂદ્રટના કાવ્યાલંકારપર ટીપ્પન રચ્યું—ખરતર ગચ્છના જિનચંદ્રસૂરિએ સંવેગરંગશાળા નામનો ગ્રંથ રચ્યો.

૧૫૯૯—૧૧૨૯—નેમિચંદ્રસૂરિએ ઉત્તરાધ્યયનની ટીકા કરી.

૧૬૦૫—૧૧૩૫—અભયદેવસૂરિનું સ્વર્ગગમન.

૧૬૦૬—૧૧૩૬—વિધિપક્ષગચ્છના આર્યરક્ષિતજીનો જન્મ.

૧૬૦૯—૧૧૩૯—અભયદેવસૂરિનું સ્વર્ગગમન (બીજા મત પ્રમાણે)—ગુણચંદ્રગણિ—ચંદ્રગણિએ વીરચરિત્ર રચ્યું.

૧૬૧૧—૧૧૪૧—ધનવિજય વાચકે લોકનાલિકા ગ્રંથપર બાલાવૃત્તિ લખ

૧૬૧૨—૧૧૪૨—વિધિપક્ષગચ્છી આર્યરક્ષિતજીની દીક્ષા.

૧૬૧૩—૧૧૪૩—વાદિદેવસૂરિનો જન્મ.

૧૬૧૫—૧૧૪૫—હેમચંદ્રજીનો જન્મ કાર્તિક સુદ ૧૫ શનિવાર.

૧૬૨૦—૧૧૫૦—સિદ્ધરાજ ગાદીએ બેઠો—હેમચંદ્રજીને દીક્ષા (પ્રભાવિક ચરિત્ર પ્રમાણે).

૧૬૨૨—૧૧૫૨—વાદિદેવસૂરિજીને દિક્ષા.

૧૬૨૪—૧૧૫૪—હેમચંદ્રજીની દીક્ષા (જિનહર્ષસૂરિના મતપ્રમાણે)—કક્કસૂરિ

૧૬૨૮—૧૧૫૮—આગમચંદ્રગણિ.

૧૬૨૯—૧૧૫૯—ચંદ્રપ્રભસુરિથી પુનમીઆ ગચ્છની ઉત્પત્તિ.

૧૬૩૦—૧૧૬૦—મહાપ્રભાવિક વીરાચાર્ય

૧૬૩૨—૧૧૬૨—હેમચંદ્રજીને આચાર્યપદ (જિનહર્ષસૂરિના મત પ્રમાણે).

૧૬૩૪—૧૧૬૪—જિનવલ્લભસૂરિએ પોતાનાં ચિત્ર કાવ્યો, તથા સંઘપટ્ટો ચિતોડના જિનમંદિરની દિવાલપર કોતરાવ્યો—મલધારી હેમચંદ્રસૂરિ.

૧૬૩૬—૧૧૬૬—હેમચંદ્રજીને આચાર્યપદ (પ્રભાવિક ચરિત્ર પ્રમાણે).

૧૬૩૯—૧૧૬૯—વિધિપક્ષ ગચ્છની ઉત્પત્તિ—પાર્શ્વદેવગણિએ હરિભદ્રસૂરિકૃત ન્યાયપ્રવેશપર પંજિકા રચી.

૧૬૪૦—૧૧૭૦—મલધારી હેમચંદ્રજીએ ભવભાવના બનાવ્યો.

૧૬૪૧—૧૧૭૧—વિધાપક્ષ ગચ્છના ધનેશ્વરસૂરિ થયા, તેણે જિનવલ્લભરચીત સાર્ધશતકની વૃત્તિ રચી

૧૬૪૪—૧૧૭૪—વાદિ દેવસૂરિજીને આચાર્યપદ.

૧૬૪૮—૧૧૭૮—મુનિચંદ્રસૂરિનું સ્વર્ગગમન.

૧૬૫૦—૧૧૮૦—યશોદેવસૂરિએ પાક્ષિકસુત્રપર વૃત્તિ રચી

૧૬૫૧—૧૧૮૧—સિદ્ધરાજની સભામાં શ્વેતાંબર દિગંબરોનો વિવાદ, અને તેમાં દિગંબરોનો પરાજય દેવસૂરિજીએ કર્યો.

૧૬૫૩—૧૧૮૩—શ્વેતાંબર દિગંબરોના વિવાદમાં વાદિ દેવસૂરિજીનો જય થવાથી મહારાજા સિદ્ધરાજને તુષ્ટિદાનતરિકે દેવસૂરિજીને આપવા માડેલું દાન તેમણે ગ્રહણ નહીં કરવાથી તે દ્રવ્યનું જિનમંદિર બંધાવ્યું અને તેમાં દેવસૂરિજીએ આદિનાથ-

જીની પ્રતિષ્ઠા કરી.

૧૬૬૦—૧૧૯૦—આમ્રદેવસૂરિને નેમીચંદ્રસૂરિના આખ્યાનમણિ કોષની વૃત્તિ રચવામાં પાર્શ્વદેવગણિએ મદદ કરી–ગુણાકરસૂરિ..

૧૬૬૯—૧૧૯૯—ફુલવર્ધિ ગામમાં પાર્શ્વનાથજીની સ્થાપના–કુમારપાળને રાજ્યગાદી.

૧૬૭૪—૧૨૦૪—ખરતર ગચ્છની ઉત્પત્તિ–રૂદ્રપાલીયગચ્છના અભયદેવસૂરિ–જિનભદ્રસૂરિ–દેવસૂરિએ ફલોધી ગામમાં તથા આરાસણમાં જિનબિંબની પ્રતિષ્ઠા કરી.

૧૬૭૭—૧૨૦૭—ચંદ્રસેનસૂરિ.

૧૬૭૮—૧૨૦૮—અંચલગચ્છી ધર્મઘોષસૂરિનો જન્મ મારવાડમાં આવેલા મહાપુર નામના ગામમાં થયો, તેમના પિતાનું નામ ચંદ્ર અને માતાનું નામ રાજલદે હતું. (એમ મેરૂતુંગકૃત શતપદિ સારોદ્ધારમાં છે)

૧૬૮૧—૧૨૧૧—દાદાસાહેબ જિનદત્તસૂરિનું સ્વર્ગગમન.

૧૬૮૩—૧૨૧૩—અંચલ ગચ્છની ઉત્પત્તિ–શ્રીમાળી વંશના બાહડમંત્રીએ શત્રુંજયનો ચૌદમો ઉદ્ધાર કર્યો.

૧૬૮૬—૧૨૧૬—અંચલગચ્છી ધર્મઘોષસૂરિની દીક્ષા.

૧૬૯૧—૧૨૨૧—પરમાનંદસૂરિ.

૧૬૯૨—૧૨૨૨—હર્ષપુરીય ગચ્છના ચંદ્રસૂરિ–વાગભટ્ટમંત્રિએ [illegible] ક્રોડ રૂપિયા ખરચીને શેત્રુંજય તીર્થનો ઉદ્ધાર કરાવ્યો.

૧૬૯૩—૧૨૨૩—ખરતર ગચ્છના જિનચંદ્રસૂરિનું સ્વર્ગગમન.

૧૬૯૪—૧૨૨૪—અંચલગચ્છી ધર્મઘોષસૂરિને સૂરિપદ.

[illegible]—[illegible]—[illegible] સ્વર્ગગમન–[illegible]
[illegible] સ્વર્ગગમન.

[illegible]—[illegible]—[illegible] સ્વર્ગગમન.

[illegible]—[illegible]—[illegible] સ્વર્ગગમન.

[illegible]—[illegible]—[illegible] કરી.

[illegible]—[illegible]—[illegible]

[illegible]—[illegible]—[illegible]

[illegible]—[illegible]—[illegible]

१७१८—१२४८—આસડે વિવેકમંજરી કરી.
१७२०—१२५०—આગમિકોની ઉત્પતિ.
१७२२—१२५२—મુનિરત્નસૂરિએ અમમસ્વામીચરિત્ર રચ્યું.
१७२९—१२५९—અંચલગચ્છના જયસિંહસૂરિનું સ્વર્ગગમન.
१७३३—१२६३—અંચલગચ્છના ધર્મઘોષસૂરિએ શતપદિકા ગ્રંથ રચ્યો.
१७३५—१२६५—વાયડગચ્છના જિનદત્તસૂરિ.
१७३६—१२६६—દેવાનંદસૂરિએ કોકાપાર્શ્વનાથની પ્રતિષ્ઠા કરી.
१७३८—१२६८—અંચલગચ્છી ધર્મઘોષસૂરિનું ૯૦ વર્ષની ઉમરે સ્વર્ગગમન.
१७४३—१२७३—અજિતદેવસૂરિએ યોગવિધિ ગ્રંથ રચ્યો.
१७४६—१२७६—માણિક્યચંદ્રસૂરિ—રાજગચ્છના માણિક્યચંદ્રસૂરિ.
१७४७—१२७७—જિનપતિસૂરિનું સ્વર્ગગમન.
१७४८—१२७८—હર્ષપુરીય ગચ્છના અમરદેવસૂરિએ જયંતવિજય મહાકાવ્ય બનાવ્યું.
१७५३—१२८३—અજિતસિંહસૂરિ.
१७५५—१२८५—વડગચ્છનું નામ જગચ્ચંદ્રસૂરિથી તપગચ્છ પડ્યું
१७५८—१२८८—વસ્તુપાલ તેજપાલે આબુ ઉપર લુણિગવસહીમાં કસોટીની જિનપ્રતિમાની સ્થાપના કરી.
१७६०—१२९०—કનકપ્રભસૂરિ—ચક્રેશ્વરસૂરિ.
१७६२—१२९२—અજિતપ્રભગણિ—પુનમીઆગચ્છના જિનેશ્વરસૂરિ.
१७६४—१२९४—અંચલગચ્છી ધર્મઘોષસૂરિરચિત શતપદિકા ગ્રંથનું વિવરણ તેના શિષ્ય મહેંદ્રસૂરિએ રચ્યું—ખરતર ગચ્છમાં પએમા દેવાનંદસૂરિના શિષ્ય પદ્મપ્રભસૂરિએ મુનિસુવ્રતચરિત્ર રચ્યું.
१७६६—१२९६—તિલકાચાર્યે આવશ્યક લઘુવૃત્તિ કરી.
१७६८—१२९८—વઢવાણ પાસેના અંકેવાળીઆ ગામમાં વસ્તુપાલનું સ્વર્ગગમન.
१७६९—१२९९—અંચલગચ્છના દેવેંદ્રસિંહસૂરિનો જન્મ.
१७७२—१३०२—શ્રીમાળી આંબડે શત્રુંજય પર જિનમંદિર બંધાવ્યું—વિધાનવાદિની ક્રિયા—ધર્મઘોષસૂરિની દીક્ષા.

૧૮૯૪—૧૪૨૪—સોમતિલક સૂરિનું સ્વર્ગગમન.

૧૮૯૬—૧૪૨૬—ગુણાકરસૂરિના શિષ્ય અભયદેવસૂરિએ ભક્તામર સ્ત્રની ટીકા રચી.

૧૯૦૦—૧૪૩૦—સોમસુંદરસૂરિનો જન્મ.

૧૯૦૬—૧૪૩૬—અંચલગચ્છના મહાકવિ જયશેખરસૂરિ—મુનિસુંદરસૂ[illegible] નો જન્મ.

૧૯૦૭—૧૪૩૭—સોમસુંદરસૂરિની દીક્ષા.

૧૯૧૧—૧૪૪૧—શ્રી જયાનંદસૂરિનું સ્વર્ગગમન—શ્રી જ્ઞાનસાગરસૂરિ આચાર્ય પદ.

૧૯૧૨—૧૪૪૨—કુલમંડનસૂરિને આચાર્યપદ—

૧૯૧૩—૧૪૪૩—મુનિસુંદરસૂરિની દીક્ષા.

૧૯૧૯—૧૪૪૯—શ્રી જયતિલકસૂરિના સદ્બોધથી શાં. હરપતિએ ગિરનારપર નેમિનાથજીનું જિનમંદિર સમરાવ્યું.

૧૯૨૦—૧૪૫૦—સોમસુંદરસૂરિને વાચકપદ—

૧૯૨૧—૧૪૫૧—ગુણાકરસૂરિના શિષ્ય અભયદેવસૂરિએ તિજયપહુત્ત બનાવ્યું.

૧૯૨૫—૧૪૫૫—કુલમંડનસૂરિનું સ્વર્ગગમન—

૧૯૨૬—૧૪૫૬—ગુણરત્નસૂરિ.

૧૯૨૭—૧૪૫૭—સોમસુંદરસૂરિને આચાર્યપદ—રત્નશેખરસૂરિનો જન્મ.

૧૯૩૦—૧૪૬૦—તપગચ્છી જ્ઞાનસાગરસૂરિનું સ્વર્ગગમન.

૧૯૩૩—૧૪૬૩—રત્નશેખરસૂરિને દીક્ષા.

૧૯૩૪—૧૪૬૪—લક્ષ્મીસાગરસૂરિનો જન્મ.

૧૯૩૬—૧૪૬૬—મુનિસુંદરસૂરિને વાચકપદ.

૧૯૪૦—૧૪૭૦—રૂદ્રપાલીય ગચ્છના દેવેંદ્રમુનીશ્વર.

૧૯૪૮—૧૪૭૮—વૃદ્ધનગરીના દેવરાજશાહે પાંત્રીસ હજાર રૂપિયા ખરચીને મુનિસુંદરસૂરિના આચાર્યપદનો મહોત્સવ કર્યો.

૧૯૫૩—૧૪૮૩—રત્નશેખરસૂરિને પંડિતપદ.

૧૯૬૦—૧૪૯૦—લક્ષ્મીસાગરસૂરિની દીક્ષા

૧૯૬૨—૧૪૯૨—ખરતરગચ્છના જિનચંદ્રસૂરિ—જિનભ[illegible] [illegible]

૨૦૫૨—૧૫૮૨—આનંદવિમલસૂરિએ કેટલાક સાધુઓ સહિત ગુરૂ આજ્ઞાથી ક્રિયા ઉદ્ધાર કર્યો.
૨૦૫૩—૧૫૮૩—હીરવિજયસૂરિનો પ્રહ્‌લાદનપુરમાં (પાલણપુરમાં) કુંરાશાની સ્ત્રી નાથીની કુક્ષીએ જન્મ—
૨૦૫૭—૧૫૮૭—લુંપકમતી વૃદ્ધવરસિંહજી–વિજયદાનસૂરિનું આચાર્યપદ—વૈસાકવદ છઠ્ઠે શેઠ કરમાશાહે શત્રુંજયનો શોળમો ઉદ્ધાર કર્યો—
૨૦૬૦—૧૫૯૦—ગુણવિજય.
૨૦૬૬—૧૫૯૬—આનંદવિમલસૂરિ નવ દિવસનું અનશન કરી સ્વર્ગે ગયા હીરવિજયસૂરિની પાટણમાં કાર્તિકવદ બીજને દિવસે દીક્ષા.
૨૦૭૪—૧૬૦૪—વિજયસેનસૂરિનો જન્મ.
૨૦૭૬—૧૬૦૬—લુંપકમતી વરસિંહજી.
૨૦૭૭—૧૬૦૭—શ્રી હીરવિજયસૂરિને નારદપુરીમાં શ્રી ઋષભદેવ પ્રભુના મંદિરમાં પંડિતપદ.
૨૦૭૮—૧૬૦૮—શ્રી હીરવિજયસૂરિને નારદપુરીમાં માહા સુદ પાંચમે શ્રી વરકાણાં પાર્શ્વનાથના જિનમંદિરમાં વાચકપદ—
૨૦૮૦—૧૬૧૦—હીરવિજયસૂરિને શિરોહીમાં આચાર્યપદ.
૨૦૮૩—૧૬૧૩—વિજયસેનસૂરિની માતા પીતા સહિત દીક્ષા.
૨૦૮૫—૧૬૧૫—પદ્મસુંદરે રાયમલ્લાભ્યુદય કાવ્ય રચ્યું.
૨૦૯૨—૧૬૨૨—વિજયદાનસૂરિનું વટપલ્લીમાં અનશનપૂર્વક સ્વર્ગગમન.
૨૦૯૬—૧૬૨૬—વિજયસેનસૂરિને પંડિતપદ—
૨૦૯૮—૧૬૨૮—વિજયસેનસૂરિને ઉપાધ્યાયપદપૂર્વક આચાર્યપદ.
૨૧૦૪—૧૬૩૪—વિજયદેવસૂરિનો જન્મ.
૨૧૦૯—૧૬૩૯—અકબર બાદશાહના ફરમાનથી જેઠવદી તેરસને દિવસે હીરવિજયસૂરિ ફત્તેહપુરમાં આવ્યા. ને ત્યાં અકબર બાદશાહની મુલાકાત થતાં બાદશાહે ખુશી થઇ હીરવિજયસૂરિને પોતાના મકાનમાં રહેલાં જૈન પુસ્તકો ભેટ આપ્યાં—
૨૧૧૩—૧૬૪૩—વિજયદેવસૂરિની દીક્ષા.
૨૧૧૪—૧૬૪૪— વિજયસિંહસૂરિનો જન્મ.
૨૧૧૬—૧૬૪૬—ઉદયસિંહ મુનિએ શ્રાદ્ધપ્રતિક્રમણવૃત્તિપર ભાષ્ય રચ્યું—

સંભાતીયંગાં (ખંભાતમાં) તેજપાલશાહે બનાવેલાં જિન-મંદિરની હીરવિજયસૂરિએ પ્રતિષ્ઠા કરી.

૨૧૧૯—૧૬૪૯—લુંપાગચ્છી જસવંતજી

૨૧૨૨—૧૬૫૨—નંદકુશલે ભક્તામરની ટીકા રચી—વિજયસેનસૂરિને બહારશાહ—

૨૧૨૪—૧૬૫૪—જ્ઞાનવિમલસૂરિ—વિજયસિંહસૂરિની દીક્ષા—

૨૧૨૫—૧૬૫૫—વિજયદેવસૂરિને પંડિતપદ—

૨૧૨૬—૧૬૫૬—વિજયદેવસૂરિને ઉપાધ્યાયપદપૂર્વક આચાર્યપદ.

૨૧૨૭—૧૬૫૭—જયસોમસૂરિએ વિચારરત્નસંગ્રહ ગ્રંથ રચ્યો.

૨૧૩૦—૧૬૬૦—જ્ઞાનવિમલગણિએ શબ્દપ્રભેદની ટીકા રચી—સકલચંદ્ર ગણિએ પ્રતિષ્ઠાકલ્પ રચ્યું

૨૧૩૨—૧૬૬૨—કડવા નામના વાણીયાથી કડવા મત ચાલ્યો, અને તેણે ત્રણ પેઢી ચાલી—શાંતીદાસે શત્રુંજયપર ચંદ્રપ્રભુનું દેરું બંધાવ્યું.

૨૧૪૧—૧૬૭૧—વિજયસેનસૂરિનું ખંભાતમાં સ્વર્ગગમન.

૨૧૪૩—૧૬૭૩—વિજયસિંહસૂરિને વાચકપદ—નયસુંદર નામે સદીક ગ્રંથ-કાર પદ્મસાગર તપાગચ્છી ધર્મસાગર ઉપાધ્યાયજીના શિષ્ય—

૨૧૪૪—૧૬૭૪—ખરતરગચ્છી જિનચંદ્રસૂરિનું સ્વર્ગગમન.

૨૧૪૫—૧૬૭૫—વિજયપ્રભસૂરિનો જન્મ—શત્રુંજયપર અમદાવાદના સવાસોમજીએ ચૌમુખજીની ટુંક બંધાવી.

૨૧૪૬—૧૬૭૬—અચલગચ્છી કલ્યાણસાગરસૂરિએ જામનગરમાં વર્ધમાન શાહ શેઠે સાત લાખ મુદ્રિકા ખરચી બંધાવેલા શાન્તિનાથના દેરાસરમાં વૈશાખ સુદ ૩ બુધવારે પાંચસો બિંબ મૂર્તિની પ્રતિષ્ઠા કરી.

૨૧૪૮—૧૬૭૮—જામનગરના શેઠ વર્ધમાનશાહે શત્રુંજયપર શિખર-બંધ દેરું બંધાવી તેમાં ઘણા જિનબિંબની પ્રતિષ્ઠા [illegible] તથા જામનગરમાં [illegible] પ્રતિષ્ઠા કરી

૨૧૫૧—૧૬૮૧—[illegible]

૨૧૫૨—૧૬૮૨—વિજયસિંહસૂરિને આચાર્યપદ.

૨૧૫૩—૧૬૮૩—દીવના શ્રીમાળી સંઘે ગિરનારની પૂર્વપાજનો ઉદ્ધા રાવ્યાનો શિલાલેખ ગિરનાર ઉપર હયાત છે.

૨૧૫૫—૧૬૮૫—શત્રુંજયપર ભરત રાજાના ચરણોની સ્થાપના.

૨૧૫૬—૧૬૮૬—સમયસુંદરજીએ અષ્ટલક્ષી રચી—શત્રુંજયપર શાં ગદાસજીએ આદબદજીનું દેરૂં બંધાવ્યું, અને તેમાં આ નાથની મૂર્તિ ડુંગરમાંથી કોતરાવી.

૨૧૫૯—૧૬૮૯—વિજયપ્રભસૂરિને દીક્ષા—

૨૧૬૪—૧૬૯૪—આગરસાગરસૂરિનો ઉદેપુરમાં જન્મ.

૨૧૬૭—૧૬૯૭—જામનગરમાં વર્ધમાનશાહ શેઠે કરાવેલાં શાંતિનાથજીના જિનમંદિરનો શિલાલેખ ઉપાધ્યાય શ્રી વિનયસાગરના શિષ્ય સૌભાગ્યસાગરે લખ્યો.

૨૧૬૯—૧૬૯૯—ખરતરગચ્છી જિનરાજસૂરિનું સ્વર્ગગમન.

૨૧૭૧—૧૭૦૧—વિજયપ્રભસૂરિને પંડિતપદ—

૨૧૭૫—૧૭૦૫—આગરસાગરસૂરિની દીક્ષા.

૨૧૭૮—૧૭૦૮—વિજયસિંહસૂરિનું સ્વર્ગગમન.

૨૧૮૦—૧૭૧૦—વિજયપ્રભસૂરિને ઉપાધ્યાયપદ—

૨૧૮૧—૧૭૧૧—ખરતરગચ્છી જિનરત્નસૂરિનું સ્વર્ગગમન.

૨૧૮૩—૧૭૧૩—વિજયપ્રભસૂરિને ભટ્ટારકપદ.

૨૧૮૪—૧૭૧૪—આગરસાગરસૂરિનું ખંભાતમાં આચાર્યપદ.

૨૧૮૮—૧૭૧૮—આગરસાગરસૂરિનું કચ્છભુજમાં ગચ્છેશપદ

૨૧૯૨—૧૭૨૨—યશોવિજયજી ઉપાધ્યાય. અધ્યાત્મજ્ઞાની આનંદઘનજી.

૨૨૧૯—૧૭૪૯—વિજયપ્રભસૂરિનું સ્વર્ગગમન

[illegible]—યશોવિજયજી ઉપાધ્યાયે [illegible]

૨૨૩૨—[illegible]—આગરસાગરસૂરિનું [illegible]

[illegible]—[illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]—[illegible]—શત્રુંજય [illegible]

[illegible]

[illegible]

જામના કારભારી શા. તારાચંદ જેસાજીએ ઉપરની બિં-
બોની ફરીથી પ્રતિષ્ઠા કરી.

૨૨૫૨-૧૭૮૨—શત્રુંજયપર સુરતવાળાએ આદિનાથજીના પાદુકાની સંસ્થાપના કરી.

૨૨૭૪—૧૮૦૪—ઉદયસાગરસૂરિએ સ્નાત્રપંચાશિકા રચી—જિનલાભસૂ-
રિનું સ્વર્ગગમન.

૨૨૮૦—૧૮૧૦—શત્રુંજયપર શા હેમચંદ વીરજીએ દેરી બંધાવી.

૨૨૮૫—૧૮૧૫—ભાવનગરવાળા શેઠ કુંવરજી આંબાએ શત્રુંજયપર દેરૂં બંધાવ્યું.

૨૨૮૭—૧૮૧૭—પાલીતાણામાં દીવવાળા શા રૂપચંદ ભીમજીએ આદીશ્વ-
રનું દેરૂં બંધાવ્યું.

૨૨૮૮—૧૮૧૮—રઘુનાથજીના ચેલા ભિખમજીએ તેરાપંથ કહાડયો.

૨૩૦૪—૧૮૩૪—ખરતરગચ્છી જિનલાભસૂરિનું સ્વર્ગગમન.

૨૩૧૩—૧૮૪૩—શત્રુંજયપર પ્રેમચંદ મોદીની ટુંક બંધાણી.

૨૩૨૦—૧૮૫૦—જામનગરના વર્ધમાનશાહના દેરાસરનો શિલાલેખ શા.
વેલજી ધારશીએ મહાવદ ૪ શનિવારે મૂળ જગાએ સ્થાપ્યો.

૨૩૩૦—૧૮૬૦—દમણવાળા શેઠ હીરાચંદ રાયકરણે અંજનશલાકા કરીને
શત્રુંજયપર શાંતિનાથજીનું દેરૂં બંધાવ્યું.

૨૩૩૧—૧૮૬૧—સુરતવાળા શેઠ ઇચ્છાભાઇએ શત્રુંજયપર ઇચ્છાકુંડ બંધાવ્યો.

૨૩૫૨—૧૮૮૨—શેઠ હેમાભાઇ વખતચંદ અમદાવાદવાળાની ટુંક શત્રુંજ-
યપર બંધાઈ.

૨૩૫૭—૧૮૮૭—મોતેરાવાળા વીરચંદ ભાઇચંદે શત્રુંજયની તળાટીમાં મં-
ડપ બંધાવ્યો.

૨૩૬૩—૧૮૯૩—મોતીશાહ શેઠે લાખો રૂપીઆ ખરચી શત્રુંજયપર કુંતાસ-
રનો ખાડો પૂરી, તેપર વિશાળ ટુંક બાંધી, તથા અંજનશ-
લાકા કરાવી—શત્રુંજયપર બાલાભાઇની ટુંક—શત્રુંજયપર
અમદાવાદવાળા શેઠ સાકરચંદ પ્રેમચંદની ટુંક બંધાઇ.

૨૩૭૩—૧૯૦૩—કોટાવાળા શેઠ મોતીચંદ ઉત્તમચંદે શત્રુંજયપર પાર્શ્વના-
થજીનું દેરૂં બંધાવ્યું

૨૩૭૮—૧૯૦૮—શ્રી શત્રુંજયપર વિજયદેવેંદ્રસૂરિની પાદુકાની સ્થાપના.

૨૩૯૧—૧૯૨૧—નરશી નાથાની અંજનશલાકા.

૨૩૯૮—૧૯૨૮—શત્રુંજયપર શેઠ કેશવજી નાયકે ટુંક બંધાવી.

પ્રકરણ નવમું.

આ અવસર્પિણીની ચોવીસીના આંતરા.

તીર્થંકરનું નામ.	મોક્ષગમનનો સમય.	આયુષ્ય.
૧ ઋષભદેવ પ્રભુ.	ચોથા આરાના ચોરાસી લાખ પૂર્વ ગયા બાદ.	૮૪ લાખ પૂર્વ.
૨ અજિતનાથ	ઋષભદેવના નિર્વાણ પછી પચાસ લાખ ક્રોડી સાગરોપમ ગયા બાદ.	૭૨ લાખ પૂર્વ.
૩ સંભવનાથ.	અજિતનાથ પ્રભુના નિર્વાણ પછી ત્રીસ લાખ ક્રોડ સાગરોપમ ગયા બાદ.	૬૦ લાખ પૂર્વ.
૪ અભિનંદન-સ્વામી.	સંભવનાથ પ્રભુના નિર્વાણ પછી દશ લાખ ક્રોડ સાગરોપમ ગયા બાદ.	૫૦ લાખ પૂર્વ.
૫ સુમતિનાથ.	અભિનંદનસ્વામીના નિર્વાણ પછી નવ લાખ ક્રોડ સાગરોપમ ગયા બાદ.	૪૦ લાખ પૂર્વ.
૬ પદ્મપ્રભ.	સુમતિનાથજીના નિર્વાણ પછી નેવુ હજાર ક્રોડ સાગરોપમ ગયા બાદ.	૩૦ લાખ પૂર્વ.
૭ સુપાર્શ્વનાથ	પદ્મપ્રભના નિર્વાણ પછી નવ હજાર ક્રોડ સાગરોપમ ગયા બાદ.	૨૦ લાખ પૂર્વ.
૮ ચંદ્રપ્રભ.	સુપાર્શ્વનાથના નિર્વાણ પછી નવસેં ક્રોડ સાગરોપમ ગયા બાદ.	૧૦ લાખ પૂર્વ.
૯ સુવિધિનાથ	ચંદ્રપ્રભ પ્રભુના નિર્વાણ પછી નેવુ ક્રોડ સાગરોપમ ગયા બાદ.	૨ લાખ પૂર્વ.
[illegible] શીતલનાથ.	સુવિધિનાથના નિર્વાણ પછી નવ ક્રોડ સાગરોપમ ગયા બાદ.	૧ લાખ પૂર્વ.
[illegible] શ્રેયાંસનાથ.	શીતલનાથજીના નિર્વાણ પછી એક ક્રોડ [illegible]ાંથી એકસો સાગરોપમ છાસઠ લાખ અને છવીસ [illegible] બાદ.	૮૪ લાખ વર્ષ.
૧૨ [illegible]	[illegible]	૭૨ લાખ વર્ષ.
૧[illegible]	[illegible]	૬૦ લાખ વર્ષ.
૧[illegible]	[illegible]	૩૦ લાખ વર્ષ.
[illegible]	[illegible]	૧૦ [illegible]

	ગરોપમ ગયા બાદ.	
૧૬ શાંતિનાથ.	ધર્મનાથજીના નિર્વાણ પછી ત્રણ સાગરોપમમાંથી પોણું પલ્યોપમ ઓછું ગયા બાદ.	૧ લાખ વર્ષ.
૧૭ કુંથુનાથ.	શાંતિનાથજીના નિર્વાણ પછી અર્ધું પલ્યોપમ ગયા બાદ.	૯૫ હજાર વર્ષ.
૧૮ અરનાથ.	કુંથુનાથજીના નિર્વાણ પછી એક પલ્યોપમના ચોથા ભાગમાંથી એક હજાર ક્રોડ વર્ષ ઓછા ગયા બાદ.	૮૪ હજાર વર્ષ.
૧૯ મલ્લિનાથ.	અરનાથપ્રભુના નિર્વાણ પછી એક હજાર ક્રોડ વર્ષ ગયા બાદ.	૫૫ હજાર વર્ષ.
૨૦ મુનિસુવ્રતસ્વામી.	મલ્લિનાથજીના નિર્વાણ પછી ચોપન લાખ વર્ષ ગયા બાદ.	૩૦ હજાર વર્ષ.
૨૧ નમિનાથ.	મુનિસુવ્રતસ્વામીના નિર્વાણ પછી ૬ લાખ વર્ષ ગયા બાદ	૧૦ હજાર વર્ષ.
૨૨ નેમીનાથ.	નમિનાથજીના નિર્વાણ પછી પાંચ લાખ વર્ષ ગયા બાદ.	૧ હજાર વર્ષ.
૨૩ પાર્શ્વનાથ.	નેમિનાથજીના નિર્વાણ પછી ત્યાસી હજાર સાતસેંને પચાસ વર્ષ ગયા બાદ.	૧૦૦ વર્ષ.
૨૪ મહાવીર સ્વામી.	પાર્શ્વનાથજીના નિર્વાણ પછી બસો પચાસ વર્ષ ગયા બાદ.	૭૨ વર્ષ.

પ્રકરણ નવમું.

આ અવસર્પિણીની ચોવીસીના આંતરા.

તીર્થંકરનું નામ.	મોક્ષગમનનો સમય.	આયુષ્ય.
૧ ઋષભદેવ પ્રભુ.	ચોથા આરાના ચોરાસી લાખ પૂર્વ ગયા બાદ.	૮૪ લાખ પૂર્વ.
૨ અજિતનાથ	ઋષભદેવના નિર્વાણ પછી પચાસ લાખ ક્રોડી સાગરોપમ ગયા બાદ.	૭૨ લાખ પૂર્વ.
૩ સંભવનાથ.	અજિતનાથ પ્રભુના નિર્વાણ પછી ત્રીસ લાખ ક્રોડ સાગરોપમ ગયા બાદ.	૬૦ લાખ પૂર્વ.
૪ અભિનંદન-સ્વામી.	સંભવનાથ પ્રભુના નિર્વાણ પછી દશ લાખ ક્રોડ સાગરોપમ ગયા બાદ.	૫૦ લાખ પૂર્વ.
૫ સુમતિનાથ.	અભિનંદનસ્વામીના નિર્વાણ પછી નવ લાખ ક્રોડ સાગરોપમ ગયા બાદ.	૪૦ લાખ પૂર્વ.
૬ પદ્મપ્રભ.	સુમતિનાથજીના નિર્વાણ પછી નેવું હજાર ક્રોડ સાગરોપમ ગયા બાદ.	૩૦ લાખ પૂર્વ.
૭ સુપાર્શ્વનાથ	પદ્મપ્રભના નિર્વાણ પછી નવ હજાર ક્રોડ સાગરોપમ ગયા બાદ.	૨૦ લાખ પૂર્વ.
૮ ચંદ્રપ્રભ.	સુપાર્શ્વનાથના નિર્વાણ પછી નવસેં ક્રોડ સાગરોપમ ગયા બાદ.	૧૦ લાખ પૂર્વ.
૯ સુવિધિનાથ	ચંદ્રપ્રભ પ્રભુના નિર્વાણ પછી નેવું ક્રોડ સાગરોપમ ગયા બાદ.	૨ લાખ પૂર્વ.
૧૦ શીતલનાથ.	સુવિધિનાથના નિર્વાણ પછી નવ ક્રોડ સાગરોપમ ગયા બાદ.	૧ લાખ પૂર્વ.
૧૧ શ્રેયાંસનાથ.	શીતલનાથજીના નિર્વાણ પછી એક ક્રોડ સાગરોપમમાંથી એકસો સાગરોપમ ઓછા, તેમ છાસઠ લાખ અને છવીસ હજાર વર્ષો બીજા ઓછાં ગયા બાદ.	૮૪ લાખ વર્ષ.
૧૨ વાસુપૂજ્ય.	શ્રેયાંસનાથજીના નિર્વાણ પછી ચોપન સાગરોપમ ગયા બાદ.	૭૨ લાખ વર્ષ.
૧૩ વિમલનાથ.	વાસુપૂજ્યજીના નિર્વાણ પછી ત્રીસ સાગરોપમ ગયા બાદ.	૬૦ લાખ વર્ષ.
૧૪ અનંતનાથ.	વિમલનાથજીના નિર્વાણ પછી નવ સાગરોપમ ગયા બાદ.	૩૦ લાખ વર્ષ.
૧૫ ધર્મનાથ.	અનંતનાથજીના નિર્વાણ પછી ચાર સા-	૧૦ લાખ વર્ષ.

	પલ્યોપમ ગયા બાદ.	
૧૬ શાંતિનાથ.	ધર્મનાથજીના નિર્વાણ પછી ત્રણ સાગરોપમમાંથી પોણું પલ્યોપમ ઓછું ગયા બાદ.	૧ લાખ વર્ષ.
૧૭ કુંથુનાથ.	શાંતિનાથજીના નિર્વાણ પછી અર્ધું પલ્યોપમ ગયા બાદ.	૯૫ હજાર વર્ષ.
૧૮ અરનાથ.	કુંથુનાથજીના નિર્વાણ પછી એક પલ્યોપમના ચોથા ભાગમાંથી એક હજાર ક્રોડ વર્ષ ઓછા ગયા બાદ.	૮૪ હજાર વર્ષ.
૧૯ મલ્લિનાથ.	અરનાથપ્રભુના નિર્વાણ પછી એક હજાર ક્રોડ વર્ષ ગયા બાદ.	૫૫ હજાર વર્ષ.
૨૦ મુનિસુવ્રતસ્વામી	મલ્લિનાથજીના નિર્વાણ પછી ચોપન લાખ વર્ષ ગયા બાદ.	૩૦ હજાર વર્ષ.
૨૧ નમિનાથ.	મુનિસુવ્રતસ્વામીના નિર્વાણ પછી છ લાખ વર્ષ ગયા બાદ	૧૦ હજાર વર્ષ.
૨૨ નેમીનાથ.	નમિનાથજીના નિર્વાણ પછી પાંચ લાખ વર્ષ ગયા બાદ.	૧ હજાર વર્ષ.
૨૩ પાર્શ્વનાથ.	નેમિનાથજીના નિર્વાણ પછી ત્યાસી હજાર સાતસેંને પચાસ વર્ષ ગયા બાદ.	૧૦૦ વર્ષ.
૨૪ મહાવીર સ્વામી.	પાર્શ્વનાથજીના નિર્વાણ પછી બસો પચાસ વર્ષ ગયા બાદ.	૭૨ વર્ષ.

પ્રકરણ દશમું.

મહાવીરસ્વામી પછી પટાવલી.

પાટનો અંક	આચાર્યજીનું નામ.	જન્મની સાલ.	દીક્ષાની સાલ.	આચાર્ય-પદની સાલ.	નિર્વાણ અથવા સ્વર્ગગમન.	સર્વ આયુષ્ય વર્ષ.
૧	સુધર્માસ્વામી.	પૈ૦૮૦	પૈ૦૩૦	૧	૨૦	૧૦૦
૨	જંબૂસ્વામી.	પૈ૦૧૬	૧	૧૨	૬૪	૮૦
૩	પ્રભવાસ્વામી	પૈ૦૧૦	૨૦	૬૪	૭૫	૮૫
૪	શય્યંભવસ્વામી.	૩૬	૬૪	૭૫	૯૮	૬૨
૫	યશોભદ્રસ્વામી.	૬૨	૮૪	૯૮	૧૪૮	૮૬
૬	સંભૂતિવિજયજી.	૬૬	૧૦૮	૧૪૮	૧૫૬	૯૦
	ભદ્રબાહુસ્વામી.	૯૪	૧૩૯	૧૫૬	૧૭૦	૭૬
૭	સ્થૂલભદ્રજી.	૧૧૬	૧૪૬	૧૭૦	૨૧૫	૯૯
૮	આર્યમહાગિરિ.	૧૪૫	૧૭૫	૨૧૫	૨૪૫	૧૦૦
	આર્યસુહસ્તી.	૧૯૧	૨૨૧	૨૪૫	૨૯૧	૧૦૦
૯	સુસ્થિતાચાર્ય.					
	સુપ્રતિબદ્ધાચાર્ય.					
૧૦	શ્રીઇંદ્રદિન્નસૂરિ.					
૧૧	શ્રીદિન્નસૂરિ.					
૧૨	શ્રીસિંહગિરિજી.					
૧૩	શ્રીવજ્રસ્વામી.	૪૯૬	૫૦૪	૫૪૮	૫૮૪	૮૮
૧૪	શ્રીવજ્રસેનસૂરિ	૪૯૨	૫૦૧	૬૧૭	૬૨૦	૧૨૮
૧૫	શ્રીચંદ્રસૂરિ.					
૧૬	શ્રીસામંતભદ્રસૂરિ					
૧૭	શ્રીવૃદ્ધદેવસૂરિ					
૧૮	શ્રીપ્રદ્યોતનસૂરિ					
૧૯	શ્રીમાનદેવસૂરિ					
૨૦	શ્રીમાનતુંગસૂરિ.					

૨૧	શ્રીવીરસૂરિ.					
૨૨	શ્રીજયદેવસૂરિ.					
૨૩	શ્રીદેવાનંદસૂરિ.					
૨૪	શ્રીવિક્રમસૂરિ.					
૨૫	શ્રીનરસિંહસૂરિ.					
૨૬	શ્રીસમુદ્રસૂરિ.					
૨૭	શ્રીમાનદેવસૂરિ.					
૨૮	શ્રીવિબુધપ્રભસૂરિ.					
૨૯	શ્રીજયાનંદસૂરિ.					
૩૦	શ્રીરવિપ્રભસૂરિ.					
૩૧	શ્રીયશોદેવસૂરિ.					
૩૨	શ્રીપ્રદ્યુમ્નસૂરિ.					
૩૩	શ્રીમાનદેવસૂરિ.					
૩૪	શ્રીવિમલચંદ્રસૂરિ.					
૩૫	શ્રીઉદ્યોતનસૂરિ.					
૩૬	શ્રીસર્વદેવસૂરિ.					
૩૭	શ્રીદેવસૂરિ.					
૩૮	શ્રીસર્વદેવસૂરિ.					
૩૯	{ શ્રીયશોભદ્રસૂરિ. શ્રીનેમિચંદ્રસૂરિ. }					
૪૦	શ્રીમુનિચંદ્રસૂરિ.					
૪૧	શ્રીઅજિતદેવસૂરિ.	૧૧૦૪	૧૧૨૨	૧૧૪૪	૧૧૫૦	૮૬
૪૨	શ્રીવિજયસિંહસૂરિ.					
૪૩	{ શ્રીસોમપ્રભસૂરિ. શ્રીમણિરત્નસૂરિ. }					
૪૪	શ્રીજગચ્ચંદ્રસૂરિ					
૪૫	શ્રીદેવેંદ્રસૂરિ.				૧૩૨૭	
૪૬	શ્રીધર્મઘોષસૂરિ.			૧૩૦૨	૧૩૫૭	
૪૭	શ્રીસોમપ્રભસૂરિ.	૧૩૧૦	૧૩૨૧	૧૩૩૨	૧૩૭૩	૬૩
૪૮	શ્રીસોમતિલકસૂરિ.	૧૩૫૫	૧૩૬૯	૧૩૭૩	૧૪૨૪	૬૯

૪૯	શ્રીહેમસુંદરસૂરિ.	૧૮૬૬	૧૮૭૪	૧૮૯૦	
૫૦	શ્રીસોમસુંદરસૂરિ.	૧૯૦૦	૧૯૦૭	૧૯૨૭	૧૯૬૯
૫૧	શ્રીમુનિસુંદરસૂરિ.	૧૯૦૬	૧૯૧૩	૧૯૪૮	૧૯૭૩
૫૨	શ્રીરત્નશેખરસૂરિ.	૧૯૨૭	૧૯૩૩	૧૯૭૨	૧૯૮૭
૫૩	શ્રીલક્ષ્મીસાગરસૂરિ.	૧૯૩૪	૧૯૬૦	૧૯૭૮	
૫૪	શ્રીસુમતિસાધુસૂરિ.				
૫૫	શ્રીહેમવિમલસૂરિ.				
૫૬	શ્રીઆનંદવિમલસૂરિ.	૨૦૧૭	૨૦૨૨	૨૦૪૦	૨૦૬૬
૫૭	શ્રીવિજયદાનસૂરિ.	૨૦૨૩	૨૦૩૨	૨૦૫૭	૨૦૯૨
૫૮	શ્રીહીરવિજયસૂરિ.	૨૦૫૩	૨૦૬૬	૨૦૮૦	
૫૯	શ્રીવિજયસેનસૂરિ.	૨૦૭૪	૨૦૮૩	૨૦૯૮	૨૧૪૧
૬૦	શ્રીવિજયદેવસૂરિ.	૨૧૦૪	૨૧૧૩	૨૧૨૬	૨૧૫૧
૬૧	શ્રીવિજયસિંહસૂરિ.	૨૧૧૪	૨૧૨૪	૨૧૫૨	૨૧૭૮
૬૨	શ્રીવિજયપ્રભસૂરિ.	૨૧૪૫	૨૧૫૯	૨૧૮૩	૨૨૧૯
૬૩	શ્રીવિજયરત્નસૂરિ.				
૬૪	શ્રીવિજયક્ષમાસૂરિ.				
૬૫	શ્રીવિજયદયાસૂરિ.				
૬૬	શ્રીવિજયધર્મસૂરિ.				
૬૭	શ્રીજિનેંદ્રસૂરિ.				
૬૮	શ્રીદેવેંદ્રસૂરિ.				
૬૯	શ્રીવિજયધરણેંદ્રસૂરિ.				

[illegible]

[illegible] જૈન [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

(૧) [illegible]

(૨) [illegible]

(૩) [illegible]

(૪) [illegible]

(५) स्व सुवर्ण तुला तोलक श्री खुम्माण ९ श्रीमदल्लट १०

(६) नरवाहन ११ शक्तिकुमार १२ शुचिवर्म १३ कीर्त्तिवर्म

(७) १४ योगराज १५ वैरट १६ वंशपाल १७ वैरीसिंह १८ वीरसिंह १९ श्री अरी

(८) सिंह २० चोडसिंह २१ विक्रमसिंह २२ रणसिंह २३

(९) खेमसिंह २४ सामंतसिंह २५ कुमारसिंह २६ मथनसिंह

(१०) २७ पद्मसिंह २८ जैत्रसिंह २९ तेजस्विसिंह ३० सम

(११) रसिंह ३१ चाहुमा न श्री कीतूक नृप श्री अल्लावदीन सुरत्राण जैत्र वप्प

(१२) वंश्य श्री भुवनसिंह ३२ सुत श्री जयसिंह मालवेश

(१३) गोगादेव जैत्र लक्ष्मसिंह ३४ पुत्र श्री अजयसिंह

(१४) ३५ भ्रातृ श्री अरिसिंह ३६ श्री हम्मीर ३७ श्री खेतसिंह ३८

(१५) श्री लक्षाह्वय नरेंद्र ३९ नंदन सुवर्ण तुलादि दान पुण्य

(१६) परोपकारादि सार गुण सुरद्रुम विश्राम नंदन श्री मोकल

(१७) महीपति ४० कुल कानन पंचाननस्य विषमतमाऽभंगसारंग

(१८) पुर नागपुर गागरण नराणकाऽजयमेरु मंडोर मंडलकर बूंदी

(१९) खाटू चाटसू जानादि नाना महादुर्ग लीला मात्र ग्रहणप्रमाणि

(२०) तजित काशित्वाभिमानस्य निजभुजोर्जितसमुपार्जितानेकभद्र ग

(२१) जेन्द्रस्य म्लेच्छमहीपालव्याल चक्राल विहंगमेन्द्र

(२२) स्य प्रचंड दोर्दंड खंडित [illegible] नाना देश नरेश भाल

(२३) माला लालित पादारविंदस्य अस्खलित [illegible] लक्ष्मीवि

(२४) लास गोविंदस्य कुनयगहन [illegible]

(२५) [illegible]

(२६) सकल पराक्रमाक्रांत ढिल्लीमंडल गुर्जरत्रा सुरत्राण दत्तातप
(२७) त्र प्रथित हिंदु सुरत्राण बिरुदस्य सुवर्ण सत्रागारस्य षड्दर्श
(२८) न धर्माधारस्य चतुरंगवाहिनी वाहिनी पारावारस्य कीर्तिधर्मप्र
(२९) जापालनसत्त्वादिगुणक्रियमाणश्रीरामयुधिष्ठिरादिनरेश्वरानुका
(३०) रस्य राणाश्री कुंभकर्ण सर्वोर्वीपतिसार्वभौमस्य ४ १ विजय
(३१) मान राज्ये तस्य प्रसादपात्रेण विनयविवेकधैर्यौदार्यशुभकर्म
(३२) निर्मल शीला द्यद्भुत गुण मणि मया भरण भासुरगात्रेण
श्री मदहम्मद
(३३) सुरत्राणदत्तफुरमाणसाधुश्री गुणराजसंघपतिसाहचर्यकृताश्च
(३४) र्य कारि देवालयाडंबर पुरःसरः श्रीशत्रुंजयादि तीर्थ या-
त्रेण अजा
(३५) हरी पिंडरवाटक सालेरादि बहु स्थान नवीन जैनविहार
जीर्णोद्धार
(३६) पद स्थापना विषम समय सत्रागार नाना प्रकार परोपका
र श्री संघ स
(३७) त्काराद्यगण्यपुण्यमहार्घक्रयाणकपूर्यमाण भवार्णव तारणक्षम
(३८) मनुष्य जन्म यान पात्रेण प्राग्वाट वंशावतंस सं० मांगण
सुत सं० कुर
(३९) पाल भा० कामलदे पुत्र परमार्हत सं० धरणाकेन ज्येष्ठ
भ्रातृ सं० रत्ना भा०
(४०) रत्नादे पुत्र सं० लाखा सजा सोना सालिग स्व भा० सं०
धारलदे पुत्र जाजा
(४१) जावडादिप्रवर्द्धमानसंतानयुतेन राणपुरनगरे राणाश्रीकुंभकर्ण
(४२) नरेंद्रेणस्वनाम्नानिवेशिततदीयसुप्रसादादेशतस्त्रैलोक्यदीपका

(४३) भिधानः श्री चतुर्मुख युगादीश्वर विहारः कारितः प्रतिष्ठितः

(४४) श्रीवृहत्तपागच्छे श्रीजगच्चंद्रसूरिश्रीदेवेंद्रसूरि संताने श्रीमत्

(४५) श्रीदेवसुंदरसूरिपट्ट प्रभाकर परमगुरु सुविहितपुरंदरगच्छाधि

(४६) राजश्रीसोमसुंदरसूरिभिः ॥ ॥ कृतमिदंचसूत्रधारदेपाकस्य

(४७) अयं च श्री चतुर्मुख विहार आचंद्रार्कं नंदतात् ॥ शुभं भवतु॥

॥ इत्यक्षरांतरम् ॥

મારવાડના સાદડી ગામ પાસેના રાણકપુરજીના જૈન મંદિરની અંદરના લેખનું ભાષાંતર.

કલ્યાણ અને શોભાએ યુક્ત, ચતુર્મુખ જિન પ્રભુ જે યુગના આદિ ઈશ્વર તેને નમસ્કાર.

શ્રીમાન વિક્રમથી ૧૪૯૬ સંખ્યાને વર્ષે શ્રી મેવાડના રાજાધિરાજ શ્રી બપ્પઃ ૧ * શ્રી ગુહિલ ૨ ભોજ ૩ શીલ ૪ કાળભોજ ૫ ભર્તૃભટ ૬ સિંહ ૭ મહાયક ૮ રાણી અને પુત્રની સાથે પોતાની સુવર્ણની તુલા તોળાવનાર (સુવર્ણનું તુલાદાન આપનાર) શ્રી ખુમાણ ૯ શોભાયમાન અલ્લટ ૧૦ નરવાહન ૧૧ શક્તિકુમાર ૧૨ શુચિવર્મ ૧૩ કીર્તિવર્મ ૧૪ યોગરાજ ૧૫ વૈરટ ૧૬ વંશપાળ ૧૭ વૈરિસિંહ ૧૮ વીરસિંહ ૧૯ શ્રી અરિસિંહ ૨૦ ચોડસિંહ ૨૧ વિક્રમસિંહ ૨૨ રણસિંહ ૨૩ ક્ષેમસિંહ ૨૪ સામતસિંહ ૨૫ કુમારસિંહ ૨૬ મથનસિંહ ૨૭ પદ્મસિંહ ૨૮ જૈત્રસિંહ ૨૯ તેજસ્વિસિંહ ૩૦ સમરસિંહ ૩૧ અલાવદીન સુલતાનને જીતનાર બાપાનો વંશજ શ્રી ભુવનસિંહ ૩૨ તેનો પુત્ર શ્રી જયસિંહ ૩૩ માળવાના પતિ ગોગાદેવને જીતનાર લક્ષ્મસિંહ ૩૪ તેનો શ્રી અજયસિંહ ૩૫ તેનો ભાઈ શ્રી અરિસિંહ ૩૬ શ્રી હમ્મીર ૩૭ શ્રી ખેતસિંહ ૩૮ શ્રી લક્ષ નામે રાજા ૩૯ તેનો પુત્ર સુવર્ણના તુલા આદિ દાનના પુણ્યના પરોપકાર આદિ સાર ગુણ ગુણે સહિત, કલ્પવૃક્ષનો

---

* બપ્પ એટલે બાપારાવળથી આરંભીને ગુહિલ, ભોજ, શીલ વગેરે [illegible]

વિશ્રામ લેવા યોગ્ય; દેવતાઓના નંદનવન રૂપ, શ્રી મોકલ ગહેલોતિ; દેવદર્શનમાં સિદ્ધ કરવા, નહિ વિપ્ર અને નહિ પંડિત એવાં સારંગપુરપુર, (નાગરજુનપુર, સાંભરપુર, અજમેર, મંડોર, મંડલકર, (કે બુંદિ ખાદપુર, ખાટુપુર અને સુલતાનપુર ઇત્યાદિ નાના પ્રકારના મોટા દુર્ગો જેણે રમત માત્રમાં ગ્રહણ કરવાથી વસાવું કરેલ છે; કોઇથી પણ જીતાય નહિ એવો, અને પોતાના હાથવડે વૃદ્ધિને પામેલા તેગજ્જયશ્રી સંપાદન કરેલ અને; બંદરનતીના (ઘણા ઉંચા અને મોળા વર્ણના કાળીઓ જેવો એવો, જેલેચ્છ રાજાઓ રૂપ સર્પના ગરૂડને, ફણી નામના ગરૂડરૂપ, પ્રચંડ હાથવડે ખંડિત કરેલ છે ચોતરફથી પ્રસિદ્ધ સ્થાન જેણે એવો, નાના પ્રકારના દેશોના રાજાઓનાં કપાળોની શાળાવડે શોભે છે ચરણ કમળ જેનું એવો, અખંડ મનોહર લક્ષ્મીની સાથે રમનાર ગોવિંદરૂપ; અત્યંત અને ગોળ એવી ઉલાનળની પેઠે આચરણ કરનાર, પ્રતાપના તાપે કરીને નાશી ગયા છે જેના શત્રુ રાજાઓ રૂપ કુતરાના ટોળાં જે થકી એવો, બુદ્ધિ પ્રપંચે કરીને ભાગે; ઢિલ્લીકંડલ (દિલ્લીમંડલ) અને ગુજરાતની રક્ષા કરનાર, સુલતાન બાદશાહે આપેલાં છત્રવડે વિખ્યાતિ પામેલ છે હિન્દુ સુલતાનનું બિરૂદ જેનું એવો, સુવર્ણના યજ્ઞનું ઘર અને છ શાસ્ત્રમાં કહેલા ધર્મને આધાર, ચાર પ્રકારે વેદેલા વાળી સેનારૂપ નદીને માટે સમુદ્ર સરખો, કીર્તિ અને ધર્મે કરીને પ્રજાનું પાળન કરવામાં સત્ય આદિ ગુણોએ યુક્ત જે ક્રિયા તેણે કરી (વર્તમાન સમયમાં પ્રાપ્ત થાય) તે વડે રામચંદ્ર અને યુધિષ્ઠિર આદિ રાજાઓનું અનુકરણ (બરોબરીપણું) કરનાર, રાણાશ્રી કુંભકર્ણ (કુંભારાણા) જે આ સઘળી પૃથ્વીનો ચક્રવર્તી પતિ. તેના જયવાળા રાજ્યમાં તેના પ્રસાદનો પાત્ર, વિનય, વિવેક, ધૈર્ય, ઉદારતા, શુભકર્મ, નિર્મળ સ્વભાવ, ઇત્યાદિ અદ્ભુત ગુણરૂપ મણિમય આભરણોવડે શોભી રહ્યું છે શરીર જેનું અને શ્રીમાન અહમદ સુલતાને આપેલી છે ફરમાન જેને એવા સાધુ શ્રી ગુણરાજ સંઘપતિનું સાહચર્ય (નજીક રહેવાપણું) તેણે કરીને કરેલા, આશ્ચર્ય કરનાર દેવાલય આદિકના આરંભ પૂર્વક શેત્રુંજા આદિ તીર્થની યાત્રા કરનારો, અજાહરિ (અજાહર) પીંડરવાટક (પીંડરવાડા) અને સાલેરા આદિ ઘણાક સ્થળોમાં નવીન જૈનમંદિર તથા જીર્ણોદ્ધાર અને પદસ્થાપની સ્થાપના વિષમ દુર્ભિક્ષ આદિ સમયને માટે અન્નદાનનો તથા નાના પ્રકારનો પરોપકાર અને સધર્મી વત્સલ આદિ નહીં થઇ શકે એવા મોટા પુણ્ય કરી મોટો આર્ય

(४३) भिधानः श्री चतुर्मुख युगादीश्वर विहारः कारितः प्रतिष्ठितः

(४४) श्रीबृहत्तपागच्छे श्रीजगच्चंद्रसूरिश्रीदेवेंद्रसूरि संताने श्रीमत्

(४५) श्रीदेवसुंदरसूरिपट्ट प्रभाकर परमगुरु सुविहितपुरंदरगच्छाधि

(४६) राजश्रीसोमसुंदरसूरिभिः ॥ ॥ कृतमिदं चसूत्रधारदेपाकस्य

(४७) अयं च श्री चतुर्मुख विहार आचंद्रार्कं नंदतात् ॥ शुभं भवतु ॥

॥ इत्यक्षरांतरम् ॥

મારવાડના સાદડી ગામ પાંસેના રાણકપુરજીના જૈન મંદિરની અંદરના લેખનું ભાષાંતર.

કલ્યાણ અને શોભાએ યુક્ત, ચતુર્મુખ જિન પ્રભુ જે યુગના આદિ ઈશ્વર તેને નમસ્કાર.

શ્રીમાન વિક્રમથી ૧૪૯૬ સંખ્યાને વર્ષે શ્રી મેવાડના રાજાધિરાજ શ્રી બપ્પ: ૧ * શ્રી ગુહિલ ૨ ભોજ ૩ શીલ ૪ કાળભોજ ૫ ભર્તૃભટ ૬ સિંહ ૭ મહાયક ૮ રાણી અને પુત્રની સાથે પોતાની સુવર્ણની તુળા તોળાવનાર (સુવર્ણનું તુળાદાન આપનાર) શ્રી ખુમાણ ૯ શોભાયમાન અલ્લટ ૧૦ નરવાહન ૧૧ શક્તિકુમાર ૧૨ શુચિવર્મ ૧૩ કીર્તિવર્મ ૧૪ યોગરાજ ૧૫ વૈરટ ૧૬ વંશપાળ ૧૭ વૈરિસિંહ ૧૮ વીરસિંહ ૧૯ શ્રી અરિસિંહ ૨૦ ચોડસિંહ ૨૧ વિક્રમસિંહ ૨૨ રણસિંહ ૨૩ ક્ષેમસિંહ ૨૪ સામતસિંહ ૨૫ કુમારસિંહ ૨૬ મથનસિંહ ૨૭ પદ્મસિંહ ૨૮ જૈત્રસિંહ ૨૯ તેજસ્વિસિંહ ૩૦ સમરસિંહ ૩૧ અલ્લાવદીન સુલતાનને જીતનાર બાપાનો વંશજ શ્રી ભુવનસિંહ ૩૨ તેનો પુત્ર શ્રી જયસિંહ ૩૩ માળવાના પતિ ગોગાદેવને જીતનાર લક્ષ્મસિંહ ૩૪ તેનો શ્રી અજયસિંહ ૩૫ તેનો ભાઈ શ્રી અરિસિંહ ૩૬ શ્રી હમ્મીર ૩૭ શ્રી ખેતસિંહ ૩૮ શ્રી લક્ષ નામે રાજા ૩૯ તેનો પુત્ર સુવર્ણના તુલા આદિ દાનના પુણ્યના પરોપકાર આદિ સાર વાળા ગુણો સહિત, કલ્પવૃક્ષને

---

* બપ્પ એટલે બાપારાવળથી આરંભીને ગુહિલ, ભોજ, શીલ ઇત્યાદિ અનુક્રમથી એક બે ત્રણ અને ચાર એમ જે જે નામો લખ્યાં છે તે તે એક પછી એક ક્રમસર રાજકર્તાનાં તેમજ વંશજોનાં છે.

નગર ૨૫, શ્રી મોક્ષ માર્ગપતિ ૪૦ ગ. જ્ઞાને નહિ ખંડિત એવાં સારંગપુર, નાગપુર, અમરપ્પુરનપુર, રણપુર, અજમેર, મંડોર, ગંડવાર, (કોટા) બુદ્ધિ ખાદ્રપુર, ચાંદપુર અને સુલતાનપુર પ્રમુખ નાના પ્રકારના મોહોટા કિલ્લાઓને ક્ષમત્કારોમાં ગ્રહણ કર્યાથી પ્રમાણિ કરેલ છે, કાશીને ક્ષત્રપણાનું અભિમાન જેણે એવા, અને પોતાના હાથ રૂપ દંડિને પામેલા તેમજ, સારી રીતે સંપાદન કરેલા અનેક જાતજાતીના (ઘણા કલા અને ધોળા વર્ણના) હાથીઓ જેણે એવો, તેજસ્વી રાજાઓ રૂપ સર્પના ગરૂડને, ફણી નામનાર ગરૂડરૂપ, પ્રચંડ દાપવડે ખંડિત કરેલ છે શત્રુરૂપી પ્રવેશસ્થાન જેણે એવો નાના પ્રકારના દેશોના રાજાઓનાં કપાળોની માળાવડે શોભે છે ચરણ કમળ જેનું એવો, અખંડ મનોહર લક્ષ્મીની સાથે રમનાર ગોવિંદરૂપ, અન્યાયરૂપ અંધકારમાં દાંતાળ ભરીને નાયક પેઠે, આચરણ કરનારે, પ્રતાપના તાપે કરીને નાશ કર્યા છે અરજ્ઞાન કુળના સર્વ રાજાઓ રૂપ કુતરાના રોગો જે ગણી એવો, આ કાંઈ પ્રસંગે કરીને ભાગ, હિન્દુપતિ (હિન્દુપતિ) અને સુલતાનોએ રક્ષા કરેલ, સુવર્ણના પાત્રાદિકે આપેલા છત્રવડે વિખ્યાતી પામેલ છે હિન્દુના સુલતાનનું બિરૂદ જેનું એવો, સુવર્ણના યજ્ઞનું ઘર અને છ શાસ્ત્રોમાં કહેલા ધર્મને આધાર, ચાર પ્રકારે વેદના વાળી સેનારૂપ નદીને ગારૂ સમુદ્ર સરખો, શાંતિ અને ધર્મે કરીને પ્રજાનું પાલન કરવામાં સત્ય આદિ ગુણોએ યુક્ત જે ક્રિયા તેણે કરીને (વર્તમાન સમયમાં કરાતું કાર્ય) તે વડે રામચંદ્ર અને યુધિષ્ઠિર આદિ રાજાઓનું અનુકરણ (બરોબરીપણું) કરનાર, રાણાશ્રી કુંભકર્ણ (કુંભારાણા) જે આ સઘળી પૃથ્વીનો ચક્રવર્તી પતિ, તેના જયવાળા રાજ્યમાં તેના પ્રસાદનો પાત્ર, વિનય, વિવેક, ધૈર્ય, ઉદારતા, શુભકર્મ, નિર્મળ સ્વભાવ, પ્રમુખ અદભૂત ગુણરૂપ આભૂષણ વડે કાંતી વાળું છે શરીર જેનું અને શ્રીમાન અહમદ સુલતાન આપેલી છે ફરમાન જેને એવા ગુરૂ શ્રી ગુણરાજ સંઘપતિનું સાહચર્ય (સાથે રહેવાપણું) તેણે કરીને કરેલા આશ્ચર્યો કરનારા દેવાલય આદિકના આરંભ પૂર્વક શેત્રુંજા આદિ તીર્થની યાત્રા કરનારો, અજાહરિ (અજારા) પીંડરવાડ (પીંડવાડા) અને સાલેરા આદિ ઘણા સ્થાનોમાં નવીન જૈનમંદિર તથા જીર્ણોદ્ધાર અને ધર્મશાળાની સ્થાપના તેમજ દુર્ભિક્ષ આદિ વખતે મોટે મદાનનો તથા નાના પ્રકારનો પરોપકાર અને શ્રુતનો સત્કાર આદિ ઘણી શુભ કરી ગેહ્યાં પુણ્યરૂપ મોહોટો કાર્ય

(પુરૂષાર્થે) કરવા પણાએ કરીને પુરાતો જે સંસારરૂપ સમુદ્ર તેનો પાર ઉતારવામાં સમર્થ એવા મનુષ્યના જન્મરૂપ વાહાણના પાત્ર (વાહાણ કહેલ લાગેછે) પ્રાગ્વાટ વંશમાં ભૂષણરૂપ સંઘવી સાંગણનો પુત્ર સંઘવી કુંમારપાળની સ્ત્રી કામલદેવીનો પુત્ર ઉત્તમ જૈન (ઉત્તમ જિનભક્ત) સંઘવી ધનાશા છે. તે (પોતાના) મોહોટા ભાઈ રત્નાશાની સ્ત્રી રત્નાદેવી તથા તેના પુત્ર સંઘવી લાખાશા, સજનશા, સોનાશા, અને શાલીગશા તથા પોતાની સ્ત્રી સંઘાની ધારલદેવી તથા તેના પુત્ર જન્નાશા મનાડશા ઇત્યાદિ વૃદ્ધિને પામતાં સંતાનોએ યુક્ત એવો તેણે રાણપુરનગરમાં કુંભારાણાએ પોતાને નામે સ્થપાવેલ એવો, ત્રૈલોક્યદીપક નામે શ્રી ચતુર્મુખ (ચોમકજી) જે યુગાદીશ્વર પ્રભુ તેનો વિહાર, કુંભારાણાના ઉત્તમ પ્રસાદવાળા ઉપદેશથી કરાવ્યો. તે શ્રી બ્રહતપાગચ્છમાં શ્રી જગચંદ્રસૂરિ અને દેવેંદ્રસૂરિની શીષ્યપરંપરામાં શ્રી દેવસુંદરસૂરિના પટ્ટમાં સૂર્યસરખા ઉત્તમગુરૂએ સારી રીતે કરેલ પુરંદર ગચ્છના અધિપતિ શ્રી સોમસુંદરસૂરિએ પ્રતિષ્ઠીત કર્યો.

આ જૈનમંદિર, સૂત્રધાર (સલાટ) દેપાનું કરેલ (છે.) આ ચતુર્મુખ વિહાર, (ચોમકજીનું જૈનમંદિર) સૂર્ય ચંદ્ર રહે ત્યા સુધી આનંદ કરો. ॥ કલ્યાણ થાઓ. ॥

(ઇતિભાષાન્તરમ્)

નારલાઇ ગામના પશ્ચિમ પાદરમાં શ્રી આદિનાથ પ્રભુનું જૈનમંદિર છે, તેમાના એક સ્તંભ ઉપરનો શિલાલેખ અને તે જિનમંદિરને લગતી હકીકત.

મારવાડ અને મેવાડપ્રાંતની જ્યાં લગભગ સરહદ આવેલી છે, ત્યાં દેસુરી કરીને એક આબાદ કસબો છે; તેની પશ્ચિમ દિશાએ આશરે ૭ મૈલના અંતર ઉપર નારલાઈ નામે એક નાન ગાંમડું પહાડોની ખીણમાં જોવામાં આવે છે; દંતકથા અને લેખત[illegible] જણાય છે કે, તે પ્રાચીનકાળમાં [illegible]ગણીય અને ધનાઢ્ય નંદકુળ[illegible] [illegible]દ નગર હતું[illegible] આ ગામની જૂદી જૂદ[illegible] [illegible]સમયમાં[illegible] [illegible]ના મોટા પંદરસોળ જૈનમંદિરો[illegible] [illegible]. કેટ[illegible] [illegible]ણી મુદત થયાં કાળની અપ્ત થસા[illegible] [illegible]પો[illegible] [illegible]ર્ય રોનકનો [illegible]ણી રા[illegible]

[illegible]

ફેરથી ઉપરની હકીકતમાં વિશેષ આવે છે.

એ ગામની ઉત્તર દિશાએ આવેલા પહાડ ઉપર એક આરસનો મોટો [illegible] કરી મુકેલો છે. તે આશરે ચાર ગાઉ દુરથી નજરે પડે છે. [illegible] એવી હકીકત ચાલે છે કે, એક શ્રાવક શ્રી આદિનાથ પ્રભુનાં દર્શન કરવા સારૂ દુરથી દરરોજ [illegible] [illegible] દેરાસરમાં [illegible]; તેથી તેણે દર્શનસારૂ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] એક [illegible] [illegible]. અને દુરથી તે [illegible] જોઈ આદિનાથપ્રભુનું [illegible] કરી નિત્ય દર્શન થાય છે, એમ [illegible].

આ આદિનાથના મંદિરના [illegible] છે.

नाडलाई गामना पश्चिम तरफना आदिनाथजीना जैन मंदिर छे तेमांना एक थांभलाना शिलालेखनुं भाषांतर.

(१) [illegible]
(२) [illegible] १२१७ [illegible]
(३) [illegible]
(४) [illegible]
(५) [illegible]
(६) [illegible]
(७) [illegible]
(८) [illegible]
(९) [illegible]

(१०) सुर्ये इव महाप्रसाद । प्रभुः पहिपुंद्धेश
(११) गीयमानसाधुवाद । श्री धर्मेरहीयन
(१२) फलुभावतंत । समुद्राकुरिसरोवरता
(१३) महंस प्रशो गीरगापुरुडाकरगभोम
(१४) णि सरउचारित्रिचक्रवर्तिचूडाम
(१५) णि भ० प्रभुश्री यशोभद्र सूरयः । तस्य
(१६) हे श्री चाहुमान देशश्रृंगार । लब्धसम
(१७) स्तनिरवद्यविद्यानवविचार श्रीचन्द्र
(१८) सर्वदेवदत्तगुरुरद्भप्रसाद । सपिमडकु-
(१९) लवोधनैकनांसागरयशोवाद भ :
(२०) ० श्रीशालिसूरिः त० श्री सुमतिसूरिः ।
(२१) त० श्री शांतिसूरिः त० श्री ईश्वरसूरिः । ए
(२२) वं यथा क्रम मनेकगुणमणिगणरो
(२३) हणगिरीणां महासुरीणां पशे पुनः
(२४) श्री शालिसूरिः त० श्री सुमतिसूरिः
(२५) तत्पट्टालंकारहार भ० श्री शांतिसूरि
(२६) वराणां सपरिकराणां विजयराज्ये ॥
(२७) अद्येह श्री मेदपाटदेशे । श्री
(२८) सूर्यवंशीय महाराजाधिराज श्री
(२९) सि (शि) लादित्यवंशे श्री गुहिदत्तराउल
(३०) श्रीवप्पाक श्रीखुमाणादि महारा
(३१) जान्वये । राणा हमीर श्री खेत
(३२) सीह श्री लखमसीह पुत्र श्री मो
(३३) कल मृगांकवंशोद्योतकारमता

૧ શ્રી જૈનબોધબુદ્ધિપ્રસારક સભા-સાણંદ.
૧ મેતા શાંતિલાલ જેસંગભાઇ-સાણંદ.
૧ શાં. હીરાચંદ કકલભાઇ-અમદાવાદ.
૧ આધજૈનધર્મપ્રવર્તકસભા-અમદાવાદ.
૨ શાં બાલાભાઇ કકલભાઇ-અમદાવાદ.
૧ શાં લલુભાઇ સરુપચંદ-અમદાવાદ.
૧ દયાલ મુનિજી-ઇદોરસીટી.
૧ શ્રી શ્વેતાંબર જૈન લાયબ્રેરી એસ્ક્વાયર-ગ્વાલીઅર લશ્કર.
૧ કામદાર પોપટ વનમાલી-ધોરાજી.
૧ કેળીયચંદ સુરચંદ-મેસાણા.
૧ બાબુચાંદમલ બાલચંદ-રતલામ
૧ શાં માણેકચંદ ભીમચંદ-વેરાવલ.
૧ શાં. રાઘવજી જેવંતશાહ-જંગબાર
૧ સંઘવી માણેકચંદ પાનાચંદ-કચ્છમાંડવી.
૧ ડભોઇ જૈનશાળા-ડભોઇ.
૧ શા. મોતીચંદ વહાલચંદ-કરાડ
૧ શેઠ. મોરારજી ભીમજી-માંગરોલ.
૧ શાં વાડીલાલ જેઠા-અમદાવાદ.
૧ લાલા ભીવગચંદ પીંડીદાસ કૈબી-રાવલપીંડીસીટી.
૧ શ્રી જૈનતત્વવિવેચક સભાના સેક્રેટરી સોદાગર હીરાલાલ ડાયાભાઇ-અમદાવાદ.
૧ શાં કેશવજી નેણજી-સદલગ
૧ ગોરજી હીરવિજયજી-શેગલીઆ.
૨ વણથલી જૈન પાઠશાળા-વણથલી.
૧ શેઠ. તલકચંદ માણેકચંદ દગણી-પાલીતાણા.
૧ શાં. જીવરામ અમથાસાહ-અમદાવાદ.
૧ શાં. નાગજી સવજી-ભાવનગર.
૧ શાં. ટોકરશી મુળજી-કરજણુ-જયપુર.
૧ શ્રી જૈનધર્મવિજયપુસ્તકાલયના સેક્રેટરી-વીરમગામ.
૧ મહારાજ ગૌતમવિજયજી લબ્ધિવિજયજી-ડીસા.
૧ શેઠ માનમલ ગુલાલચંદ-અમરાવતી.
૨ જૈનવિદ્યોત્તેજક સભા-પાલણપુર.